

T.C

İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

**ALTERNATİF TURİZM KAPSAMINDA
TERMAL TURİZMİN BÖLGESEL
KALKINMADAKİ ETKİSİ: BALÇOVA
AGAMEMNON KAPLICALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYGEN DENİZ

İZMİR-2019

T.C
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

ALTERNATİF TURİZM KAPSAMINDA
TERMAL TURİZMİN BÖLGESEL
KALKINMADAKİ ETKİSİ: BALÇOVA
AGAMEMNON KAPLICALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYGEN DENİZ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. SERKAN ÇELİK

İZMİR-2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘‘ALTERNATİF TURİZM KAPSAMINDA TERMAL TURİZMİN BÖLGESEL KALKINMADAKİ ETKİSİ : BALÇOVA AGAMEMNON KAPLICALARI’’ adlı çalışmanın, tarafımda, akademik kurallara ve etik değere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18.06.2019

Aygen Deniz

 TS EN ISO 9001:2015	T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü	
	TEZ SINAVI TUTANAK FORMU	Dok. No: FR/604/21
		İlk Yayın Tar.: 03.10.2017
		Rev. No/Tar.: 00/..
		Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aygen DENİZ ile ilgili Tez Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih:
Sayı :

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Başkanı
Prof.Dr.Cengiz DEMİR
İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez Sınav Jürimiz tarafından incelenen “*Alternatif Turizm Kapsamında Termal Turizmin Bölgesel Kalkınmadaki Etkisi: Balçova Agamemnon Kaplıcaları*” başlıklı tezli yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 18.06.2019 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYBİRLİĞİ/ÇOKLUĞU ile aşağıdaki karar verilmiştir.

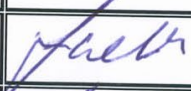
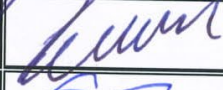

KABUL

Kabul Edilen Tezli Yüksek Lisans tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
- ii)Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
- iii)Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
- iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisansta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Serkan ÇELİK	
Üye	Prof. Dr. Mehmet Emre GÜLER	
Üye	Dr.Öğr.Üyesi.Özay Emre YILDIZ	
Üye		
Üye		

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Alternatif Turizm Kapsamında Termal Turizmin Bölgesel

Kalkınmadaki Etkisi : Balçova Agamemnon Kaplıcaları

Aygen Deniz

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Ülkelerin birbirini tanınması ve ülkeler arası ilişkilerin güçlenmesinde turizmin önemli bir rolü vardır. İnsanlar, yurt dışına yapacakları turistik bir gezi için daha çok sosyal, ekonomik ve politik ilişkileri güçlü olan ülkeleri tercih ederler. Turizm etkinlikleri, insanların farklı ülkeleri ve kültürleri tanınmasını sağlayan sosyal bir olaydır. Her turist gittiği yeri etkilemekte ve gittiği yerden etkilenmektedir. Böylece farklı toplumlar ve kültürler arasındaki bağlar güçlenmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, İzmir/Balçova ilçesinde gerçekleşen termal turizmine katılan turistlerin bölgesel kalkınmaya olan etkisini incelemektir.

Araştırma 4 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde alternatif turizm uygulamaları ele alınmış, alt başlıkları açıklanmıştır. İkinci bölümde alternatif turizm kapsamında termal turizm ve bölgesel kalkınma kavramları ele alınmış, detaylarıyla belirtilmiştir. Üçüncü bölümde Balçova Agamemnon Kaplıcaları termal turizm bölgesi ve termal turizm potansiyeli incelenmiş ve çeşitli veriler ortaya konmuştur. Dördüncü bölümde araştırma ile alakalı bulgular tespit edilip değerlendirmeler yapılmış ve buna bağlı öneriler oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Agamemnon, Balçova, alternatif turizm, bölgesel kalkınma, termal turizm

ABSTRACT

Master Thesis

The effect of thermal tourism on regional development in the scope of alternative tourism: Balçova Agamemnon Springs

Aygen Deniz

Izmir Kâtip Çelebi University

Institute of Social Sciences

Department of Tourism Management

Tourism has an important role in recognizing each other and strengthening relations between countries. People prefer to have more social, economic and political relations for a touristic trip abroad. Tourism activities are a social event that allows people to recognize different countries and cultures. Every tourist influences his destination and is influenced by his destination. Thus, ties between different societies and cultures are strengthened.

The main aim of this study is to investigate the effect of tourists participating in thermal tourism in İzmir / Balçova district on regional development.

The research consists of 4 chapters. In the first part, alternative tourism applications are discussed and sub-headings are explained. In the second chapter, the concepts of thermal tourism and regional development in the scope of alternative tourism are discussed and explained in detail. In the third chapter, the thermal tourism region and thermal tourism potential of the Balçova Agamemnon Thermal Springs were examined and various data were presented. In the fourth chapter, the findings related to the research were determined and evaluations were made and related suggestions were formed.

Keywords: Agamemnon, Balçova, alternative tourism, regional development, thermal tourism

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	II
TEZ SINAV TUTANAĞI.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIII
ÖNSÖZ.....	XIV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ALTERNATİF TURİZM UYGULAMALARI

1.1. Alternatif Turizm Kavramı.....	4
1.2. Alternatif Turizm Türleri.....	6
1.2.1. Kültür Turizmi.....	7
1.2.2. Kongre Turizmi	8
1.2.3. Sağlık Turizmi.....	9
1.2.4. Kırsal Turizm.....	10

1.2.5. Rekreatyoneel Turizm.....	11
1.2.6. Spor Turizmi.....	12
1.2.7. İnanç Turizmi	14

İKİNCİ BÖLÜM

ALTERNATİF TURİZM KAPSAMINDA TERMAL TURİZM VE BÖLGESEL KALKINMA KAVRAMI

2.1. Termal Turizm Kavramı ve Kapsamı.....	16
2.2. Termal Turizmde Kullanılan Tanım ve Kavramlar.....	17
2.3. Termal Turizmin Tarihçesi ve Gelişimi.....	20
2.3.1. Dünya’da Termal Turizm ve Gelişimi.....	21
2.3.2. Türkiye’de Termal Turizm ve Gelişimi.....	23
2.3.3. İzmir’de Termal Turizm.....	28
2.3.3.1. İzmir’in Termal Turizmdeki Avantajları ve Dezavantajları	30
2.4. Bölge ve Bölgesel Kalkınma Kavramları.....	33
2.4.1. Bölge Kavramı.....	33
2.4.1.1. Ekonomik Yapılarına Göre Bölgeler.....	33
2.4.1.2. Ekonomik Gelişmişlik Düzeylerine Göre Bölgeler.....	34
2.5. Kalkınma ve Bölgesel Kalkınma Kavramları.....	35
2.5.1. Kalkınma Kavramı	35
2.5.2. Bölgesel Kalkınma Kavramı	36
2.6. Turizm ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BALÇOVA AGAMEMNON KAPLICALARI TERMAL TURİZM BÖLGESİ VE TERMAL TURİZM POTANSİYELİ

3.1. Balçova İlçesi’nin Tarihi-Coğrafi Konumu ve İklimi	39
3.1.1. Balçova İlçesi’nin Tarihi	39
3.1.2. Balçova İlçesi’nin Coğrafi Konumu.....	41

3.1.3. Balçova İlçesi'nin İklimi ve Bitki Örtüsü.....	41
3.2. Balçova İlçesi'nin Demografik ve Ekonomik Yapısı.....	42
3.2.1. Demografik Yapı.....	42
3.2.2. Ekonomik Yapı.....	43
3.3.1. İlçeye Ulaşım.....	44
3.3.2. Balçova İlçesi'nin Turizm Potansiyeli	44
3.3.3. Balçova İlçesi'nin Termal Turizm Kapsamındaki Tesislerinin.....	
Mevcut Durumu.....	46
3.3.3.1. Balçova Termal Otel.....	47
3.3.3.2. Kaya İzmir Thermal & Convention Hotel.....	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TERMAL TURİZMİN BÖLGESEL KALKINMADAKİ ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	52
4.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	53
4.3. Araştırmanın Yöntemi	53
4.3.1. Veri Toplama Araçları.....	53
4.3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme.....	54
4.3.3. Verilerin Çözümlemesi.....	54
4.4. Bulgular ve Değerlendirme	55
4.4.1. Frekans Analizleri.....	55
4.4.2. Geçerlilik Analizi	57
4.4.3. Güvenilirlik Analizi.....	58
4.4.4. Faktör Analizleri.....	61
4.4.5. Demografik Değişkenlere İlişkin Hipotezler.....	66
4.4.6. Ölçek Alt Boyutlarının Birbiriyle Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	81

SONUÇ VE ÖNERİLER	85
KAYNAKÇA.....	90
EK	120

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye'nin Alternatif Turizme İlişkin SWOT Analizi.....	4
Tablo 2: Demografik Değişkenler	55
Tablo 3: KMO Değerlerini Değerlendirme Kriterleri	56
Tablo 4: KMO Ve Bartlett Testi Sonuçları	57
Tablo 5: Güvenilirlik Katsayısı Kriterleri	58
Tablo 6: Güvenilirlik Analizi Sonuçları	58
Tablo 7: Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği Faktör Analizi Tablosu	61
Tablo 8: Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği Açıklanan Toplam Varyans Tablosu.....	62
Tablo 9: Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğindeki Faktör Analizi Tablosu.....	63
Tablo 10: Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğindeki Açıklanan Toplam Varyans Tablosu	64
Tablo 11: Cinsiyetin Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği Boyutları Etkisi T-Testi Sonuçları	66
Tablo 12: Cinsiyetin Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğindeki Boyutları Etkisi T-Testi Sonuçları	67
Tablo 13: Ekonomik Etki Ölçeği Boyutları Algısının ''medeni duruma'' Etkisi T- Testi Sonuçları.....	68
Tablo 14: Kültürel Etkisi Ölçeğinin Boyutlarının ''medeni duruma'' Etkisi T-Testi Sonuçları.....	69

Tablo 15: Eğitim Durumunun Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeğindeki Boyutları Etkisi Varyans Analizi Sonuçları	69
Tablo 16: Eğitim Durumunun Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğindeki Boyutları Etkisi Varyans Analizi Sonuçları	70
Tablo 17: Meslek Durumunun Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği Boyutları Üzerine Etkisi Varyans Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 18: Kültürel Etki Ölçeği Boyutları Algısının Meslek Durumuna Etkisi Varyans Analizi Sonuçları.....	73
Tablo 19: Ekonomik Etki Ölçeği Boyutları Algısının Gelir Durumu Farklılığı Varyans Analizi Sonuçları	75
Tablo 20: Kültürel Etki Ölçeği Boyutları Algısının Gelir Durumu Farklılığı Varyans Analizi Sonuçları	76
Tablo 21: Korelasyon Katsayıları Aralık Tablosu	78
Tablo 22: Korelasyon Analizi Tablosu	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye Jeotermal Kaynaklar Haritası.....	26
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt	: Aktaran
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
MTA	: Maden Tetkik ve Arama
yy	: yüzyıl
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
TCG	: Türkiye Cumhuriyeti Gemisi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim Ve Kültür Örgütü
a.g.e	: Adı Geçen Eser
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
VIP	: Very Important Person (Çok Önemli Kişi)

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, 26 yıldır ikamet etmekte olduğum Balçova ilçesindeki termal turizm bölgesinin ilçemizin kalkınmasına ve gelişmesine olan etkisini incelemektir.

Yüksek lisans eğitimim boyunca her türlü yardımını ve desteğini esirgemeyen, tez konumun belirlenmesinde de büyük yardımı olan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Serkan Çelik'e,

Tezimi yazarken yapmış olduğum anket çalışmalarının hazırlanmasında ve değerlendirilmesinde bana fazlasıyla destek olan değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Emre Güler'e,

Yapmış olduğum çalışmanın analizleri ve değerlendirilmesi safhasında bizden yardımını esirgemeyen, vermiş olduğu desteklerden ötürü saygıdeğer hocam Prof. Dr. Özgül Karayurt'a,

Araştırmam sürecinde uygulamış olduğum anketleri yanıtlayan Balçova'da ikamet eden yerel halka ve kendi çevremde anket sorularını cevaplayan tüm arkadaş, akraba ve dostlarıma,

İlkokuldan yüksek lisansı bitirmeme kadarki olan süreçte her zaman yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, başarılı olmama her daim inanan ve güvenen aileme sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Aygen Deniz

GİRİŞ

Turizm, ekonomik faaliyetler içerisinde hızlı büyüyen ve gelişen sektörlerden biridir. Bu yönüyle turizm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bölgelerin ekonomik büyüme ve kalkınmalarını sağlayan önemli bir sektör olmaktadır. Özellikle de gelişmemiş bölgeler için ekonomik kalkınma aracı olarak görülmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından düşünüldüğünde turizm ve bölgesel kalkınma birbirini tamamlayan iki unsurdur. Türkiye'nin ekonomik olarak birçok gelişmemiş bölgesinde bölgesel kalkınmanın sağlanması turizm sektörünün var olmasıyla sağlanabilir. Bu kapsamda Türkiye'de atıl durumda olan turizm değerlerinin kullanılabilir hale getirilmesiyle daha fazla turist çekilebilir ve ülkede istihdam artışı sağlanabilir. Bu noktada kitle turizmine tepki olarak ortaya çıkan alternatif turizm, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yapmış olduğu tanıma göre; " sosyal ve ekolojik uyuma, yerel ve yabancı girişimcilerin işbirliğine ve gelişmede yerli malzeme kullanılmasına öncelik verme amacını güden turizm türü" olarak ifade edilmiştir (www.kultur.gov.tr).

Kahraman ve Türkay (2011: 83) kalkınma kavramının, büyüme ve gelişme kavramlarıyla çok sıkı bir şekilde bağlantısı olduğunu belirtmektedir. İstihdam oranındaki artışlar, girdi miktarındaki yükselişler, ülke ve buna bağlı bölgeler bazındaki üretim miktarının artışı sayısal değerler temelinde büyümeyi nitelendirirken; büyüme sonucunda sosyal, kültürel alanlardaki gelişmeler, refah düzeyinin artması gibi gelişmelerin de kalkınma olgusunu meydana getirdiğini belirtmiştir.

Yapılmış olan bu araştırma Türkiye'nin termal turizminde dünyaya açılan kapısı ve yıllardır birçok yönden etkilerinin görüldüğü İzmir'in Balçova ilçesinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın birinci bölümünde, alternatif turizm kavramı ele alınmış alternatif turizm türleri alt başlıklar halinde incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde termal turizm kapsamı, dünyada ve Türkiye’de termal turizm kavramı ele alınmış, bölge ve bölgesel kalkınma kavramlarına değinilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, Balçova ilçesinin tarihi-coğrafi konumu ve iklimi, demografik ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Son kısımda da Balçova ilçesinin termal turizm potansiyeli ve Agamemnon Kaplıcaları ele alınmıştır.

Araştırmanın uygulama kısmı olan dördüncü bölümde termal turizminin bölgesel kalkınmadaki etkisini incelemek amacıyla Balçova ilçesinde yapılan anket çalışması ile ilgili bulgu ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALTERNATİF TURİZM UYGULAMALARI

Turizmdeki gelişmelere baktığımız zaman İkinci Dünya Savaşı sonrasında önemli değişimler yaşanmış ve yaygın bir şekilde kitle turizmi yapılmaya başlanmıştır. Kıta Avrupası; uluslararası olarak gerçekleştirilen turizm hareketlerinin çoğunluğunu oluştururken, ilerleyen dönemlerde turizm iklim, bitki örtüsü, kültürel ve tarihi zenginliklerin bir arada bulunduğu Akdeniz çanağında yoğunlaşmaya başlamış ve gitgide popüler olmuştur. Havacılık alanındaki ilerlemelere de bağlı olarak 1970’li yıllar itibarı ile jumbo jetlerin üretilmeye başlanması da kıtalararası seyahat etmeyi kolaylaştırmış, turistler yeni kıtaları keşfetme imkanına sahip olmuşlardır. Böylece turizm hareketleri global bir kimliğe bürünmüştür. Bu ilerlemeler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından takip edilmiş, ilgilerini çekmiştir (Jenkins, 1995).

Türkiye’deki turizm gelişmelerine bakıldığında ise tam anlamıyla 1980’lerin başlarına uzanmakta olup 1982 yılında ilan edilen “Turizm Teşvik Kanunu” ile büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. Bu kanunla turizm alanında Cumhuriyet tarihinin en büyük altyapı ve üstyapı kalkınma hamlesi başlamış oldu. Avrupa kıtasındaki yoğun talebin Akdeniz kıyılarında gerçekleşiyor oluşu, bizim ülkemizi de yapılan yatırım ve teşvikler sonucu ilgi odağı haline getirmiştir. Kısa bir süre içerisinde turizm olgusu ülkemizde gerçekleştirilen geleneksel turizm çizgisinin yanında, talep doğrultusunda yeni turistik ürünlerin eklenmesini, ürün çeşitlenmesini meydana getirmiş; bu gelişmeler sonucunda yıllar içerisinde alternatif turizm kavramını ortaya çıkarmıştır.

1.1. Alternatif Turizm Kavramı

Alternatif turizm kavramıyla ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Bu yapılmış olan tanımların bazılarına baktığımızda; alternatif turizm, yeni turistik ürünlerin biraraya getirilmesini sağlayan, klasik-geleneksel kitle turizminin ve şehir turizminin yaratmış olduğu olumsuz etkileri azaltmak amacıyla ortaya çıkmış bir turizm çeşididir (Erdoğan, 2003:2-3). Başka bir ifade de ise alternatif turizm; mevcutta yer alan turistik faaliyetlerin olumsuz etkileri üzerine ek olarak alternatif olarak çıkarılmış, varılan destinasyonlarda ve burada yaşayan yerel halk üzerinde ekonomik kazançlarını azaltmaksızın gerçekleştirilen, destinasyondaki turizm etkinliklerinin yaratmış olduğu olumsuzlukların minimuma indirilmesini amaçlamaktadır (Özgüç, 1998:199200). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere yıllar içerisinde turist profilinin, istek ve arzularının değişmesi, turizm pazarında yer alan ülkelerin değişim ve isteklere uygun turizm çeşitlemeleri yaparak daha fazla kar elde etmek istemesi alternatif turizmin gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Ülkeler alternatif turizm alanında etkin bir şekilde rol alabilmek için kendi içlerinde analizler yapmakta, çıkan sonuçlar doğrultusunda turistik ürün geliştirmektedirler. Bu noktada ülkemiz için de bu analizlerin yapılması ve ortaya konan sonuçlar temelinde hedeflerin belirlenmesine yardımcı olabilir. Bu analizler bir kereye mahsus yapılmayıp sürekli bir biçimde değerlendirilerek varsa eksiklik veya fırsatların görülmesi noktasında önemli rol oynayabilir. Bu bağlamda ülkemizin turizm alanındaki güçlü ve zayıf yönleri ile karşısına çıkabileceği tehditler ve fırsatlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Türkiye'nin Alternatif Turizme İlişkin SWOT Analizi

Türkiye'nin Alternatif Turizmde Güçlü Yönleri	Türkiye'nin Alternatif Turizmde Zayıf Yönleri
<p>- Alternatif turizmde uygun iklim, doğal kaynaklar ve bozulmamış çevreye sahip olması</p> <p>_ Türkiye'nin sahip olduğu tarih ve kültür zenginliği nedeniyle kültür turizmi için elverişli olması</p> <p>_ Türkiye'de termal turizm olanağı için 1300 termal kaynağın olması</p> <p>_ Başta Karadeniz olmak üzere Türkiye'nin yayla turizmde uygun potansiyelinin olması</p> <p>_ Özellikle Antalya-Belek yöresinde gelir durumu yüksek turistlere yönelik, golf turizmde uygun alanların tahsis edilmesi</p> <p>_ Kongre turizmde uygun tesislerin ve kongre merkezlerinin bulunması</p> <p>_ Türkiye'de İslamiyet'e ait eserlerin yanı sıra çok sayıda kilise, sinagog ve diğer dini eserlerin inanç turizmi için çekim merkezi olması</p> <p>_ Dünya mirası açısından önemli olan Pamukkale ve Kapadokya gibi tabiat harikalarına sahip olunması</p> <p>_ Dağcılık ve dağ turizmi açısından yüksek değerleri bulunan Ağrı, Erciyes ve Kaçkar gibi çok sayıda dağın bulunması</p> <p>_ Akarsu turizmi için çok fazla sayıda uygun akarsuyun olması.</p>	<p>_ Alt yapının alternatif turizm yatırımları için istenen düzeyde geliştirilmemiş olması</p> <p>_ Tesis ve çevre kalitesi arasındaki uyumsuzluk</p> <p>_ Finansman yetersizliği</p> <p>_ Toplumda alternatif turizm bilincinin gelişmemiş olması</p> <p>_ Alternatif turizm için ayrılan tanıtım ve pazarlama bütçelerinin yetersiz olması</p> <p>_ Yerel yönetimlerin alternatif ürünlere karşı duyarlılığı</p> <p>_ Turist sağlığı ve güvenliğindeki yetersizlikler</p> <p>_ Belirli yörelerde düzensiz ve çarpık kentleşme nedeni ile doğal çevrenin giderek bozulması</p> <p>_ Doğal, kültürel ve tarihi mirasın yeterince korunmaması</p> <p>_ Türkiye'nin ülke ve turist ürün imajının alternatif turizm imkanlarını olumsuz yönde etkilemesi</p> <p>_ Alternatif turizmde yönelik turizm teşviklerinin yetersiz olması</p>

Türkiye'nin Alternatif Turizm İçin Fırsatları	Türkiye'nin Alternatif Turizm İçin Tehditleri
<ul style="list-style-type: none"> _ Türkiye'nin rekabet gücünün yüksek olduğu doğa, tarih ve kültür turizmine olan ilginin yoğunlaşması _ Gelişen ulaşım olanakları ve buna bağlı olarak uzun mesafeli seyahat imkanlarının gelişmesi _ Batı Akdeniz'deki kirlenme sonucu Doğu Akdeniz Bölgesinin çekiciliğinin artması _ Avrupa Birliği'nin finansal destek sağladığı projelerde alternatif turizme de yer verilmesi _ Giderek gelişen dünya turizmi 	<ul style="list-style-type: none"> _ Avrupa Birliği üyesi rakip ülkelerin birliğin bilgi ve finans desteklerinden yararlanarak rekabet güçlerini hızla arttırmaları _ Yabancı tur operatörlerinin kataloglarında Türkiye'deki alternatif turizm olanaklarına yeterince yer verilmemesi _ Coğrafi konum nedeniyle yakın çevrede yaşanan savaşlar ve siyasi istikrarsızlıklardan olumsuz etkilenme _ Avrupa Birliği'nin birlik içi seyahatleri destekleyici politikaları _ Yatay ve dikey entegrasyonlar sonucu işletmelerin istedikleri ürünleri sunamamaları

Kaynak: Avcıkurt, 2003

1.2. Alternatif Turizm Türleri

Alternatif turizm çeşitliliği üzerine belirli bir sayı sınırlaması yoktur. Çünkü ülkelerin sahip olduğu doğal güzellikler ve kendilerine has sahip oldukları çekim unsurları sebebiyle farklılık gösterir. Dünya üzerindeki teknolojik gelişmeler, eğitim seviyesinin yükselmesine paralel insanlar ilgi duydukları turizm türleri doğrultusunda dünyanın farklı yerlerine seyahatler gerçekleştirebilmektedir. Örnek vermek gerekirse Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı alternatif turizm türlerini; golf turizmi, hava sporları, sağlık-termal turizm, yat turizmi, kış sporları turizmi, yayla turizmi, ipek yolu turizmi, mağara turizmi, su altı dalış turizmi, av turizmi, kuş gözlemciliği, dağcılık, akarsu turizmi, kongre turizmi ve inanç turizmi olarak on beş farklı başlık altında toplamıştır (yigm.kulturturizm.gov.tr). Literatürdeki sınıflamalar ekseninde ve gerçekleştirilen yazın taraması sonucunda, bu çalışmada alternatif turizm türleri; kültür turizmi, kongre turizmi, sağlık turizmi, kırsal turizm, rekreasyonel turizm, spor turizmi, inanç turizmi, gastronomi turizmi olmak üzere 8 ana başlıkta incelenecektir.

1.2.1. Kültür Turizmi

Kültür turizmi Dünya Turizm rgt'nün yapmış olduğu tanıma göre; insanların kültürel bilincini ve motivasyonunu artırmak amacıyla gerçekleştirdikleri kültür turları, iş seyahatleri, sit alanlarına ve abidelere yönelik yapılan ziyaretler, dini ziyaretler, festivallere katılım gibi faaliyetlerin tümüdür (Pedersen, 2002: 23). Tarih içerisinde ülkemiz topraklarında sırasıyla Hititler, Sümerler, Urartular, Likyalılar, Lidyalılar, Frigyalılar, İyonlar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlılar ve günümüzde Türkiye Cumhuriyeti kurulana kadar geçen süreçte birçok tarihi eser ve kalıntı bizlere miras olarak kalmış bu da coğrafyamızı kültürel anlamda benzersiz kılmıştır (Doğaner, 2001). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kültür turizmi insanların yaşadıkları ülkedeki mevcut kültürel değerleri kıyaslama, başka kültürleri merak etmesi, kendi kültürüyle bağlantı ve etkileşim kurmak istemesi sonucunda gerçekleştirdikleri bir turizm türüdür. Kendi içerisinde birçok farklı dinamiği barındırması sebebiyle çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Bunlar kültürel miras turizmi, dark turizmi, diaspora (etnik) turizmi, etkinlik ve ipekyolu turizmi olarak sıralanabilir. Kısaca değinmek gerekirse kültürel miras turizmi; geçmişte yaşamış olan toplulukların ve medeniyetlerin günümüze bırakmış oldukları tarihi ve sanat eserlerinin tümüdür. Ülkemiz kültürel miras turizmi yönünden zengindir ve her yıl milyonlarca yerli ve yabancı turist ziyaret etmektedir. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde 17 tarihi eserimiz kayıt altına alınmıştır. Troya Antik Kenti (Çanakkale), Safranbolu Şehri (Karabük), Nemrut Dağı (Adıyaman), Efes (İzmir) bunlardan sadece birkaçıdır.

Dark turizmi; dünyada yer alan insanların tarihin farklı dönemlerinde yaşamış oldukları ölümler, trajediler ve çeşitli felaketlerin sonucunda günümüz toplumlarının bu yerleri ziyaret etmesi olarak ifade edilebilir. İnsan eliyle ya da doğal afet Şeklinde gerçekleşebilir. İtalya'da Vezüv Dağı'nın 76 yılında faaliyete geçip Pompei Őehrini lavlar altında bırakması, 1995 yılında Sırp ordusu tarafından Bosna Hersek'in Srebrenitca bölgesinde katliamlar yapılması ülkemizde ise Ankara-Ulucanlar Kapalı Cezaevi, Sinop Kapalı Cezaevi, Çanakkale Őehitliėi rnek gösterilebilir.

Diaspora (Etnik) turizm; yaşadıkları ülkelerden insanların farklı ülkelere çeşitli sebeplerden g sonrasında zaman içerisinde yakınlarını, akrabalarını ziyaret etmesi

sonucunda oluşur. Yahudi diasporasının her yıl binlerce kişiyle gerçekleştirdiği İsrail ziyareti 30 yıldır düzenlenen turlarla sağlanmaktadır (Scheyvens, 2007). Dünyanın en büyük diasporası Çin diasporasıdır. Çin'deki diaspora turizm potansiyelini artıran en büyük etken, zamanında Çin'den göç edenlerin akraba ve yakınlarını görme amaçlı gerçekleştirdikleri ziyaretlerdir (Strange&Kempa, 2003).

Etkinlik turizmi; kitle turizmine karşı en önemli rakiptir. Pazarlama stratejileri içerisinde şekillendirilip bir destinasyonun sahip olduğu potansiyeli canlandırıcı, imaj oluşturucu bir şekilde tasarlanıp çeşitli etkinliklerin planlanması, geliştirilmesi amacını taşır (Donald ve Wicks, 1993). Bu amaçla düzenlenen çeşitli konserler, festivaller, karnavallar, çeşitli branşlarda gerçekleştirilen spor organizasyonları örnek gösterilebilir.

İpekyolu turizmi ise; Orta Çağ'da Çin'den başlayıp, Orta Asya'da birçok ülke içerisinde yer alan şehirlerden geçerek Anadolu'ya ulaşmış ve buradan Avrupa'ya kadar uzanmıştır. Görüldüğü üzere çok uzun ve içerisinde birçok durak noktasını barındıran İpekyolu; geçtiği şehirlere han, hamam, kervansaray gibi birçok önemli yapının kazandırılmasına öncülük etmiştir. Başka alanlarda yapıldığı gibi bu turizm çeşidinin geliştirilmesi için de gerekli yatırımların yapılması gerekmektedir. İpek yolunun yeniden canlandırılması hem turizm açısından, hem de bu yol üzerinde bulunan ülkelerin beşeri, ekonomik ve kültürel ilişkilerini geliştirebilir (Xie, Ward, Fabd ve Qiao, 2007:62).

1.2.2. Kongre Turizmi

Kongre turizmi, kişilerin belirli bir konuda bilgi alışverişi yapmak amacıyla daimi ikamet ettikleri yerlerden bilimsel alanlarda ya da mesleki amaçlarla yapmış oldukları konaklama, seyahat ilişkilerinin tamamıdır (Aymankuy, 2003:6). Tanımdan da anlaşılacağı üzere gittikleri yerlerde ortak amaçlarla birarada bulunan insanların bilim, sanat, teknoloji vb. dallarda edinilen bilgileri paylaşma, ortaya çıkan yeni bilgileri benimsemek, sadece bilgi alışverişinde kalmayıp kaldığı süre zarfında da bulunduğu yerlerde alışveriş yapma, çevreyi gezip görme faaliyetlerini kapsar. Kongre turizmine katılan bireylerin gelir standartları yüksektir. Bu sebeple gittikleri yerlerde bölge turizmine yaptıkları harcamalarla katkıda bulunurlar. Ayrıca kongrenin düzenlendiği destinasyonlarda birçok kişiye iş imkanı sağlar. Kongre

turizmi alanında ABD öncü konumda olup, Avrupa kıtasında ise Almanya, İspanya, İngiltere gibi ülkeler sahip oldukları tesisler ve hizmet standardının yüksekliğiyle bilinmektedir. Ülkemiz açısından bakıldığında ise; bu alanda yapılmış olan turizm yatırımları ve altyapı yatırımlarının yetersiz oluşu, diğer ülkelerle rekabette geriye düşürmektedir. Başta İstanbul olmak üzere; Antalya, İzmir, Bursa, Ankara, Balıkesir gibi şehirlerde kongreler düzenlenmektedir.

1.2.3. Sağlık Turizmi

Sağlık turizmi, çeşitli sağlık hizmetleri ve kaplıca tedavisinden yararlanmak, kişilerin fiziksel olarak iyilik bulmak amacıyla yaşadıkları yerden yurtiçi veya yurtdışı farketmeksizin, fizik tedavi, estetik operasyon, organ nakli, diş tedavileri vb. gerçekleştirmek amacıyla yapılan seyahatler olarak nitelendirilebilir (yigm.kulturturizm.gov.tr). Bir diğer ifadeyle sağlık turizmi; tatil merkezli bir kavram olup kişinin bedensel ve zihinsel dinlenmesini veya kapasitesini artırmak amaçlı yapılan etkinliktir (Stolk, 2009: 21). Tanımlardan da görüldüğü üzere sağlık turizmi kapsamında bireylerin sağlıklı olma durumlarını devam ettirme arzuları; Termalizm, Üvalizm (meyve-sebze kür tedavisi) ve Klimatizm (temiz havadan yararlanma) gibi çeşitli tedavi türlerinin doğmasına sebep olmuştur (Akad, 2000:18). Bunlara ilaveten Akapunktur, Aromaterapi, Talassoterapi, İnhalasyon uygulamaları gibi daha birçok tedavi yöntemi eklenmiştir. Sağlık turizmi iki temel koldan yürütülmektedir. İlki medikal turizm ikincisi de termal turizmdir.

Medikal turizm sağlık turizminin önemli bir kolu olarak turizm literatürüne girmiş olup, kapsam olarak cerrahi müdahaleleri ve tedavileri içeren seyahatler şeklinde tanımlanabilir. Medikal turizmde insanların kendi ülkelerindeki tedavi masraflarının yüksek olmasından dolayı yabancı ülkelere giderek burada gerekli tedavi ve cerrahi operasyonları gerçekleştirmeleri neticesinde ortaya çıkan turizm hareketlerinin tümüdür (www.healism.com). Medikal turizm kapsamında birçok ülke hizmet vermektedir. Bunlar içerisinde en bilineni Tayland'dır. Özellikle estetik operasyonlar üzerinde uzmanlaşmışlardır. Küba, İran, Hindistan, Singapur gibi ülkeler medikal turizm alanında öncülük etmektedirler. Ülkemiz son yıllarda medikal turizm alanında en gözde ülkelere biri konumundadır. Genellikle tüp bebek uygulamaları başta olmak üzere, göz ve diş ameliyatları, kalp-damar hastalıkları,

estetik operasyonlar üzerinde uzmanlaşmıştır (Albayrak, 2013). Diğer etmenler ise kalite standartlarının yüksek, tıbbi malzeme ve teknik sistemler konusundaki gelişmişlik, coğrafi konum itibariyle birçok Avrupa ülkesine yakınlığı söylenebilir. Termal turizm kısaca; dünya üzerindeki sıcak su kaynaklarının başta şifa bulmak amacıyla kullanılmasıdır. Tezin ikinci bölümünde tüm detaylarıyla tekrar ele alınacaktır.

1.2.4. Kırsal Turizm

Kırsal turizm; insanların yerleşik olarak yaşadıkları yerlerden ayrı; belirli zamanlarda doğal güzellikleri bünyesinde bulunduran kırsal yörelere, orada yaşayan yerel halkın üretmiş olduğu ürünleri aynı şekilde doğal dokusuna uygun mekanlarda talep etmek ve ekonomik kazancı yöre halkı nezdinde minimuma indirmeye temeline dayalı, geçici konaklamalardan doğan ilişkiler bütünü olarak tanımlanır (Akça, 2004:63). Kırsal turizm; yayla turizmi, çiftlik turizmi olarak da bazı zamanlar adlandırılmaktadır. İçerisinde barındırdığı farklı aktivitelerle diğer turizm türlerinden farklılık gösterir. Kayak, rafting, doğa sporları, avcılık bunlardan birkaçıdır. Kırsal turizmin doğuşu 19. Yüzyıl İngiltere'sine denk gelmiştir. Sanayi devriminden sonra doğaya yönelik başlamış ve sanayileşmiş diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Buna iten sebeplere bakıldığında ise; yüksek şehirleşmeye bağlı hava ve ses kirliliği, çalışma hayatının yaratmış olduğu stres insanlarda şehirden kaçma isteği oluşturmuş ve kırsal alanlarda dinlenmeye yönlendirmiştir (Holloway ve Taylor, 2006). Kırsal turizm kendi içerisinde botanik turizmi, yayla turizmi, kamp ve karavan turizmi, kuş gözlemciliği turizmi, mağara turizmi olarak bölümlere ayrılır.

Botanik turizmi; insanların çeşitli coğrafyalar üzerindeki belirli alanlarda farklı bitki türlerini gözleme ve keşfetme isteğidir (Albayrak, 2013:141). Ülkemiz endemik bitki yönünden oldukça zengindir. Bu sebeple potansiyeli yüksektir.

Yayla turizmi ise; insanların stresli şehir yaşamından kısa bir süreliğine de olsa sıyrılıp sessiz ve doğal güzelliklere sahip ortamlara seyahat etmeleri, burada kısa bir süre zarfında konaklamaları gün geçtikçe popülerleşen bir hal almıştır (Kozak, vd., 2009:26). Kırsal turizmin sahip olduğu tüm özellikleri bünyesinde barındırır. Ülkemizde özellikle Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz zengin bitki örtüsüne sahip yaylalarıyla önemli turizm noktalarıdır.

Kamp ve karavan turizmi; kamp alanlarında doğa ile iç içe huzurlu bir şekilde insanlara diledikleri kadar diledikleri yerlerde tatil yapma olanağı sunar. Kamp alanları çeşitli yatırımcılar tarafından inşa edilmiş birtakım tesislerle donatılı olup, gelen turistlere birçok mal ve hizmeti sunma olanağı doğmuştur (Evliyaoğlu, 1989:93). Ülkemiz başta Güney Ege sahilleri olmak üzere çok geniş bir coğrafi alana yayılmıştır. Toplamda 300 civarı kamp alanı bulunmakta olup, bunların 100 kadarı karavan sahiplerinin konaklama yapması için uygundur (Şenol, 2008:484). Kuş gözlemciliği turizmi; insanların uzun yıllar süresince kendilerine hobi edindikleri bir turizm türüdür. Canlıların yaşadıkları doğal ortamlarında gözlenmesi temeline dayanır. Bu gözleme esnasında kuşların rahatsız edilmeden sessiz bir ortam olması gibi belirli koşulların oluşması gerekir. Aksi gerçekleştiği durumlarda göçmen kuşlar bir daha bu bölgelere gelmeyip ekolojik dengeye zarar verecektir. Son olarak mağara turizmi ise; coğrafi olarak mağaralara sahip olan bölgelerde macera sever turistlere değişik deneyimler yaşatmaktadır. Bu sayede yerel halk kalkınmakta, bölge tanınırlığı artmaktadır. Ülkemiz mağaralar yönünden oldukça zengindir. Çoğunlukla karstik alanların çokluğu dolayısıyla Akdeniz Bölgesi'nde toplanmıştır. Yerli ve yabancı mağaracı gruplarının inceleyerek tespit ettikleri toplam mağara sayısı yaklaşık olarak 800'dür (yigm.kulturturizm.gov.tr).

1.2.5. Rekreatif Turizm

Rekreasyon; insanların kısa süreliğine rahatlamak, dinlenmek amacıyla gönüllü olarak katıldıkları ve bunun sonucunda da tatmin olmaları faaliyetlerinin tümü olarak adlandırılabilir (Hacıoğlu vd., 2003: 29). Rekreatif faaliyetlerin temelinde bireylerin mutluluğu yatar (Karaküçük, 2008:93). Bireylerin günlük yaşamlarındaki motivasyonları ve çalışma istekleri artar. Rekreatif faaliyetler gerçekleştirilmeden önce düzenlenecek alanlar (parklar, göller, mesire alanları, ormanlar vs.) taşıma kapasitesinin belirlenip öncelikle çevreye ve daha sonra topluma zarar vermemesi amaçlanmalıdır. Ayrıca ziyaret edecek kişi profili önemli olup, ziyaretçi çeşitliliği farklı deneyimler yaşamaya gelen insanlar arasında çatışma durumu ortaya çıkarılabilir (Bell v.d., 2007). Rekreatif faaliyetlerin düzenleneceği bölgelerde yerli ve yabancı turist hareketliliği büyük çapta ses getirecek organizasyonlar, ulusal uluslararası faaliyetlerle mümkün olacaktır. Böylece turist

hareketliliği ve turizm gelirleri de buna bağı olarak artacaktır (Özer ve Çavuşoğlu, 2014).

1.2.6. Spor Turizmi

Spor turizmi; bireylerin daimi ikamet ettikleri yerlerden çeşitli spor organizasyonlarını izlemek veya aktif bir şekilde bu faaliyetlere katılmak amacıyla yapılan seyahatlerin tümüdür (Gibson, 1998;46). Yapılan tanımdan da anlaşıldığı üzere spor turizmi kendi içerisinde üç şekilde gerçekleşmektedir. İlki yapılan faaliyette katılımcıları desteklemek, ikincisi aktif bir şekilde faaliyette yer almak, üçüncüsü de bu faaliyetlerin gerçekleştiği mekanları ziyaret etmektir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002;183-195). Spor turizmi kendi içerisinde hava sporları turizmi, akarsu sporları turizmi, golf turizmi, av turizmi, futbol turizmi, deniz turizmi, kış turizmi olmak üzere bölümlere ayrılır.

Hava sporları turizmi yapılabilmesi için yeterli yükseklikte dağların ve yamaçların olması gerekmektedir. Balon, kanat, planör, yelken gibi ekipmanlar ile bu spor yapılmaktadır. Ülkemizde en bilindik yer Muğla'nın Fethiye ilçesinin Babadağ mevkisidir. Akarsu sporları turizmi ise; küçük grupların aktif olarak akarsu üzerinde ekipmanlarıyla yer aldığı adrenalin ve heyecan dolu bir sportif etkinliktir. Genellikle yapıldığı yer doğa ile iç içe olduğundan çevresine bir zararı yoktur. Ülkemiz bu spor için elverişli birçok akarsuya sahiptir. Rafting ve su kayağı yapmak için en uygun akarsular başta Çoruh Nehri olmak üzere Manavgat Çayı, Dim Çayı, Köprüçay ve Göksu Nehri'dir(yigm.kulturturizm.gov.tr).

Golf turizmi; golf sporu kapsamında aktif olarak oynamak ya da sportif faaliyeti izleme amacıyla yapılan seyahatlerin tümü olarak nitelendirilebilir (Çetin, 2008:11). Golf turizmine katılan birey profili eğitilmiş ve zengin olduğundan gittikleri destinasyonlarda yüksek harcamalar yaparlar, bölge ekonomisini kalkındırırlar.

Golf turizminin katkılarının çokluğu yanında en büyük zararı golf sahası açılması için ormanlık alanların kullanılması olarak gösterilebilir. Ülkemizin son dönemlerde yapılan yatırımlar ve düzenlenen turnuvalar neticesinde bilinirliği her geçen gün artmaktadır. Antalya ilindeki birçok otel bulundurdıkları yüksek standartlı golf sahaları sebebiyle dünyanın farklı ülkelerinden golf severleri biraraya getirmektedir.

Av turizmi; bir etkinlik olarak yerli ve yabancı avcılara, yaban hayatı kaynaklarının kontrollü bir şekilde sunulmasını, turistik amaçla ülke ekonomisine ve ülke turizmine katkıyı amaçlar (Özdönmez vd. 1996). Dünya geneline bakıldığında ise Afrika, Kuzey Amerika ve Avrupa kıtaları av turizmi için önemli destinasyonlardır. Afrika kıtasında Namibya, Zimbabve, Tanzanya, Botswana av turizmi için öne çıkan ülkelerdir (Bauer ve Herr, 2004:57).

Futbol turizmi; futbol takımlarının sezon öncesi ya da sonrası hazırlık dönemlerini geçirecekleri yerlere seyahat etmelerini, bunun yanı sıra düzenlenen büyük turnuvaları da kapsar. Ülkemiz futbol turizmi kapsamında birçok yeni ve modern tesise sahiptir. Son dönemde özellikle Antalya şehri birçok spor takımına hazırlık dönemlerinde ev sahipliği yapmaktadır.

Deniz turizmi, genel hatlarıyla deniz üzerinde gerçekleştirilen kendi içerisinde yapılış şekline göre yat ve kruvaziyer olarak ikiye ayrılmaktadır. Yat turizmi; insanların bir rota doğrultusunda, gezme, eğlenme ve dinlenme amacı ile tarihi, turistik yöreleri görmesidir (Çağlayan, 1992:256). Turizm gelirleri açısından ülkelere büyük girdiler sağlarlar. Çünkü limanlara yanaşan yatlar yüksek meblağlar öderler. Ülkemizin önemli yat limanları Ege ve Akdeniz kıyılarındadır. Kruvaziyer turizmi ise; insanların boş zamanlarını belirli bir ücreti vererek bindikleri, belirli bir rotada ilerlemesinin dışında farklı destinasyonları ziyaret ederek, misafir olarak yer alınan büyük gemilerdir (Wild ve Dearing, 2000). Kruvaziyer seyahatleri genellikle pahalı ve uzun süren seyahatlerdir. Birçok farklı destinasyonda durarak turistlerin gittiği yerleri görebilmesi sağlanır. Hem gemi içerisinde hem gittikleri yerlerde para harcadıkları için katılımcı turist profili yüksek gelirlidir. Son dönemlerde kruvaziyer tur şirketleri ülkemiz kıyılarını da tur programlarına almaya başlamışlardır. Sualtı dalış turizmi; su altı dünyasında balık avlamak, burada yer alan arkeolojik, tarihi kültür varlıklarını fotoğraflamak, kaydetmek, yaşayan flora ve faunayı gözlemlemek, farklı şekillerde yapılan sportif ve eğitim amaçlı dalışlar ile kıyıda da konaklama hizmetlerinin sunulduğu bir turizm çeşididir (Yaşar, 2011: 36). Kullanılan ekipmanlar, dünyanın farklı yerlerindeki dalış alanları ve özellikleri özel ilgi turizmi kapsamında yapılan dalış turizmini pahalı bir turizm çeşidi haline getirmiştir. Yılda 10 milyon kadar turist Avrupa kıtasından Mısır'a dalış için gitmekte bu da sualtı dalış turizminin büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir (Erkut ve Parker,

2014: 134). Ülkemiz sahip olduğu sualtı dalış alanlarıyla dünya üzerinde önemli bir yere sahiptir. Çanakkale-Bozcaada, Gökçeada, Saros, Balıkesir-Ayvalık, Mersin, Muğla-Bodrum, Datça, Marmaris, Antalya-Fransız Batığı, Uluburun Batığı, Kemer, Kalkan, Falezler, Paris Batığı bunlara örnek olarak gösterilebilir (www.kulturturizm.gov.tr).

Kış turizmi; yılın belli bir döneminde gerçekleştirilen kayak sporunu yapmaya uygun destinasyonlara gerçekleştirilen seyahatler; içerisinde yer alan konaklama, yeme-içme, eğlenme, dinlenme gibi aktiviteleri kapsayan bir turizm çeşididir (İlban, O.M., vd. 2008;321). Kayak turizminin yapılmasında kış turizm merkezlerindeki güneşli gün sayısı, topografik yapısı, karın yerde kalma süresi ve ulaşım faktörleri belirleyici olmaktadır (Koşan, 1996: 3-6). Ülkemiz kış turizminin gerçekleştirilmesi için Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları'na sahip olmasına rağmen, uzun yıllar yetersiz yatırımlar neticesinde bu potansiyelini değerlendirememiştir (Doğanay, H, vd.2013;130). Ancak ülkemizde son yıllarda tesis yapımına ve var olan tesislerin iyileştirilmesine ağırlık verilmiştir.

1.2.7. İnanç Turizmi

Geçmişten bu zamana kadar gelen inanç sistemleri, günümüzde insanların inandıkları dinlerin var olan öğreti ve emirlerini yerine getirmek için, dinlerin doğduğu coğrafyalara giderek ziyaret etmişler, zaman içerisinde daha büyük topluluklar halinde kutsal kabul edilen yerlere ziyaretler başlamıştır. Bu ziyaretler esnasında gelen kişilerin konakladıkları yerlerdeki hizmetlerden yararlanmaya başlamaları gidilen kutsal yerler için ekonomik kazançlar elde edilmesini sağlamıştır. Başka bir tanımda ise inanç turizmi; bir turizm olgusu olarak inandıkları dinlere mensup kişilerin onlara göre kutsal olan yerleri ziyaret etmesi faaliyetidir (Sargın, 2016:3). Ülkemiz inanç turizmi alanında önemli bir coğrafyaya sahiptir. İlkçağ uygarlıklarından, Hristiyanlığın ilk devirlerindeki havarilerin, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Musevilerin yaşadıkları yerlerde karşılaştıkları zulüm ve baskı ortamı ve bunun sonucunda Anadolu'ya gelmeleri üç büyük semavi dine de ait birçok kültürün yüzyıllar içerisinde geliştiği ve yayıldığı bir merkez statüsüne kavuşmuştur (Kozak vd., 2010). Kültür ve Turizm Bakanlığı ülkemizde inanç turizmini geliştirmeye yönelik 1993 yılında başlatmış olduğu envanter çalışmasında semavi dinlere ait

eserlerin tespiti yapılmış, bu tespitler sonucunda belirlenen eserlerin eksiklikleri Başbakanlık Fonu ve Kültür Turizm Bakanlığı'nın katkılarıyla oluşturulan fon yardımıyla giderilmektedir (yigm.kulturturizm.gov.tr).

1.2.8. Gastronomi Turizmi

Gastronomi bir süreç olarak ele aldığımızda bireylerin mikrobiyolojik olarak güvenli olan yiyeceği, besleyici bir şekilde memnuniyetle tüketebilmesidir (Hegarty, 2005). Gastronomi turizmi ise; turistlerin gastronomik hareketlilik kapsamında yöresel yeme-içme kültürünü öğrenmek, yerel yiyecek ve içecekleri tatmak amacıyla gerçekleştirdikleri seyahatlerin tümüdür (Kivela ve Crotts, 2005; 2006). Gastronomi turistleri aslında bir tür kültür turistidir ve sadece gittikleri otellerde onlara sunulan yiyecek içecek sunumu şeklinde anlaşılmamalı, bu turistler değişik lezzet arayışında olan, bunlardan hoşlanan ve her yönüyle kültürel olarak öğrenme amacı taşıyan kişilerdir (Du Rand ve Heath, 2006). Dünya üzerinde gastronomi turizmi alanında ünlü birçok ülke mutfağı mevcuttur ve binlerce meraklı insan her yıl bu ülkelere tadım ziyaretlerine gitmektedirler. Başta Fransız Mutfağı olmak üzere; Türk Mutfağı, İtalyan Mutfağı, İspanyol Mutfağı, Japon Mutfağı, Çin Mutfağı örnek verilebilir. Gastronomi turizminin önemli bir alt başlığını da Şarap Turizmi oluşturmaktadır. Kişilerin bireysel ya da gruplar halinde şarap mahzenlerinin, üzüm bağlarının, şarap festivallerinin ve şaraba dair öğelerin bulunduğu yerlere gitmeleri, bu bölgeleri ziyaret etmelerinden ortaya çıkmıştır (İlhan, 2009:258). Avustralya'da ilk olarak 1998 yılında Şarap Turizmi konferansı yapılmış, bu konferansta gastronomi turizminin yeni bir alt dalı olarak ortaya çıkmasından dolayı tanımlama ve sınırlarının belirlenmesi amacıyla bazı ölçütler belirlenmiştir. Şarap turizmi potansiyeline sahip dünya üzerindeki yerlerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapılmıştır (Getz ve Brown, 2006:147). Şarap turizmi yapısı itibarıyla şarabın üretildiği bölge neredeyse oraya doğru gerçekleşir. Üretim sonrası şişelenip sunumun yapılması üreticilere ve yöre halkına kazanç sağlamakta, destinasyonun gelişimine katkıda bulunmaktadır. Dünya üzerinde şarap turizminde söz sahibi ülkeler; Portekiz, İspanya, İtalya, Fransa, Şili olarak sıralanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ALTERNATİF TURİZM KAPSAMINDA TERMAL TURİZM VE BÖLGESEL KALKINMA KAVRAMI

Bu bölümde ilk kısımda girişi yapılmış olan termal turizm hakkında genelden özele tüm detaylarıyla ele alınacak ve incelenecektir. Ayrıca tezin ana konusu olan bölgesel kalkınma ile alakalı tanım, kapsam ve içeriğe yer verilecektir.

2.1. Termal Turizm Kavramı ve Kapsamı

Termal Turizminin tanımına bakacak olduğumuzda “Term” sözcüğü, latince sıcak anlamında kullanılan thermos sözcüğünden gelir. Term sözcüğü Romalılar zamanında halk banyolarını ifade ediyor iken daha sonraları su kaynağı, suyun çıkarıldığı yer anlamında kullanılmıştır. Thermal (termal) doğal sıcak suları ifadede, thermique (termik) suların sıcaklık özelliğini belirtmede, thermalizme (termalizm) ise sağlık amacıyla yararlanılması için doğal sıcak su kaynaklarının incelenmesi ve düzenlenmesine denmektedir (Kahraman, 1978:5). Diğer bir tanıma bakıldığında ise termal turizm; “**mineralize**” termal suların çamurlarla birlikte, sıcak su kaynağının etrafındaki iklim faktörleriyle beraber, uzman doktorların gözetimi ve vermiş olduğu programlar dahilinde insan sağlığına olumlu katkı sağlamak üzere, fizik – tedavi - rehabilitasyon, egzersiz gibi destek tedavilerine ek olarak kür uygulamalarının gerçekleştirilmesi için yapılan turizm hareketidir (Turizm Bakanlığı, 1993:13; Hemidov, 2012:23; Gül, 2015; Cihangir, 2016:13). Modern dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinde işgücü verimini azaltıp, insan sağlığını tehdit eden sanayileşme ve kentleşme sonucunda; karşı karşıya kaldıkları çevre sorunları ve hava kirlenmesi kaynaklı kötü bir yaşam ortamı ortaya çıkmıştır. Almanya, Fransa, İtalya, Avusturya vb. ülkeler; beslenme bozukluğu, romatizmal hastalıklar, sinirsel ve ruhsal

rahatsızlıkları arttıran bu ortamın yarattığı sorunları gidermek amacıyla iklim, kaplıca ve deniz imkanlarından istifade etmenin yollarını aramıştır. Bu araştırmaların ilk nedeni toplum sağlığını ve çalışan kesimin verimliliğini korumak amacı ile sürdürülmüş, daha sonraları iç ve dış turizm aktiviteleriyle bütünleşmiş; iklim, deniz, kaplıca küreleri gibi uygulamalara evrilmiş ve en sonunda sağlık turizmi alanında ele alınmaya başlanmıştır. Böylece kaplıca, deniz ve iklim küreleri bilimsel amaçlara konu olarak uluslararası bir boyut kazanmıştır (Ülker, 1988:205). Düzenli olarak boş zamana sahip günümüzün kent insanı, yıllık tatillerini farklı ortamlarda geçirmeyi istemekte, bunun sonucu olarak da turistik mekânların çeşitlilik kazanmasını ve büyük alanlar kaplaması kaçınılmaz bir gerçeklik haline gelmiştir. Bu bağlamda alternatif turizm kaynakları içerisinde ön plana çıkanlardan biri de termal turizm olmuştur (Zaman ve Birinci, 2011, 424). Termal turizmin amacı, termal suyun belirlenen şifa özelliğinin uzman doktor denetiminde uygun ve etkin tedavinin yanında; rekreasyon, dinlenme, spor, eğlence gibi özellikle insan sağlığını koruyucu, zinde kalmayı sağlayıcı sağlıklı bir yaşam ortamı sunmaktır (Erdoğan ve Akınoğlu, 2008, 84-85). Termal turizm faaliyetlerinin temelini; tedavi olmak amacıyla tıbben gerekliliği sağlık kuruluşları tarafından tespit edilmiş ve raporlanmış hastaların kendi ülkelerindeki veya başka ülkelerdeki termal tesislere yaptıkları seyahatlerdir (Gençay, 2010, 107). Termal turizme katılan insanların bir kısmı var olan stres düzeylerini azaltmak amacıyla; bazılarının belirli bir rahatsızlığa sahip olup rahatsızlıklarını tedavi ettirmek amacıyla; bazı insanların da termal sularından yararlanarak güzelleşme istekleri amacıyla bu turizm türüne katıldıkları görülmektedir (Giritlioğlu, 2012, 18).

Kısacası, termal turizmi farklı kesimlerden farklı amaçlar doğrultusunda yararlanmak isteyen insanların katıldığı önemli bir alternatif turizm türüdür.

2.2. Termal Turizmde Kullanılan Tanım ve Kavramlar

Günümüzde Dünya üzerinde 13 farklı termal turizm uygulaması bulunmaktadır. Kaynakların çıkmış olduğu bölgelerdeki suyun niteliği ve üzerinde yer alan tesisin sahip olduğu özellikler çeşitli uygulamaların yapılmasına imkan vermektedir. Bu uygulamaları şöyle sıralayabiliriz:

Kaplıca : Çeşitli şekillerde oluşturulan kür uygulamalarının fizik tedavi, mekanoterapi, masaj, diyet, beden eğitimi, iklim kürü, rehabilitasyon vb. yan tedaviler ile birleştirilmesi; mineral yönünden zengin termal suların ve bunlara ait çamurların, banyo, içme, solunum yolu ile kullanılması; tüm bu uygulamaların uzman doktorlar gözetiminde yapıldığı sağlık tesislerine denilmektedir (www.yoncalikaplicali.org).

Ilıca : Sıcak su kaynağı üzeri veya etrafında konaklama tesisi ve hamam yer almayan termal kaynaklara denilmektedir (Güzel, Çiftçi ve Atay, 2013, 518).

Kür : Tedavi içeriğinin düzenli aralıklarla, belirli dozlarda, belirli sürelerle tekrarlanarak verildiği bir tedavi yöntemidir (Selvi, 2008, 280).

Spa : Romalılardan günümüze kadar uygulanarak gelen her türlü su ve çamur terapilerini kapsayan, Latince "Salus Per Aquam" kelimesinin kısaltması olup "sudan gelen sağlık" anlamına gelir (Kamber, 2014, 44). Spa temelde suyla gerçekleştirilen terapi ve bakımları kapsamakta olup, zaman içerisinde Avrupa'ya yayılmıştır. Bu hizmetlerin sunulduğu yerler ise SPA veya Spa Merkezi olarak tanımlanır (www.sandaspa.com).

Balneoterapi (Kaplıca Tedavisi) : Kür tarzında tedavi amaçlı mineralli suların, peloidlerin ve gazların inhalasyon (solunum), içme, banyo gibi yöntemlerle kullanılmasıdır. Kendi içerisinde üç kısımda uygulanır:

İnhalasyon Uygulamaları (Solunum Kürü) : Bu tedavi türünde genellikle bireysel inhalatörler ve inhalasyon odaları vasıtasıyla termomineral içerikli su taneciklerinin solunmasıyla tedavi gerçekleştirilir (Kamber, 2014, 48).

İçme Kürleri : Bu uygulamalar günün belirli zamanlarında, belirli miktarlarda, belirli sıcaklıklarda rahatsızlığı olan kişilerin içilebilecek şifalı maden sularını içmesiyle gerçekleştirilir (Çevirgen, 1996, 19).

Peloidoterapi (Çamur Kürü) : Çamur maden suyu kaynağının doğduğu noktada zaman içerisinde birikir ve içerisinde organik, inorganik parçacıklar bulunur. Bu kaynağı olan suyun sıcaklığına ve bileşimine olumlu etki yapmaktadır. Klasik kaplıca tedavilerinde olduğu gibi ayrıca masaj, fizik tedavi, açık ve kapalı olan beden eğitimi ve yürüyüş gibi uygulamalarla desteklenir (Çevirgen, 1996, 20-21).

Klimaterapi (İklim Kürü) : Dozları belirlenmiş ve sistemli bir şekilde hava sıcaklığının, nemin, rüzgârın, güneş enerjisinin ve buna benzer iklimsel faktörlerin kür şeklinde uygulanmasıdır (Aksu ve Aktuğ, 2011, 5).

Talassoterapi : Deniz suyu ve diğer deniz değerleri kullanılarak yapılan kür uygulamalarıdır. Deniz suyu sıcaklığı 20 °C'yi aştığında kaplıca suyu niteliği kazanır. Buna bağlı olarak deniz havası sürekli deniz suyu ile temas halinde olduğundan içeriğinde ozon bileşiği yönünden zengindir. Sağlık amaçlı gerçekleştirilen uygulamalarda büyük bir öneme sahiptir (Sandıkçı, 2008, 12). Talassoterapi merkezleri yalnızca deniz kıyılarına kurulabilmekte, insanlara şifayı denizden sunmaktadır.

Hidroterapi (Havuz Terapisi) : Suyun sahip olduğu fiziksel özelliklerinden ve en önemlisi suyun kaldırma kuvvetinin yardımıyla normalde yapılamayan ya da yaparken çok fazla ağrıya sebebiyet veren hareketlerin yapılmasını mümkün kılan fizik tedavi uygulamalarıdır. Böylece çeşitli hastalıkların ve fonksiyonel kayıpların tedavi edilmesi sağlanır (www.fizyomer.com.tr).

Aromaterapi : Bitkiler özellikle tıp dünyasında, ilaç sanayiinde son zamanlarda çokça kullanılmaktadır. Kozmetik alanında da bir hayli talep görmektedir. Bitkilerde bulunan “eterik yağ” veya “esans” olarak da isimlendirilen uçucu yağlar ile yapılan tedavi sistemine verilen addır (www.nasilyapilmali.com).

Üvalizm : Bazı yörelere ait olan sebze ve meyvelerin meraklılarına kür (tedavi) yöntemi ya da bu ürünlerin kullanımının sunulmasıyla gerçekleştirilir (Kamber, 2014, 47).

Speleoterapi (Mağara Kürleri) : Mağaralar içindeki sıcak su kaynaklarının ve mağara havasının üç haftalık kürler halinde hastaların her gün doktor gözetiminde 4 ile 6 saat arası tedavi edilmesidir. Bu terapi türünün en önemli örneklerinden birisi Alanya'daki Damlatış Mağarası'nda astımlı hastaların tedavi edilmesidir (Çevirgen, 1996, 22).

Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon : Kaplıca bünyesinde çeşitli tedavi yöntemlerini barındıran fiziksel tıp ve rehabilitasyon (Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon); kas-iskelet sistemi problemleri, nörolojik hastalıklar, kronik ağrı ve kansere bağlı özürllülük gibi akut ve kronik problemlere bütünsel olarak yaklaşan, tüm yaş gruplarında özürllülüğe

yol açan tıbbi durumların önlenmesi, teşhisi, tedavisi ve rehabilitasyonu ile ilgilenen tıp dalıdır (www.anadolusaglik.org).

Medikal Tedavi : Kaplıca tedavisi alan hastalara tedavileri esnasında kısmi veya sistemli bir şekilde uygulanan ilaç tedavi yöntemleridir (Selvi, 2008, 281; Kamber, 2014, 49). *Medikal turizm* ya da *tıp turizmi*, insanların yaşam sürdükleri ülkelerinde tedavi masraflarının yüksek olması durumunda yabancı ülkelere giderek gittikleri yerlerdeki düşük tedavi maliyetleri nedeniyle tıbbi operasyonları veya tedavileri gerçekleştirmeleri ve buna bağlı yıllar içerisinde gelişen turizm hareketleri olarak tanımlayabiliriz (www.healism.com). Maliyet tasarrufu hastaların gittiği ülkelere göre % 50 ila % 70 ve hatta bazı durumlarda % 80 e kadar çıkmaktadır. Ayrıca internet tanıtımları, düşük ulaşım bedelleri, bu ülkelerdeki gelişen tıp teknolojisi bu turizmin gelişmesinde en önemli etkenler olmuştur (Connel, 2006:1).

2.3. Termal Turizmin Tarihçesi ve Gelişimi

İnsanlar tarih boyunca, yaşamlarını tehdit eden hastalıklardan, yaşadıkları bölgelerde var olan sorunlardan, gerek atalarından gelen yöntemlerle gerek kendi geliştirdikleri ve uygulayarak nesilden nesile aktardıkları ritüellerle kurtulmaya çalışmışlardır. İnsanlık geliştikçe daha modern tedavi yöntemleri yerini almıştır. Ancak kaplıcalar geçmişten günümüze kullanılan en önemli tedavi yöntemlerinden biri olmuştur. Dünyanın çeşitli coğrafyalarında var olan bu şifalı sular farklı amaçlar ve şekiller doğrultusunda kullanılmıştır. Aztekler ve Kızılderililer günümüzden beş bin yıl önce sıcak mineralli(şifalı) sulardan yararlanmaya başlamış olup bu suların iyileştirici olduğuna ve çeşitli mucizeler yarattığına inanmışlardır. İnsanlar tarih boyunca şifalı suları dini arınma, dini ritüeller ve temizlik gibi amaçlarla kullanmışlardır (Özbek - Özbek, s. 102). Amerika kıtasında yaşayan yerli topluluklar sıcak su kaynaklarına doğada gözlemledikleri değişiklikleri ve gerçekleşen doğaüstü gelişmeleri farklı zamanlarda farklı anlamlar yüklemişlerdir. Asya kıtasına bakıldığında Hindistan'ın kuzeyinde yaşayan hekimler, kralın ve saray halkının yağmurun yoğun olduğu mevsimlerde ve sıcak dönemlerde yaşadıkları vadileri terk edip, etraflarındaki daha kuru ve serin olan dağlara gittiklerini ifade ederler. İrânlılarda ise buna benzer sebeplerden ötürü buldukları yerden başka şehirlere taşındıklarına inanılır. Antik dönemde Yunanlılar ise, Asklepion adını verdikleri

kutsal yerlere aralarındaki hasta insanları göndermişlerdir (Aslıhak, 1998). Ayrıca İstan Köylü hekimlerin atası sayılan “Hippocrates” tarafından öğrencilerine milattan 400 yıl önce şifalı suların ilaç yerine tedavide kullanılmasını öğretmesi başlamış olup, Bergamalı meşhur hekim “Calinos” ile milattan 200 yıl öncesine kadar devam etmiştir (Atademir, 1946:1; Kaçar, 2014:12). Görüldüğü üzere dünyanın farklı yerlerinde yaşayan medeniyetler tarafından termal suları değişik amaçlarla kullanılmış ve şifa elde edilmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde mevcut gelişmeler incelenecektir.

2.3.1. Dünya’da Termal Turizm ve Gelişimi

Termal turizm, ilk başlarda termal suların olduğu bölgelere şifa bulmak, var olan rahatsızlıklardan kurtulmak amacıyla gidilen bir turizm türüyken, 19.yy. başlarından itibaren gelişme kaydederek ziyaretçilerine kür tedavileri sunmaya başlamıştır. Amerika’daki kaplıca endüstrisi ve anlayışına bakıldığında zaman klasik kaplıca anlayışından farklı, yalnızca sıcak su kaynaklarının olduğu merkezler değil, ziyaretçilerine fiziksel ve ruhsal anlamda yarar sağlayacak programları olan tüm merkezler için kullanılmıştır. Buna bağlı olarak ülke genelinde çok çeşitli rekreasyon ve sağlık alanında tesislerin yer aldığı görülmektedir (Çevirgen, 1996, 28). Termal turizmi alanında dünya geneline bakıldığında Almanya, Avusturya, İtalya, Fransa, İsviçre, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Japonya, İspanya, Yunanistan sahip oldukları kaynaklar ve yatırımlarıyla önde gelen ülkelerdir. Almanya Avrupa kıtası genelinde termal turizm talebinde lider ülke pozisyonunda olup, ülke genelinde 750000 yatak kapasiteli, 263 resmi belgeli termal tesis yer almaktadır. Ülke ekonomisine 30 Milyar \$’a yakın katkı sağlamakta, senede yaklaşık olarak 12 milyon turist gelmektedir. Ayrıca Almanya’da yer alan 26 tıp fakültesi bünyesinde termal tedavi alanında verilmekte olan eğitimler olup, bu alanda yapılan araştırmalar desteklenmektedir (Kaptan, 1997:12; Özbek ve Özbek 2008:103; Üçpunar, 2013:105; Gül, 2015:94; Cihangir, 2016:17). Almanya sağlık ve termal turizmi alanında, turizmin yapılan diğer çeşitleriyle iyi bir şekilde bütünlük sağlamış ve sistem olarak başarılı olmuştur. Ayrıca teknik ve bilimsel olanaklarla tıbbi uygulama, alt yapı ve üst yapı tesisleri desteklenmektedir (Türksoy ve Türksoy, 2010:706). Avusturya, Avrupa’nın termal turizm alanında söz sahibi olan bir diğer ülkedir. Spa ve termal tesislerine yönelik son

yıllarda yapılan yatırımlarla Avrupa sıralamasında ikinci sıraya yükselmiştir. Avrupa pazarının %10'unu 1300 adet termal oteli ve 80 adet wellness tesisi ile elinde bulundurmaktadır (Özbek ve Özbek, 2008, 103). Avusturya hizmet vermekte olan termal tesisleri hizmet kalitesi bakımından yüksek, pahalılık olarak ele alındığında ise Avrupa termal turizm lideri Almanya gibi fiyatları çok yukarıdadır.

Senede yaklaşık 600.000 ziyaretçinin geldiği İtalya, Almanya'dan sonra en çok turist çeken ülkelerden biri konumundadır. Ülkenin sahip olduğu aktif volkanik dağlar ve günümüzde de faal olması sebebiyle birçok kentinde termal tesisler bulunmaktadır. Sigorta şirketleri doktor tavsiyesi koşuluyla, tedavi masraflarının bir kısmını veya tamamını ödemektedir (Aksu ve Aktuğ, 2011, 7). Macaristan coğrafi konumu nedeniyle Avrupa'nın merkezinde yer alır (Gulyas ve Matrazakis, 2009, 223). Romalılardan Osmanlı himayesine kadar birçok uygarlık termal ve kaplıcaları şifa bulmak amacıyla kullanmıştır. Ülkeye gelen ziyaretçilerin %22'si toplamda 120 adet olan kaplıca merkezlerine gelmektedir. Başkent Budapeşte 80'den fazla merkeze ev sahipliği yapar. Ülkede mevcut olan sosyal sağlık sigorta sistemi doktor raporu olması kaydıyla tedavi masraflarının tümünü veya bir kısmını karşılamaktadır (Aksu ve Aktuğ, 2011, 7).

Termal turizmi Amerika kıtası için de Avrupa kıtası kadar önemli bir turizm türünü oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri bu bölgede en önemli payı elde etmektedir. Her yıl 13 milyon kişi ABD'de deki 14 600 termal merkezini ziyaret etmektedir (Giritlioğlu, 2012, 29-30). Birleşik Devletlere bağlı Arkansas eyaletinde 55 bin kişi kapasiteli termal tesislerin yapılmış olduğu, Hawaii'de turizmi 12 aya yayma amacıyla termal turizm ağırlıklı uygulamalara başlanmış olup, termal sularından yararlanmak için yeni tesisler kurulmuştur (Aksu, 2009, 35; Fettahoğlu, 2010, 47; Topay ve Küçük, 2010, 85). Güney Amerika kıtası ele alındığında Arjantin ve Uruguay termal turizmde oldukça ilerleme göstermektedir. Bu iki ülkenin hükümetleri tarafından elde edilen istatistikler incelendiğinde, bu ülkelerde termal turizm tesislerinin sayısı ve ağırladıkları ziyaretçi sayısı gelişim göstermekte ve bunun sonucunda da bölgedeki işsiz kişi sayısı azalmakta, ekonomi önemli ölçüde büyümektedir. (Segemar, 2002, 25-26).

Asya kıtasında tarih boyunca termal sular ve üzerlerine inşa edilmiş olan tesisler büyük bir öneme sahip olmuş ve günümüzde de kullanılmaya devam

etmektedir. Japonya'da termal turizm hizmeti veren 1500 adet kaplıca 100 milyon geceleme kapasitelidir (Erdoğan ve Akınoğlu, 2008, 86; Fettahoğlu, 2010, 47; Aksu, 2009, 35). Bunların içerisinde yalnızca Beppu Şehri senede 13 milyondan fazla turisti ağırlamaktadır (Aksu, 2009, 35). Ayrıca Güneydoğu Asya lkesi olan Malezya'ya bakıldığında ise son on yıl içerisinde Spa ve wellness endüstrisi hızlı bir gelişme göstermiştir. Toplam 50 milyon dolar termal ve sağlık turizminden yararlanmak amacıyla gelen 120 bin civarındaki ziyaretçiden elde edilmiştir (Dahlan, 2011, 2-3). Termal turizmi kıtalar ve ülkeler genelinde bakıldığında hızla yayılmakta ve gelişim göstermektedir. Spa ve wellness turizm pazarı sadece Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa kıtasında 25 - 30 Milyar Dolarlık bir ciroya sahipken, dünya geneli ele alındığında ise, sağlık turizmine ait pazar büyüklüğünün 100 Milyar dolara ulaŐtıđı tahmin edilmektedir (Pınar, 2007; Türksoy ve Türksoy, 2010:708; Aksu ve Aktuğ, 2011:6; Gl, 2015:92; Cihangir, 2016:16).

2.3.2. Türkiye'de Termal Turizm ve Gelişimi

Türkiye, Alpin-Orojenik KuŐađı olarak adlandırılan genç bir dağ zinciri ve aynı zamanda önemli bir jeotermal kuŐak üzerinde yer alması sebebiyle jeotermal kaynaklar açısından dünya çapında bir potansiyele sahip olup, Avrupa geneline bakıldığında ise kaynak potansiyeli varlığı açısından birinci, kaplıca uygulamaları konusunda ise üçüncü sırada yer almaktadır. Ülkemiz kaynak zenginliği ve potansiyeli açısından sıcaklıkları 20 - 110 C arasında değişen, debileri ise 2 – 500 lt / sn arasında olan 1500' den fazla kaynağa sahiptir ve bu potansiyeli açısından ele alındığında dünyada ilk yedi ülke arasında yer almaktadır (yigm.kulturturizm.gov.tr).

Ülkemizin Marmara, Ege ve İç Anadolu Bölgeleri ağırlıklı olmak üzere 31 ilinde; debi, sıcaklık ve kimyasal özellikleri açısından farklılık gösteren jeotermal merkezleri bulunmaktadır. Anadolu'da tarih boyunca yaşayan insanlar bu kaynaklardan yararlandığı bilinmektedir. Anadolu'nun jeolojik özellikleri termal kaynaklardan faydalanmayı Hititler döneminden itibaren imkn vermiştir Arkeolojik bulgular özellikle Antik Yunan ve Roma dönemlerinde çok sayıda kaplıca kurulduğunu ortaya koymaktadır. rnek olarak Agamemnon Kaplıcaları'ndan ve Strabon'un Coğrafya'sı ve Homeros destanları gibi antik dönemin ünlü eserleri övgüyle bahsetmektedir. Termal turizmin en eski turizm çeşidi olarak kabul edilmesinin nedeni Şifalı suların

Roma ve Bizans dönemlerinde spor ve tedavi amaçlı aktif bir şekilde kullanılmasıdır (Demirbey, 1992: 101; Doğaner, 2001: 75).

Devrin en büyük gezginlerinden olan Evliya Çelebi termal kaynaklar açısından önemli bir payı olan Türkiye'nin şifalı sularını kendi kaleminden ele aldığı ünlü Seyahatnamesi'nde bizlere genel olarak geniş bir coğrafya bilgisi vermektedir. Evliya Çelebi seyahati esnasında görüp ilgisini çeken şifalı suları, kaplıcaları ve bulunduğu yer hakkında bilgileri alabilmek ve görebilmek için güzergahlarını defalarca kez değiştirmiştir. Evliya'nın ilgi göstererek seyahatnamesine kaydettiği kaplıca ve şifalı sulara ait bilgiler, öncelikle edinmiş olduğu tecrübelerini, yerli halkın anlatımını, karşılaştığı hastaların şifalı sulardan görmüş olduğu yarara dair ifadeleri derleyerek eserine yazmıştır. Yazar, ılıcalara ait ayrıntılara pek değinmeden hastalık isimlerden bahsetmiş ya da hastalığa dair tedaviyle ilgili bilgileri aktarmıştır (Ertaş - Eğnim, 2011: 85). Evliya Çelebi kırk yıldan daha uzun süren gezilerinde çok yer gezip görmüş, gezdiği yerleri büyük bir dikkatle gözlemleyerek, kendine has üslubuyla kaleme almıştır. Evliya Çelebi'nin ilgi duyduğu konulardan birisi de hastalıklardı. Eserinde özellikle ılıca, kaplıca veya içmelere ait bilgiler dikkat çekici bir şekilde yer alır. Bu sebeple XVII. yüzyıl Osmanlı coğrafyasında görülen hastalıkların teşhisinde onun anlattıkları vazgeçilmez bir bilgi kaynağıdır (Ertaş - Eğnim, 2011: 85).

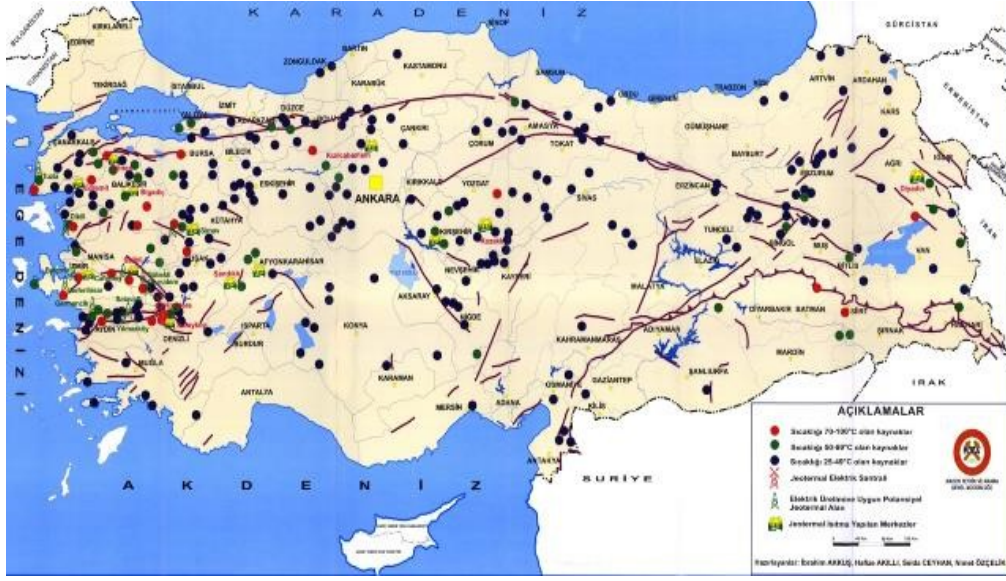
Cumhuriyetin ilanından sonra, ülkemizde termal turizm alanında ilk düzenli çalışmaların başlaması, turizm alanında yapılan çalışmaların artması neticesinde gerçekleşmiştir. Rıza Remzi Reman'ın yazmış olduğu "Balneoloji" adlı eseri Türkiye'de termal turizm konusunda yapılan ilk bilimsel çalışmadır. Atatürk tarafından ise kaplıca hekimliğinde ilk bilimsel adım atılmış olup, 1933 yılında gerçekleşen Üniversite reformuyla birlikte, o dönemin tek tıp fakültesi olan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 1938 yılında Hidro-Klimatoloji Kürsüsü'nü bizzat emriyle kurdurmuş ve böylece termal hekimliğinin ülkemizde temelleri atılmıştır. Bu kürsü 1963 yılında yayınlanan uzmanlık tüzüğü gereğince uzman hekim yetiştirmeye Atatürk'ün "*Beni Türk Hekimlerine Emanet Ediniz*" sözüyle sağlığını ellerine bıraktığı doktoru Prof. Dr. Nihat Reşat Belger' in başkanlığında başlamıştır. Bu birim 1975 yılında "Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji" adını modern tıbbın ilerlemesi sonucunda almış, 15 Eylül 1983 tarihindeki YÖK kararı ile Ana Bilim Dalı olarak eğitim ve öğretimine devam etmektedir (Özer, 1991:38).

1982 yılında ilan edilen Turizm Teşvik Kanunu ile sonradan duyurulan turizm merkezleri arasına kaplıcalar da alınmış, bu tarihten sonra yatırım faaliyetleri ve modern termal tesis yapımlarına başlanmıştır. İlk olarak 1985 yılında Kükürtlü Kaplıca (Bursa) ve Doğanbey Kaplıcası (İzmir) turizm merkezi ilan edildikten sonraki süreçte 1985-1993 yılları arasında 31 kaplıca bu kapsam içine alınmıştır (Akbulut, 2010, 37). Gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında termal turizme olan ilginin artmasının bir sonucu olarak son beş yılda bu alanda yapılan yatırımlarda önemli bir gelişme olmuştur. Pek çok yeni tesis hizmet vermeye başlamış veya var olanlar yenilenip tekrardan hizmete sunulmuştur. İzmir'de Balçova, Ankara'da Asya-Patalya, Afyon'da OruçoğluKbal-Korel, Karahayıt'ta Colosea örnek gösterilebilir (Özbek ve Özbek, 2008, 108). Türkiye için giderek önem kazanan alternatif turizm çeşitlerinden biri de termal turizmdir (Günlü ve Miral, 2008, 600). Termal Turizm Master Planı'nın Kısa Dönem Hedefi olarak 50.000 yatak kapasitesi belirlendikten sonra uygulanan Termal Turizm Master Planı doğrultusunda 2007-2010 yılları içerisinde turizm belgeli ve belediye belgeli olmak üzere tesis sayısı 78'den 100'e ulaşmış, yatak kapasitesi ise aynı şekilde 17.767'den 29.727'e yükselmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan termal tesis amacıyla (Sağlık Bakanlığı tarafından kür merkezi olarak uygun görülen) turizm yatırım belgesi almış 15 tesisin yatak sayısı 7.447, turizm işletme belgesi almış 50 tesisin yatak sayısı ise 15.796'dır. Yerel idareler tarafından yaklaşık olarak 6.174 yatak kapasiteli 35 tesis belgelendirilmiştir (yigm.kulturturizm.gov.tr).

Türkiye, termal suları bakımından oldukça zengindir. Anadolu'nun farklı şehirlerinde termal kaynakları bulunmakta ve yararlanılmaktadır. Aşağıdaki tabloda mevcut termal kaynakların bulunduğu yerler gösterilmiştir.

Şekil 1: Türkiye Jeotermal Kaynaklar Haritası

Kaynak: www.jeotermalvakfi.org.tr/jeonem.html (15.03.2019)

Sıcaklık derecelerine göre maden suları sınıflandırıldığında; 19°C ye kadar olan Türkiye' deki soğuk su kaynakları; Marmara, Ege, İç Anadolu Bölgelerinde, 36°C- 45° C arası sıcak su kaynakları; İç Anadolu, Ege, Marmara Bölgelerinde, 46°C üzeri çok sıcak su kaynakları ise; Marmara, İç Anadolu, Ege Bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Çok sıcak sular grubu toplam şifalı su kaynakları içerisinde en yüksek kısmı oluşturmaktadır. Ege Bölgesi en fazla şifalı su kaynağına sahip bölgedir. Ege Bölgesini Marmara, İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz Bölgeleri takip etmektedir (Gülen ve Demirci, 2012, 56).

2.3.2.1. Türkiye'nin Termal Turizmdeki Avantajları ve Dezavantajları

Türkiye sahip olduğu zengin sıcak su kaynakları potansiyeli bakımından dünya ölçeğinde yedinci sırada, Avrupa kıtasında ise ilk sıradadır. Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında ise ülkemiz, sahip olduğu suyun fiziksel ve kimyasal içerikleri, debisi, sıcaklık derecesi bakımından üstün özelliklere sahiptir. Gerçek anlamda 1500'den fazla kaynağın ve suyun sıcaklığının 20 derecenin üstünde yer alması büyük bir potansiyelin var oluşunu ifade etmektedir (Kültür Turizm Tanıtma Birliği, s,1).

Ülke düzeyinde yaygınlık kazanan toplumsal bir nitelik olarak Türkiye'de yaşayan toplulukların sahip olduğu "kaplıca" ve "yayla" geleneği sonucunda gelişen

yaylaya çıkma, kaplıcalara gitme, sahil kenarlarında dinlenme şeklinde gerçekleştirilmektedir. Termal turizm açısından ele alındığında ise dünyadaki en elverişli iklim koşullarından birine ve zengin yer altı kaynak sularına sahip ülkemiz, Avrupa ülkelerinin sahip olduğu termal sularının içeriğine bakıldığında bize kıyasla düşük nitelikli ve yetersiz; fakat üst yapı olarak iyi donanımlı tesislere sahip olmaları nedeniyle dünyanın birçok köşesinden ziyaretçiler bu ülkelere gelmektedir (Aslan, 1996). Türkiye'nin dünya üzerindeki kaynaklar bazında incelendiğinde Avrupa ülkeleri karşısında ilk yedinin içerisinde yer alması; verilen hizmetlerin kalitesi ve buna karşın uygun fiyatlarla ziyaretçilere sunuluyor oluşu, sahip olduğu sıcak su kaynaklarının değerli olması şeklinde ifade edilebilir.

Aşağıda sıralanmış olan bazı etkenler Türkiye'de sıcak su kaynaklarının etkin bir şekilde sağlık turizmi alanında kullanılamaması üzerine tespit edilmiştir (Akbulut, 2010: 40):

- Mevcut sıcak su kaynakların coğrafi dağılımı,
- Miktar ve özellik bakımından birbirinden farklılık gösteren termal kaynaklar üzerine yeterli araştırmaların gerçekleştirilmemesi,
- Alanında yapılmış olan bilimsel çalışmaların değerlendirilememesi,
- Bazı bölgelerde yoğunlaşan termallerde az sayıda uygulama çalışmalarında planlanan düzeye ulaşılamaması,
- İşletmelerde ve altyapıda meydana gelen problemler,
- Pazarlamanın az ve yetersiz olması,
- Termal turizm dışındaki turizm faaliyetlerinin öncelikli olarak ele alınması,
- Sağlık alanında donanım ve materyal eksikliği, sağlık personelinin azlığı

Sağlık Bakanlığı Türkiye'de termal turizminin gelişmesi amacıyla kısa, orta ve uzun vadede planlar yapmıştır. İlk etapta kısa vadeli planlar arasında yapılacak olan termal turizm alanlarının keşfi sonrasında çevre düzenlemeleri, belirlenen yerlerde suyun etkin bir şekilde dağıtımı ve en sonunda 250000 yatak kapasitesine ulaşılmasıdır. Orta vadeli planlar arasında ise termal turizm alanlarının imar planlamalarının yapılmasından sonra, daha önce belirlenmiş alanlardan elde edilen

kazanımların ülke geneline yayılması ve yatak kapasitesinin 1 milyon civarına çıkarılmasını içermektedir. Uzun vadede ise termal turizmi alanında dünyada lider ülke konumunda olmak için toplam 500 bin tesis inşası ve 15 milyon turistin ülkeye çekilmesi planlanmaktadır (Sağlık Bakanlığı (b), 09.06.2014; Timur, 2015;7). Termal turizminin ülke genelinde gelişmesi gerekli olan altyapı ve hizmet için gerekli olan üstyapı tesislerinin inşası, alanında profesyonel insanların bu sektörde çalışması, mevcut kaynakların doğru bir şekilde kullanılması ve israfının önlenmesi şeklinde gerçekleştirilebilir (Albayrak, 2013: 128). Bir diğer fikir olarak termal turizm alanında rakibimiz olan ülkelere üstünlük sağlamak için, termal kaynaklarının büyük bir kısmının deniz kıyısında olması ve iklim koşullarının uygunluğu sebebiyle kaplıcaların ve deniz, kum, güneş üçlemesinin birlikte paket halinde ziyaretçilere sunulmasıdır (Şenol, 2016: 64). Ülkemizde termal turizm faaliyetleri yılın on iki ayı sürdürülebilecek türden olmasına rağmen termal tesislerin büyük bir kısmı sezonluk faaliyet göstermekte, yalnızca turizm işletme belgeli tesisler yıl boyu aktif olarak çalışmaktadır. Ayrıca kaplıca işletmelerinin büyük bir kısmı düşük kalite standartlarına sahip, belediyelerin kendi imkanlarıyla hizmet verdikleri işletmeler olup, geriye kalan kısmı ise az yatak kapasiteli aile işletmeleridir. Türkiye’de termal turizm mevcut kaynak kapasitesinin altında hizmet vermekte, ülkenin birçok bölgesinde faaliyet gösterebilecek nitelikte bir alternatif turizm türüdür (Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2011).

2.3.3. İzmir’de Termal Turizm

Termal turizm boyutunda ele alındığında Balçova Agamemnon, Allianoi, Asklepion, Karakoç, Çeşme-Şifne (Reisdere) vb. gibi pek çok önemli sıcak su merkezini bünyesinde bulunduran şehir; antik dönemlerden günümüze şifa dağıtmakta; gerek tedavi amaçlı, gerek spa-iyilik bulma amaçlı yararlanılmaktadır. İzmir önemli termal kaynakları da bünyesinde barındırmaktadır. Bunların yanı sıra şu anda da termal turizm alanında hizmet veren; Bayındır Ilıcaları, Bergama Kaplıcaları, Menemen Ilıcaları, Ilıcağöl Ilıcası, Tavşan Adası Ilıcası, Çeşme Ilıcaları, Şifne Kaplıca ve Çamuru, Seferihisar Kaplıcaları, Urla Ilıcaları (Malkoç içmeleri) ve Gülbahçe Ilıcaları bulunmaktadır.

İl geneline bakıldığında değişik sıcaklık aralıklarına (27 – 153 °C) ve debisi yüksek sıcak su kaynaklarına sahip termal tesislerde; çamur banyosu, şifalı sular ve içme suları bulunmakta, değişik tedavi metodları, günümüz tıbbının imkanları dahilinde hastalara uygulanmaktadır. Bunların yanı sıra diğer sıcak su kaynaklarına rekabet avantajı sağlamada kaynağın yüzeye yakın oluşu etkilidir (www.izmirkulturturizm.gov).

Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere İzmir'in farklı ilçelerine dağılmış çok sayıda sıcak su kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan başlıcaları şu şekilde açıklanabilir (www.kaplıcalar.com):

Balçova Kaplıcaları: Balçova Kaplıcaları; ülkemizde termal otel anlayışının doğduğu ilk yerlerden olan ve İzmir termalleri içerisinde en önemlilerinden bir tanesidir. Balçova ilçesinde kaynağın çıktığı yerin etrafında lüks tesisler yer almaktadır. Sıcak şifalı suların çıktığı yöre olan Balçova'da lüks termal oteller bulunmaktadır.

Çeşme Ilıca: Aslen tatil ilçesi olan Çeşme'de denizin içerisinde çıkan sıcak suyu ile bilinen Ilıca mevkiisi vardır. Etrafında birkaç tane kapalı termal tesisi yer alır ve çoğunlukla buradaki plajdan çocuklu aileler yararlanmaktadır. Çeşme, konum olarak il merkezinden 80 km uzaklıkta yer alır.

Bademli: Dikili ilçesi civarında, su sıcaklığının 41 dereceye yakın olduğu, içeriğinde ise Arsenik ve Hidroasetat bulunduran şifalı sulardır.

Tavşan Adası: Tire ilçesine 15 km uzaklıkta yer almakta olup, içme kürü ve banyo şeklinde faydalı olan suları bünyesinde barındırır. Bu şifalı sular; çocuk rahatsızlıkları, kadın hastalıkları, deri hastalıklarına ve romatizmaya iyi gelir. İçildiğinde ise akciğer rahatsızlıklarına faydası vardır.

Şifne'de Çamur Banyosu: Çeşme ilçesinde bulunan Şifne'de çamur tedavisi mevcuttur. Burada bağımsız bir çamur havuzu bulunmakta, raşitizm başta olmak üzere tüm eklem rahatsızlıklarına şifa olmaktadır. Ayrıca kaynak sularının içerisinde klorür, kalsiyum ve sodyum içerir.

Cumalı: Bu kaplıcalar Seferihisar ilçesine 15 km uzaklıkta olup, 55 dereceyi bulan sıcaklıkları ile kadın hastalıklarına ve üst solunum yolu rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. Kaynak suları bol karbondioksit içerir ve tuzludur.

Paşa: Üzerinde işletilen bir tesis bulunmamaktadır. Bergama ilçesinin Paşa köyünde yer alır. Su sıcaklığı 43 dereceyi bulur. Özellikle açık yaralara, diyabet, gut gibi rahatsızlıklara iyi gelmektedir.

Geyiklidağ: Bergama çevresindeki bir başka ılıca olan Geyiklidağ, üst solunum yolu iltihaplarının tedavisinde, kükürt oranı yüksek sıcak sularından yararlanır.

Nebiler: Yüksek miktarda hidroasetat içeren, su sıcaklığının 75 dereceye kadar yükseldiği şifalı kaynak suyudur. İzmir ile Balıkesir sınırında olup, bulunduğu yörede ünlüdür.

Malkoç (Urla) İçmeleri: Bu yörede çıkan sularda yüksek miktarda sodyum klorür ve karbondioksit vardır. Çıktığı yer olarak deniz kıyısındadır ve bağırsak-mide rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. Deniz kenarında bulunan şifalı sular, mide ve bağırsak rahatsızlıkları tedavilerinde kullanılır.

Güzellik Kaplıcaları: Bu şifalı su kaynağı Bergama ilçesinde yer alır. Su sıcaklığı daima 36 derecedir ve içerisinde sülfat ve sodyum bikarbonat yer alır. Özellikle kadınlar tarafından tercih edilmesinin sebebi deriyi yenileyici özelliğe sahip olmasıdır. Yararlananlara güzellik kattığı için Kleopatra suları da denmektedir.

Haydar: Bergama Kozak'ta yer alan tarihi bir ılıca olup kaynak suyunda kükürt oranı yüksektir. Özellikle sinir hastalıklarına sıcak suyu sayesinde çok iyi geldiği bilinmektedir.

Bayındır – Dereköy: Bayındır ilçesinde yer alan bu içmelerde su sıcaklığı 40 derece olup, içeriğinde kükürt ve sodyum bikarbonat oranı çok yüksektir.

Mahmudiye'de Doğal Çamaşır Suyu: Bergama ilçesine bağlı Mahmudiye'de kaynak suyunun en önemli özelliği kalsiyumun yer almamasıdır. Yerel halk tarafından çamaşır suyu olarak kullanılır. Fakat radyoaktivite oranı yüksektir. Tedavi maksatlı ise cilt hastalıklarında kullanılmaktadır.

2.3.3.1. İzmir'in Termal Turizmdeki Avantajları ve Dezavantajları

Ülkemizde su sıcaklığı ve debisi ile fark yaratan 410 termal kaynağın 123 tanesi Ege Bölgesi'nde yer almaktadır. Bu kaynakların 59 tanesi de İzmir'de dağılmıştır. Kent tarihi incelendiğinde; “Ölümün girmediği yer”, “vasiyetnamelerin

açılmadığı şehir” olarak anılmıştır (www.izto.org). Şehir, kaplıca suları ve sularla tedavi noktasında antik dönemden günümüze kadar engin bir tecrübeye sahiptir. Avrupa’nın birçok ülkesine yakın uçuş mesafesinde olması, Akdeniz ikliminin yaşanıyor olması, alanında uzman ve dil bilen tecrübeli personelin bulunması, çağdaş ve güvenli bir kent yapısına sahip olması, senede üç yüz günün güneşli geçmesi, kaliteye bağlı fiyatların uygun oluşu, spor imkanlarının yaşlı konuklar için sağlanabilmesi, kür tedavisi şeklinde gerçekleştirilen üvalizme müsait tabiatı, sağlıklı ve zengin mutfağının temelini zeytinyağı ve otların oluşturması İzmir’i öne çıkaran avantajlarıdır. İzmir’de yer alan termal tesislerde uzman doktorlar en az 10 gün, en fazla 15 gün tedavi görülmesini önerir. Başta romatizma olmak üzere birçok hastalık tedavi edilebilmektedir. Şehirdeki termal tesislerde isteyen konaklayabilir, isteyen günübirlik yararlanabilmektedir. Konaklama yapmak isteyen hastalara havuz, fizik tedavi gibi hizmet paketleri sunulmaktadır. Ayrıca engelliler ve yaşlı insanlar için düşünülmüş odalar, fizik tedavi birimlerindeki donanımlar ve havuzlardaki özel düzenlemeler konusunda kentteki termal tedavi merkezleri iyi bir konumdadır. Konuklarına tedavileri dışında kalan zamanlarda tarihi ve arkeolojik değerleri, kültürel mekanlarıyla eşsiz bir tatil deneyimi sunmaktadır. Yılın 12 ayı bu tesislerin hizmet verebiliyor oluşu, tedavi merkezlerinde eğitim almış personel bulunması kentin bu alandaki avantajlı yönleridir (www.visitizmir.org).

Dezavantajları ele alındığında ise;

İzmir Sağlık Turizmi Sektör Analizi Raporu’nda yer alanlara göre; kentin kamu ile özel sektör temsilcilerinin işbirliği içinde olmaması ve reklam-tanıtım eksikliği yer almaktadır. Şehrin kamu ile özel sektör işbirliğinin önemi sağlık turizmi alanında yeterli payı elde etmesi için gereklidir. Raporda yer alan veriler ışığında sağlık turizminin kentte geliştirilmesi için yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir:

-Ülkelerine göre gelen yabancı hastaların konuştukları diller baz alınarak formlar hazırlanıp, aldıkları hizmetler konusunda bilgilendirmeyi amaçlamalıdır. Personel, eğer bunları kullanacaksa içeriğe göre eğitilmeli,

-Gelen hasta memnuniyetini arttıracak yabancı hastalarla iletişim, özel hayata saygı vb. konularda sağlık personelinin eğitimi için yeni projeler hazırlanmalı,

- En çok hangi ülkeden hasta geliyorsa kullandıkları diller doğrultusunda, temel iletişimi sağlayacak düzeyde sağlık personeli ve diğer yardımcı personel dil eğitimi almalı, bu amaca uygun projeler yürütülmeli,
- Sağlık kuruluşları hasta memnuniyetini arttırmak için; hasta transferi, farklı dünya mutfakları, internet, uluslararası telefon, kişisel bakımdan yararlanma, taburculuk sonrası rehabilitasyon gibi hizmetlerden yararlanabilmeleri için düzenlemeler yapmalı,
- Ulusal ve uluslararası alan dahilinde sağlık kuruluşlarının hasta kabulünü kolaylaştırmak için, kaliteyi arttırmak amaçlı yapılan çalışmalarda sağlık kuruluşları bilgilendirilmeli ve yönlendirilmeli,
- Bir veri tabanı oluşturulup, kentin sağlık turizmi alanındaki olanaklarının yurtdışında tanıtımı için sürekli güncellenen bir sistem geliştirilmeli,
- Kenti yurtdışına tanıtma ve pazarlama noktasında yeni projeler geliştirilip, uygulanmalı,
- Şehrin sahip olduğu yüksek kalitedeki sağlık hizmetlerinin, günden güne yaşlanan Avrupa nüfusuna ulaşabilmesi amacıyla yurtdışı tanıtım çalışmalarına öncelik verilmeli; Fransa, Almanya, Hollanda, Avusturya gibi gurbetçi vatandaşlarımızın yoğunlukta olduğu ülkeler ilk hedef olarak seçilmeli, buna bağlı olarak sağlık kuruluşlarımızın altyapıları iyileştirilmeli,
- Kentimize gelecek olan yabancı hastaların kendi ülkelerinde kayıtlı oldukları sigorta şirketleri ile iletişim kurulup geliştirilmeye çalışılmalı, ülkelerinde bağlı oldukları sağlık kuruluşları ve sigorta şirketleri ile iletişim kanalları oluşturulmalıdır. Buna bağlı olarak, İzmir'deki sağlık kuruluşlarına gelecek olan yabancı hastanın sağlık durumu hakkında bilgi alışverişinin doğru bir şekilde yönetilebilmesi için kendilerini geliştirmelidir (www.izmirdergisi.com).

2.4. Bölge ve Bölgesel Kalkınma Kavramları

2.4.1. Bölge Kavramı

Bölge; çok çeşitli, çok anlamlı ve kesin sınırlarını çizilebilme olabildiğince güçtür. Dünya geneline bakıldığında bu anlam kargaşası var olduğu gibi ülkemizde de tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır. Etimolojik köküne bakıldığında ise Latince de “regio: çevre-alan” anlamına gelmektedir (İldırar, 2004, s.8). Bölge kavramı zaman içerisinde çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Bazen bir ülkenin içerisinde yer alan birkaç ilin oluşturduğu bir alan, kimi zaman bir şehrin birkaç mahallesini kapsayan bir alan için kullanılırken, bazense bir kıta içerisinde yer alan birkaç ülkenin oluşturduğu toprak parçasını ifade etmek için kullanılmaktadır (Altay, 1992:199). Ancak ekonomik olarak ele alındığında ise bölge kavramı; bir ülkenin alt mekânsal birimlerini yansıttığı, geleneksel kalkınma iktisatçıları tarafından kullanılır. İçinde yer alan kriterler bakımından incelendiğinde ise; kentten büyük, ülkeden küçük alanlar için kullanılmaktadır (Karaçay ve Erden, 2004:79). Bölgeler ekonomik olarak inceleneceği zaman 2 farklı koldan bölümlendirilip ele alınmaktadır. Birincisi; bölgelerin ekonomik yapılarına göre ele alınan ikincisi ise, ekonomik gelişmişlik seviyelerine göre ele alınandır. Çalışmada detaylarıyla alt başlıklarda incelenecektir.

2.4.1.1. Ekonomik Yapılarına Göre Bölgeler

Bölgelerin, belli bir mekanda ve zamandaki durumuna bağlı olarak ekonomik yapılarına ayrımı gerçekleştirilir. Yapılan analizlere göre de bölgeler üçe ayrılır. Bunlar homojen bölge, polarize bölge ve plan bölgedir (Erkal, 1990:17).

Homojen Bölge: Homojen; bir bütünlüğü tanımlamak için içerisinde benzer veya birbirine yakın değerleri içermesidir. Bu bütünlük (veya diğer bir deyişle "grup"), birbirlerine çok yakın değerlere sahip olup, dış çevresinden yoğunluğu bakımından farklılaşır ve bu sayede kolayca tanımlanabilmektedir (www.turkcebilgi.com). Bir başka tanımda ise homojen bölge; daimi bir mekan olarak varlığını sürdürmekte olan, yapıları bakımından mümkün olduğunca birbirine benzer şekilde birimlerden meydana gelen bir olgu olarak belirtilmiştir (Polatkan, 1968:20).

Polarize Bölge: Bu bölge türünde ele alınan bir merkez ve onun çevresinde yer alıp, etki alanına giren tüm yapılar polarize bölgeyi meydana getirmektedir. Örnek vermek gerekirse bir ülkedeki var olan bütün yerleşim merkezleri birbirleriyle etkileşim içindedirler. Buna göre hangi bölge diğer bölgelerle en fazla ilişki içinde bulunuyorsa o bölge polarize bölgedir. Bir ülke içerisindeki küçük merkezler ekonomik olarak büyük merkezlere bağılıdır. Bu da merkezi kendine çeken cazibe odağı haline getirmiş, büyüme kutbu olmuştur. Polarize bölge kavramının ortaya çıkışı da büyüme kutuplarının ülkeler içerisinde farklı coğrafi bölgelere yerleştirilmesi sonucunda gerçekleşmiştir. Bir diğer ifadeyle bu kavram bir merkez tarafından ekonomik ve sosyal olarak başka yerlerin yönetilmesi şeklinde ifade edilmektedir (John, 1973:199).

Plan Bölge: Bölgesel kalkınma politikalarının uygulandığı, belirli bir ekonomik çerçeve içerisinde, bölgede yaşayan ya da dışarıdan yönetimini sağlayan bir kişinin bulunduğu alandır (Dinler, 1978). Diğer bir tanımda ise; kaynakların en iyi şekilde kullanılmasına yardımcı, bölgesel kalkınma planlarının oluşturulmasına destek olan ve uygulanmasında kolaylık sağlayan, bölgelerin kalkınma programları dahilinde katılımını sağlamak amacıyla belirlenmiş alanlardır (Erkal, 1978: 28 ve 29).

2.4.1.2. Ekonomik Gelişmişlik Düzeylerine Göre Bölgeler

Ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre bölge ayrımı dinamik bir yapı arz etmektedir. Sınıflandırma yapılırken öncelikle statik inceleme yapılır ve tespitler elde edilir. Sürekli bir değişme ve gelişme var olduğundan ayırt edici nitelikler stabil değildir (İldırar, 2004:19). Bu sürecin ürünü olarak bölgeler de gelişmiş bölge, gelişmekte olan bölge ve az gelişmiş bölge olarak 3 bölüme ayrılır.

Gelişmiş Bölge : Mevcut nüfusunun eğitim, kültür ve sosyal güvence düzeyi yüksek, çalışanlarının gelir düzeyi ve gelir düzeyi artış hızı ülke ortalamasının üzerinde olan; yol, su, elektrik ve sağlık gibi sosyal alt yapı yatırımlarının yüksek olduğu tüm bu altyapı ve üstyapı yatırımlarının yanında ekonomik olarak üretimi arttıracak potansiyeli de barındıran alanları ifade eder (Erkal, 1990: 21).

Gelişmekte Olan Bölge: Gelişme hızı bakımından ülke ortalamasının üzerinde olduğu için biraz gelişmiş ve gelişim sürecini devam ettirmektedir. Nüfusun gelir

seviyesi ülke ortalamasının altındadır. Bu bölgeler var olan potansiyellerinin uzun süre harekete geçirilmemesinden dolayı az gelişmişlik yapısından kurtulamamaktadır. Buna sebep olarak mevcut işgücünden yeterince yararlanılamaması, bölgeye dışardan kamu ve özel yatırımların çekilememesi, varsa yeraltı ve yerüstü madenlerin kullanılmayışı az gelişmiş olup, gelişmesini devam ettirmektedir (Erkal, a.g.e., s.22).

Az Gelişmiş Bölge: Sanayileşme ve şehirleşme oranının az, kişi başına düşen geliri düşük ve bu gelir dağılımının adaletsiz olduğu daha çok tarıma dayalı ekonomik yapıya sahip alanlardır. Bu bölgeler ülkenin bütünü ve ekonomik-sosyal bakımdan kıyaslandığında hiçbir avantajı olmayan bölgelerdir (Gündüz, 1994). Haberleşme ve ulaşım ağının yetersizliği, altyapı ve üstyapının önemli ölçüde eksik oluşu, başka yerlere göç vermesi, gelir seviyesinin düşüklüğü ve dış sermayenin yatırım için yetersizliği az gelişmiş bölgenin temel özellikleridir (Erkal, a.g.e., s.24).

2.5. Kalkınma ve Bölgesel Kalkınma Kavramları

2.5.1. Kalkınma Kavramı

Kalkınma, bir süreç olarak ele alındığında ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasal yapısında meydana gelen değişimlerin milli gelir düzeyinde incelendiğinde sürekli artışa bağlı olarak ilerleme kaydetmesidir (Clark, 1996:34). Kalkınma, dinamik bir kavram olup mevcut durumdan ya da bir önceki konumdan baz alarak değişim ve yenilenmeyi önerir (Oakley ve Garforth, 1985). Başka bir tanımda ise kalkınma; nedensel ilişkileri içeren bir süreç ve ülkelerin şu anki durumlarından gelecekte ulaşmaya çalıştıkları bir hedef olarak ifade edilmektedir (Ingham, 1995: 33).

Kalkınma kavramı, ortaya atıldığı tarihten bugüne farklı anlamlar üzerine yüklenmiştir. Örneğin 19. yüzyılda kalkınma kavramı; sanayi sektöründeki üretim ve çalışan hacmi, milli gelir, ortaya konulan katma değer vb. kavramlar baz alınarak “ekonomik büyüme” anlamı yüklenilmiştir. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ise kalkınma; insanların gelirinin yanında toplumların sahip olduğu fiziksel ve sosyal altyapıyı da içeren “sosyal refah” içeriğine kavuşmuştur. Gelişme, 20. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde ise “yaşam kalitesi” baz alınarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Yaşam

kalitesi incelendiğinde, insanların var olan nitelikli sosyal, kültürel, fiziksel, doğal çevreye ulaşarak tüketme imkânına erişmesi anlamını taşımaktadır (DPT, 2000: 8).

Kalkınma kavramı zaman içerisinde değişim geçirmiş ve günümüzde üretim şekillerindeki yapısal değişim, teknolojik gelişim, kendiliğinden sürdürülen büyüme, insanların yaşam standartlarının genel olarak yükselmesi, siyasal, kurumsal ve sosyal dönüşüm gibi temel unsurlardan oluştuğu konusunda büyük bir fikir birliği yer almaktadır (Senses 2004: 13). Bu bakımdan kalkınmayı kısaca; modernleşme sürecinin parçaları olarak sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik alanda gerçekleşen ilerlemeler olduğunu söylemek olasıdır (Kaynak 2003: 18).

2.5.2. Bölgesel Kalkınma Kavramı

Bölgesel kalkınma; bir ülkeyi ele alacak olursak içerisinde yer alan bölgelerin, etrafındaki diğer bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkan vizyonu, öncelikli sürdürülebilirliği ve katılımıcılığı baz alan, var olan insan kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla bölgede yaşayan halkın refahının ve yaşam kalitesinin artırılmasını amaçlayan çalışmaların tümüdür (DPT, 2003b, s.250). Daha geniş bir ifade ile açıklayacak olursak Bölgesel Kalkınma (BK), ortak yaşanılan bir kentsel bölgede, o bölgede yaşayan yerel kaynakları paylaşan yerel halk ve yönetimlerin, özel işletmelerle eşgüdüm ve koordinasyon içerisinde çalışarak birlikte hareket etmelerini sağlayan süreçlerin tümü olarak ifade edilebilir (Nel, 2001:1004; Özmen, 2007:6). Sürdürülebilir kalkınma ise; sosyal, ekolojik, ekonomik, mekansal ve kültürel boyutları olan doğal kaynakları tüketmeden insan ile doğa arasında denge kurarak gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına imkan verecek şekilde bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlama anlamını taşır (lojistik kulubu.ist).

Bölgesel kalkınma politikaları sayesinde, ülke genelinde gelişimi geride kalmış bölgelerin ortalama düzeye erişmesi için gerekli iyileştirmelerle ortadan kaldırılması, mevcut dengesizliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra genel kısımdan zayıf kısmın ayrıldıktan sonra alt ve üst bölgelerin birbirleriyle yakınlaştırılması ve entegre edilmesi amacıyla alınacak tedbirleri de kapsamaktadır (İncekara, 2001:14).

Bu ifadelerden hareketle Bölgesel Kalkınma (BK), bölgedeki girişimciliğin teşvik edilmesini, iş gücünün ve gelir düzeyinin artırılmasını, potansiyel kaynakların kullanıma hazırlanmasını, kendine ait kaynaklarının harekete geçirilmesini ve refah düzeyinin iyileştirilmesini yani sosyoekonomik yapının gelişmesine paralel olarak ekonomik gelişmeleri de ifade etmektedir (Puljiz, 2003:31; Durgun, 2006:42; Açıkbaş vd., 2009:908).

2.6. Turizm ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi

Özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki yöneticiler, endüstriyel gelişimi gerçekleştirmek için var olan potansiyelleri değerlendirerek turizm sektörüne yönelmektedirler. Bunun sebeplerinden ilki ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmek için tarım ekonomisinden endüstriyel ekonomiye geçişin zorunluluk haline gelmesi ikincisi ise, kalkınmanın sağlanabilmesi için ihracatın artırılmasıdır. Ancak böylesine büyük bir değişimin gerçekleşmesi için ya dış borçlanma şeklinde, ya yabancı döviz girdisi ya da büyük miktarda sermaye girişiyle mümkün olmaktadır. Bu gelişmeler ülkelerin gelişmesini ve çağdaşlaşmasını da sağlayacaktır. (İçöz, ve Kozak,1998:159). Elde edilen yabancı döviz gelirleri sayesinde ödemeler dengesine olumlu katkı sağlayan, alternatif bir ihracat türü olan turizm harcamaları, bir ülkenin ulusal ekonomisi için turizmin gelişmesine bağlı olarak önemli bir gelir kaynağı yaratmaktadır (Kim, Chen ve Jang, 2006: 925). Ekonomik büyüme ve kalkınma için turizm sektöründen elde edilen gelir, diğer sektörlerin ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin ithalatında kullanılır (McKinnon, 1964: 388–409).

Turizm sektörü, özellikle planlı ve etkin turizm politikaları uygulamaları neticesinde; tarım ve sanayi kollarında yetersiz yatırımlar sonucu gelişme imkanı bulamayan ama potansiyel olarak zengin bir turist arzına sahip bölgelerde turistik yönden dengeli bir şekilde kalkınmayı sağlamaktadır. Bu yönüyle turizm, bölgesel kalkınma ve kaynakların etkin kullanımı konusunda büyük bir öneme sahiptir (Braden and Winer, 1980:37). Ayrıca turizm sektörü, başarılı olabilecek bir planlama süreci ve buna uygun bir metod geliştirirse Fransa, İngiltere, Amerika ve birçok gelişmiş ülkenin politikalarında yer aldığı gibi, az gelişmiş bölgelerde ekonomik ve sosyal alandaki kalkınmada ne kadar önemli bir rol oynayacağını gözler önüne

serecektir (Gezici, 1998, Inskeep; 1991, Nijkamp ve Van den Bergh, 1990; OECD, 1994).

Sonuç olarak, turizm gelişme planları yaparak bu sektörden uzun vadede maksimum düzeyde faydalanmak ve iktisadi kalkınmalarını turizm sektörü vasıtasıyla gerçekleştirmek ve bunun yanında mevcut turizm potansiyelini kullanmak isteyen gelişmekte olan birçok ülke bulunmaktadır (Pearce 2000:191–203; Toivonen 2002: 331–342).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BALÇOVA AGAMEMNON KAPLICALARI TERMAL TURİZM BÖLGESİ VE TERMAL TURİZM POTANSİYELİ

2500 yıldır varlığını sürdüren ve günümüzde de şifa dağıtmaya devam eden Balçova Agamemnon Kaplıcaları tarih boyunca birçok medeniyet için önem teşkil etmiştir. Çalışmanın temelini bu bölge oluşturduğundan var olduğu tarihten bu zaman kadar geçirdiği dönüşümleri detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Turistik bakımdan zengin olan Balçova ilçesi gerek doğal güzellikleri gerekse iklim koşulları olarak uygun oluşu birçok alternatif turizm çeşidinin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sebeplerdendir ki Balçova ilçesi hem İzmir hem de ülkemiz turizmi açısından önem arz etmektedir.

3.1. Balçova İlçesi'nin Tarihi-Coğrafi Konumu ve İklimi

3.1.1. Balçova İlçesi'nin Tarihi

Balçova Agamemnon Kaplıcaları, Türkiye'nin üçüncü büyük kenti İzmir il sınırları içindeki Balçova ilçesinde konumlanmıştır. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bu bölge, Agamemnon Krallığı yerleşkesi olarak da bilinmektedir. Bu bölgenin tarihi hakkında birçok rivayet mevcuttur. Bunlardan ilki; ilçenin tarihinin mevcut kaplıcaların tarihiyle aynı döneme yani M.Ö.1200 yıllarına denk gelmesidir. Dünyaca ünlü destanlardan biri olan İlyada ve Odesia'nın yazarı şair Homeros M.Ö. 8 yy. da İzmir'de yaşamıştır. Agamemnon ve Menelaos, —Truva seferini yapan Akhai ordusunun başında bulunan iki komutan Homeros'un İlyada Destanı'nın bir kısmında bahsedilmektedir. Şifalı suyun çıktığı yerlerde askerlerin sıhhat bulması ve yaralarının iyileşmesi üzerine tesis olarak kapalı hücreler yapılmıştır. (Hemidov, 2012, 82; <http://tr.wikipedia.org/>; <http://www.sivrioğluinsaat.com>; Gül, 2015:135). Bir diğer rivayet ise; bu bölgenin

yaklaşık olarak 3000 yıllık bir geçmişe sahip olduğu ve sırasıyla Pers, Roma ve Bizans dönemlerine ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Agamemnon ve Menelaos'un buradaki şifalı sulara yaralı askerlerini iyileştirdikten sonra, Narlıdere'de deniz kenarında oturan, balıkçılıkla geçinen yöre halkının korsan saldırılarından kurtulmak için Balçova Mevkiine göç etmişlerdir. Ayrıca Agamemnon'un Troia Savaşı'nda konakladığı yerde bulunan kaplıcalardan yararlanmak üzere 4 km².lik bir alan üzerinde tesisler ve hamam Roma döneminde inşa edilmiştir. Bu bölgeden günümüze kadar birtakım temel kalıntılar, su kuyusu ve bir mahzen gelmiştir. İlçenin bugünkü ismi olan Balçova, o dönemde Ayesevit olarak bilinen köyün adı, yerleşim bölgesinin büyük bir kısmının balçık olması sebebiyle Balçık Havi olarak değiştirilmiş ve daha sonraki yıllar içerisinde halk arasında söylene söylene ilk olarak Balçık Ova adını almış ve son olarak Balçova ismiyle telaffuz edilmeye başlanmıştır (www.izmirfx.mekan360.com).

Bu kaplıcalarla ilgili mitoloji kısmına bakıldığında ise karşımıza iki farklı hikaye çıkmaktadır. Hikayelerden ilki, Agamemnon kardeşi Melelaos'un karısı güzeller güzeli Helen'i, Troya'lı çapkın Paris'e kaptırması, on yıl süren savaşlar sonunuda Troya'yı yerle bir etmiş ve bugünkü Bergama ilçesinde o devirde yaşayan Anadolu kavimleri ile savaştıktan sonra, bir kahinin önerisi üzerine hasta ve yaralı askerlerini Smyrna (İzmir) yakınlarındaki ılıcalara getirmiş, bu kaplıcalarda binlerce asker tedavi edilmiş ve Antik çağdan Osmanlı'lara kadar ününü sürdürmüştür (Türkiye İzmir Kültür ve Turizm Dergisi, 2009, 143). Bir diğer hikayeye göre ise Kral Agamemnon'un kızının hastalanması sonucu vücudunu yaralar sarar. Zamanın hekimleri genç kızı iyileştiremeyince Agamemnon, kızının hastalığının kendi ordusuna sıçramaması için bugünkü Balçova Kaplıcaları'nın bulunduğu yere kızını zincirleyerek ölüme terk eder. Hasta kız burada kaldığı 21 günlük süre zarfında kaplıca suyundan içer, çamurlara sürünür ve eskisinden daha güzel ve sağlıklı bir şekilde sağlığına kavuşur. Ayrıca, bu hastalıklar üzerine dünyanın ilk hastanesinin burada olduğu da söylenmektedir (www.kaplicalar.org).

Antik çağlardan Anadolu tarihine kadar Balçova da tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. 1071 yılında Malazgirt Zaferi neticesinde Anadolu'ya giren Türkler, 1400'lü yılların sonuna kadar hakimiyet sağlamayı tamamlamıştır. Bölgede ilk belediye 01.03.1963 yılında kurulmuş olup, 1910 yılına

ait İzmir Vilayeti Haritası'nda Balçova Köyü olarak adlandırılmıştır. İlçe 1980 yılında Narlıdere merkez olarak şube konumuna getirilip tekrardan 03.06.1992 tarihinde belediye statüsüne getirilmiştir (www.balcova.bel.tr).

3.1.2. Balçova İlçesi'nin Coğrafi Konumu

İlçe geneline bakıldığında bünyesinde 6 km lik doğal sahil şeridi, ayrıca bir adet baraj gölü (Cengiz Saran Barajı) ve 5 adet dere (Ilıca Deresi, Sarıpınar Deresi, Hacı Ahmet Deresi, Molla Kuyu Deresi ve Yahya Deresi) bulunmaktadır. Yapılaşmanın doğu-batı yönünde olmasının sebebi ilçenin kuzeyinde yükseltiler olmasıdır. İl içerisinde ilçenin coğrafi konumu ulaşım kolaylığını da beraberinde getirmiştir. Balçova ile Adnan Menderes Hava Limanı arasındaki mesafe yeni yapılan çevre yolu sayesinde 15 dakikaya düşmüştür. Karayolu bağlantıları açısından ilçe merkezi bir konumda yer almakta olup, Üçkuyular'daki vapur iskelesi ve yat limanı ile de deniz ulaşımı sağlanmaktadır. İlçenin doğusunda ve güneyinde Konak ilçesi, batısında Narlıdere, kuzeyinde Ege Denizi yer almaktadır (<http://soruncevapliyalim.com>). Ayrıca ilçenin sayısal ve idari değerlerine baktığımızda ise yüzölçümü 2890 hektardır. Eğitim, Fevzi Çakmak, Onur, Teleferik, Korutürk, Çetin Emeç, İnciraltı ve Bahçelerarası olmak üzere toplam 8 mahalleden oluşmaktadır. İlçe merkezinin yayılım alanı ise denizden 2-3 kilometre içeride bulunmakta olup, bu konumuyla Balçova İlçesi, at nalı şekliyle İzmir Körfezi'nin güney kıyılarında yer almaktadır. İlçenin havaalanına uzaklığı ise 18 kilometredir. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Balçova Termal Tesisleri ve Türkiye'nin ikinci büyük teleferiği bu ilçenin sınırları içerisinde yer almaktadır (www.turkcebilgi.com).

3.1.3. Balçova İlçesi'nin İklimi ve Bitki Örtüsü

Balçova ilçesi iklim olarak yıl genelinde ılımandır. İzmir ilinde ise yazları kurak ve sıcak kışları ılık ve yağışlı Akdeniz iklimi hüküm sürer. Ocak-Şubat en soğuk, Temmuz-Ağustos en sıcak aylardır. Yaklaşık olarak senenin 100 güne yakını +30 derecenin üstünde seyredip, sıfır derecenin altında gün sayısı 10 günü geçmez. Kar yağışı yok denecek kadar azdır. Yıllık yağış miktarı 700-1200 mm arasında

bölgelere göre değişik gösterir. ‘‘imbat’’ ismi verilen rüzgâr sıcak yaz aylarında serinlik getirir. Sadece bu ile ait olan rüzgâr kara ve denizin gece-gündüz arasındaki ısınma ve soğuma farkından meydana gelir. Kavurucu yaz günlerinde İzmir’e tatlı bir serinlik getirir (www.cografya.gen.tr). Kısaca ilçe geneline bakıldığında Akdeniz ikliminin tipik özelliklerini gösterir. Buna bağlı olarak doğal ortamda denge halinde olan, mevcut iklim koşullarına göre oluşan bitki toplulukları; Akdeniz bitki toplulukları bir diğer adıyla Klimakse bitki toplulukları oluşturur. Teke Dağı’nın yamaçlarında çoğunlukla kısa boylu çalılardan meydana gelen garig türleri, stabil duruma geçmiştir. Çatalkaya’nın kuzey yamaçlarında ise makiler yer almaktadır. Çevrede yer alan orman miktarı oldukça azdır (www.izmirkulturturizm.gov.tr).

3.2. Balçova İlçesi’nin Demografik ve Ekonomik Yapısı

3.2.1. Demografik Yapı

İlçe genelindeki istatistiklere bakıldığında 2013 yılındaki Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre nüfusu 77.624’dür. İzmir geneline bakıldığında, Güzelbahçe ve Narlıdere’den sonra en az nüfusa sahip ilçesidir. Balçova İlçesi’ndeki nüfusun % 48,89’u erkekler (37.951 kişi) , % 51,11’i kadınlar oluşturmaktadır (39.673 kişi). Türkiye ve İzmir nüfus verilerini analiz edildiğinde, Balçova’nın Türkiye ve İzmir ortalamalarının üzerinde bir yaşlı nüfus barındırdığını, buna karşılık genç nüfusun ise Türkiye ve İzmir ortalamalarının oldukça altında olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında ilçede doğum oranının düşük olduğunu, emekli kesimin yaşamak için Balçova’yı tercih ettiklerini göstermektedir. İlçedeki nüfusunun %80’i 20 yaş üstü vatandaşlardan oluşmaktadır. Balçova ilçesinde yaşayan halkın büyük bir çoğunluğunun nüfusa kayıtlı olduğu il, % 65 gibi bir oranla İzmir dışından gerçekleşmiştir. Bu sebeple de nüfus çeşitliliği açısından renkli bir görünüm sergilemektedir. İlçede ikamet edenlerin büyük bir çoğunluğunu Ege Bölgesinde yer alan illerde kayıtlı insanlar oluşturduğu (Manisa, Aydın, Denizli), daha sonrasında Türkiye göç istatistiği eğilimine bakıldığında ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nden vatandaşların ağırlıkta olduğu görülmektedir (www.sp.gov.tr).

3.2.2. Ekonomik Yapı

İlçenin geçmişine bakıldığında her zaman sağlık turizmi ve kısmen tarımla öne çıktığı görülmüştür. İlçe sınırları içerisinde sanayi kuruluşu bulunmamakta birlikte ticari hayat küçük ve orta ölçekli işletmeler ile alışveriş merkezleri etrafında şekillenmektedir. İlçede 41 sektörde toplam 1.498 firma faaliyet göstermektedir. Toptan Ticaret, Perakende Ticaret, Oteller ve Lokantalar sektörleri firma sayısı bakımından ilçede öne çıkmaktadır. Perakende ticaret yanı sıra genelde mobilya, kereste ve metal işlerine yönelik firmalar, oto tamirhaneleri de faaliyet göstermektedir. Balçova Küçük Sanayi Sitesi'nde küçük atölye tarzı işletmeler bulunmaktadır.

Ata Caddesi ve Mithatpaşa Caddesi ticari açıdan büyük öneme sahiptir. Ata Caddesi üzerinde birçok mağaza, dükkan ve banka; Mithatpaşa Caddesi üzerinde ise irili ufaklı mağazalar ve alışveriş merkezleri yer almaktadır.

Özdilek, Selway Outlet, Agora, Palmiye, Kipa gibi AVM'lerle birlikte, Migros, Media Markt, Koçtaş vb..gibi büyük mağaza grupları, Balçova Termal Otel, Kaya Termal Otel, Ramada Encore Otel ve Wyndham Hotels de ilçe sınırları içerisinde hizmet vermektedir.

İlçede toplam 4.817 dekarlık bir tarım alanı bulunmaktadır. Bu alanın;

- % 32 'lik kısmında narenciye,
- % 21 'lik kısmında zeytin ,
- % 15 'lik kısmında çeşitli sebzeler ve
- % 14 'ünde Süs Bitkileri (Seracılık) yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Kalan kısmı ise tarıma elverişli boş arazidir. Hayvancılık üretimi yok denecek kadar azdır.

Balçova ilçesi ulaşım yollarının kesişim noktasında olması, doğal çevre güzellikleri ile hava kirliliğinin olmaması sebebiyle cazibe merkezi olmuş, İzmir'de turizm alanında öne çıkan 6 ilçe arasında yer almıştır (Konak, Çeşme, Selçuk, Menderes, Foça ve Balçova). İlçede yer alan Teleferik, İnciraltı Kent Ormanı, termal tedavi merkezleri, Levent Marina ve alışveriş merkezleri gününbirlik ziyaretlerde önde gelen yerlerdir (www.balcova.gov.tr).

3.3. Balçova İlçesi'nin Turizm Arzı

3.3.1. İlçeye Ulaşım

Bulunduğu mevki itibariyle İzmir ili sınırları içerisinde önemli bir mevkide olan Balçova kaplıcaları İzmir şehir merkezine 8 km, Adnan Menderes Havaalanı'na ise 19 km uzaklıktadır. Önemli hedef bölgelerden olan Çeşme'ye 70 km, Efes ve Bergama antik kentlerine 76 km, Kuşadası'na 90 km, Pamukkale'ye 224 km, Bodrum'a 350 km. mesafededir. Ayrıca, İzmir'e şehir dışından deniz yolu ve demir yolu ile de ulaşım rahatlıkla gerçekleştirilmektedir (www.kaplıcalar.org). Bu yönüyle kente ulaşım Türkiye genelinden kolaydır. Şehir içine bakıldığında ise ulaşım şekli kara yolu ve deniz yolu ile mümkündür. Ana ulaşım hattı ise Mithatpaşa Caddesi ile onu dikine kesen Ata Caddesi üzerinde gerçekleştirilmekte olup, bu caddeleri Sarmaşık, Vali Hüseyin Öğütçen, Sakarya ve Çağdaş caddeleri tamamlamaktadır. Mithatpaşa Caddesi kritik bir öneme sahip olup aynı zamanda İzmir-Çeşme ulaşımı yapılmakta, yaklaşık 500 metre kuzeyinden geçen İzmir-Çeşme otoyolu da turistik destinasyonları bağlamaktadır. İlçeye deniz yolu ile ulaşım, Üçkuyular ile Bostanlı arasında çalışan arabalı vapur ve deniz otobüsleri ile gerçekleştirilmekte, il merkezine uzaklığı ise 14 km'dir (www.ipu.gov.tr).

3.3.2. Balçova İlçesi'nin Turizm Potansiyeli

İlçe tarihine bakıldığında birçok medeniyet yaşamasına rağmen şu anda geriye kalan herhangi bir tarihi eser bulunmamaktadır. İlçenin çekim unsurları olarak; Termal Tesisleri ile Teleferik Tesisi, baraj gölü ve İnciraltı Gençlik Parkı, ormanlık alanları, sahili ve Çakal Burnu Dalyanı sayılabilir. Modern bir tesis haline getirilerek hizmete açılan Orman İçi Piknik alanı Teleferik tesislerinin altında yer alır. Ayrıca ilçede alternatif yürüyüş güzergâhları olarak; Manastır yürüyüş yolu, Baraj yolu, İnciraltı yürüyüş yolu, Termal hotel içi yürüyüş yolu yer alır.

Balçova – Teleferik: Teleferik ile yolculuğun üç dakika sürdüğü, binenlere enfes bir İzmir manzarasının eşlik ettiği, yolculuk sonunda tepedeki tesislere ulaşılan, İzmir'de yaşayanların Balçova'ya sık aralıklarla yapılan seferler sayesinde ulaşım piknik yapabilecekleri bir alandır. Çeşitli alternatifler doğrultusunda isteyenler restoranda

yemek yiyebilir, isteyenler et marketten alışveriş yapıp “kendin pişir-kendin ye” bölümünden yararlanabilirler. İzmir manzarasına hakim, temiz hava içerisinde, ailenizle birlikte vakit geçirebileceğiniz keyifli bir ortama sahiptir. (www.izmirkulturturizm.gov.tr).

İnciraltı: İnciraltı Semti Ege Denizi'nin en güzel kıyılarına sahip olduğu gibi, doğal güzelliği ve gelişen modern yapısı ile görülmesi gerek yerlerdendir. Semtin ismi, içerisinde çok sayıda bulunan incir ağaçlarından almıştır, her yer incir ağaçlarıyla kaplıdır. İnciraltı; sakın ve temiz havası ile hem İzmirliilerin gözdesi hem de her yıl çok sayıda yerli ve yabancı turistini ilgisini çekmektedir. Kıyı kesimlerinde çok sayıda sahil restoran, kafe ve alışveriş merkezleri yer almaktadır. İnciraltı'nda TCG Ege isimli gemi ve TCG Piri Reis isimli denizaltı ise müze olarak kullanılmaktadır. İnciraltı Müze Gemileri'ne giriş için az miktarda ödeme yapılmaktadır. İçerisinde birçok tarihi eseri barındıran bu gemiler yapısı ile oldukça dikkat çekicidir. İnciraltına gittiğiniz vakit sahil boyunca yürüyüş yapabilir, deniz havası eşliğinde yemek yiyebilirsiniz. Ayrıca sahil kesiminde yer alan Özdilek Alışveriş Merkezini de gezebilirsiniz.

Agamemnon Kaplıcaları: Agamemnon Kaplıcaları 2500 yıllık bir tarihi geçmişe sahiptir ve Balçova'da bulunmaktadır. Şifa amacıyla kullanılan bu kaplıcalar Antik dönemden bu zamana kadar gelmiş, günümüzde Balçova Kaplıcaları olarak anılmaktadır. Balçova Kaplıcaları bünyesinde birçok termal tesisi barındırmaktadır. Tarihte dünyanın ilk hastanesi olması Balçova Kaplıcalarını diğer kaplıcalardan ayıran en önemli özelliğidir. Türkiye'nin en modern ve temiz kaplıcalarından olması sebebiyle binlerce yıldır insanlara şifa dağıtmaktadır. Kaplıcada sıcak su, içme suyu ve çamur banyosu bulunmaktadır. Mevcut su sıcaklığı 63 dereceyi bulur. Balçova Kaplıcalarının suyu birçok hastalığa iyi gelmektedir. Bunların başında; üst solunum yolu kronik iltihaplanmaları, romatizmal hastalıklar, deri hastalıkları ve metabolizma bozukluğu gibi hastalıklar gelir. Balçova Termal Tesisleri'ne gelen hastalara tanı, muayene gibi hizmetler verildikten sonra hastalık türüne göre tedavi süreci ve tedavi aşamaları belirlenmektedir. Balçova Kaplıcaları modern tıbbın tüm gerekliliklerini yerine getirmekte, bu özelliklerinden dolayı kaplıcalara yurt içi ve yurt dışından gelen yoğun bir hasta talebi bulunmaktadır. Buraya gelen hastalara şifa dağıtmasının yanı sıra hem tedavi olup hem de dinlenebilirsiniz. (www.gezilecekyerler.com).

3.3.3. Balçova İlçesi'nin Termal Turizm Kapsamındaki Tesislerinin

Mevcut Durumu

Balçova Kaplıcaları ve termal suyu antik zamanlardan bu yana kullanılmakta olup Agamemnon Kaplıcaları olarak günümüze kadar gelmiştir. Kaynağın bulunduğu yerde suyun sıcaklık değeri 20 °C'den yüksek bir değere sahipse, bu sıcak sulara ve ılıcalara termal kaynak denmektedir (Özşahin ve Kaymaz, 2013, 25). Balçova kaplıcalarında çıkan termal suyun sıcaklığı yüzeyde 40-60 °C, 100 metre derinliğe ulaşıldığında ise 85 °C'ye kadar çıkmaktadır. 700 metrede 130 °C ölçülebilmüş en yüksek sıcaklık değeridir. Jeotermal suyu ısınmış kaynak suyu türünde düşük çözünürlüklü olup, orjini meteorik yapıdan meydana gelir (Magri, Akar, Gemici ve Pekdeğer, 2010, 392).

Balçova'da yer yüzeyinde mevcut olan kaynak suları dışında, termal suyu kaynaklarını tespit etmek için yapılan çalışmalar neticesinde ilk sondaj kuyusu 1963 yılında açılmış, 125 metre derinliğe ulaşıldığında 124 °C'lik termal suyu keşfedilmiştir. Bulunan kaynağın yetersiz debisi sebebiyle 1983 yılına kadar herhangi bir arama çalışması yapılmamıştır. 1983 yılına gelindiğinde ise kaynak sularının sıcaklık derecelerini belirlemek amacıyla derinlikleri 80 ile 180 arasında değişen 10 adet kuyu açılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen verilerde Agamemnon Kaplıcaları ve çevresinin en yüksek su sıcaklığına sahip bölgeler olduğunu ortaya koymuştur. 1994 yılında yapılan derin kuyu sondajı ile 564 metre derinlikte 130 °C'lik sıcaklığa ulaşılmıştır. Takip eden yıllarda 26 yeni kuyu daha açılmış ve 1999 yılına gelindiğinde toplamda 10 kg/s. kapasiteye ulaşılmıştır. Bölgedeki termal su rezervuarı 2005 yılında yeni açılan kuyularla birlikte toplam 33 kg/s. kapasiteye ulaşmıştır. Çıkarılan kaynak suyunun kullanımı sağlık merkezleri, spalar, havuzlar ve kayıplarla birlikte 30-60 kg/s'yi bulmaktadır (Aksoy, Serpen ve Filiz, 2008, 444-466). Ayrıca bölgede bulunan termal suyu kaynakları yüksek geçirgenlikli kırık fay hattı üzerinde aktif olarak İzmir faultunda yer alır (Serpen, 2004, 310). Dünyadaki standart normal sıcaklık akışkanlığı 110 mW/m²'dir ve burada tespit edilen suyun sıcaklık akışkanlık değeri yüksektir (Erdoğan, Toksoy, Özerdem ve Aksoy, 2006, 1055).

Termal Suyun Özellikleri: Yapılan araştırmalar sonucunda termal sularının birtakım kimyasal özellikleri ortaya konmuştur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir. Bikarbonat (%54.7 milival), klorür (% 24.6 milival), kalsiyum (%72.3 milival), sodyum (%72.3 milival) , kalsiyumlu (%21.99 milival) içerir. Fiziksel sınıflandırmaya göre ele alındığında ise; Hipotonik (30.68 milimol/l.) , Hipertermal(62°C)'dir.

Termal su ayrıca 4.52 mg/l. florür, 112.46 mg/l. karbondioksit içermektedir (www.wyndhamgrandizmir.com). Balçova kaplıcalarının doğduğu bölgede şu anda işletilmekte olan iki tesis bulunmaktadır. Bunlardan ilki Balçova Termal Otel ikincisi ise Kaya İzmir Thermal & Convention Hotel'dir.

3.3.3.1. Balçova Termal Otel

Balçova Termal Oteli ve bünyesindeki Kaplıca ve Kr Merkezi tedavi kapasitesi bakımından uluslararası standartları sağlayan Türkiye'nin en büyük termal otel ve tedavi merkezidir. Tesisin mimari yapısı, yetişmiş uzman ekibi, hijyeni, doğayla iç içe olan yerleşimi tedavi olma amaçlı gelmek isteyenlere cezbedici niteliktedir. Tesis aşağıda belirtilen özellikler ile spor, sosyal aktivite ve tedavi ünitelerine sahiptir. Otel kısmı ve 7 blokta toplam 204 adet (4 suit) 408 yatak kapasiteli odaya,

- 24 adet engelli turistler için özel dizayn edilmiş odaya,
- Odalarda kalorifer, split klima, termal banyo, TV, telefon, minibar,
- Tüm oda ve banyolarda SOS ve yangın alarm sisteminin yer alması,
- Alerjik ve astımlı hastalar için anti-statik döşemeli odalara,
- Felçli hastalara ve ileri derecede romatizma hastalarına uygun tasarımı oda ve eşyalar,
- Tekerlekli sandalyeli hastalara uygun dizayn edilmiş tuvaletler (Tedavi Merkezi),
- Orman yürüyüş yolları ve koşu parkuru,
- Açık ve kapalı cafe ve bar hizmeti, İnternet bağlantısı,
- 1500 kişi kapasiteli toplantı salonu,
- Türk ve Batı mutfağına özgü seçkin örnekler sunan 200-350-1500 kişilik a'la carte ve tabldot restaurantlar, hastalıklara özel diyet menüleri (HT,DM,Obezite...),

- Solaryum sistemli kapalı yüzme havuzu ile biri olimpik ölçülerde olmak üzere 2 adet düzenli olarak dezenfeksiyon ve filtrasyon uygulanan açık yüzme havuzu,
- Sağlıklı Yaşam Merkezinde (Fitness Center) step, aerobik, aletli jimnastik, masaj, sauna, jakuzi ile değişik paket alternatifleri,
- 6 adet ışıklı tenis kortu,
- Otelin teşhis ve tedavi merkezinde diş kliniği,
- 2 adet 5 kişilik Türk Hamamı,
- İzmir Şehir Merkezine 8 km, Havaalanına 25 km, Efes-Bergama-KuşadasıÇeşme gibi turistik destinasyonlara 90 km ve Üniversite Hastanesine 500 mt mesafede yer alır.

2500 yıldan beri insanlık için şifa kaynağı olan Agamemnon Kaplıcaları, günümüzde Balçova Termal Tesisleri bünyesindeki Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi adı altında, sağlık turizmi açısından Türkiye'nin en önemli ve en kapsamlı görevini üstlenmiş bulunmaktadır. Şu anda ülkemizde bu işi uluslararası boyutta yapan ilk ve tek merkez konumundadır. Balçova Termal Otel'in Norveç Sağlık Bakanlığı ile yapmış olduğu antlaşma gereği her yıl 950 - 1000 romatizmalı hasta son 24 yıldır bu merkezde tedavi almaktadır. Tesisin 1997, 1999 ve 2000 yıllarında düzenlediği uluslararası katılımlı bilimsel kongrelerde de sonuçlarını ortaya koyduğu, gerçekleştirilmiş tedavi başarı oranı % 90-95'dir.

Mevcut Üniteler

- Tanı
- Balneoterapi
- Hidroterapi
- Elektroterapi
- Parafin
- Kineziterapi
- Masaj

Tedavi Edilebilen Hastalıklar;

- İnflamatuar Romatizmal Hastalıklar (Romatoid Artrit, Ankilozan Spondilit, Psoriatik Artrit, Kollajen doku hastalıkları vb.)

- Dejeneratif Eklem Hastalıkları (Kireçlenmeler)
- Romatizmal Kas ve Yumuşak Doku Hastalıkları (Fibromiyalji, Periartrit, Tendinit, Bursit, Epikondilit vb.)
- Bel-Boyun Fıtık ve Ağrıları
- Kemik-Metabolizma Hastalıkları (Osteoporoz, Paget Hastalığı, Gut vb.)
- Ortopedik ve Nörolojik Rehabilitasyon (Kırıklar, Felçler, MS, CP, Parkinson vb.)
- Spor Sakatlıkları ve Rehabilitasyonu
- Moral Motivasyon ve Kondüsyon Artırma Egzersiz Programları
- Geriatrik Rehabilitasyon Programları

Tedaviye Mani Hastalıklar;

- Ağır kalp hastalıkları, akciğer hastalıkları, karaciğer ve böbrek yetmezliğinde,
- Diyabet hastaları ve kontrol altında olmayan yüksek tansiyon hastaları,
- Akut enfeksiyonlarda,
- Kanserlerde,
- Ağır dolaşım bozukluklarında,
- Romatizmal hastalıkların aktivasyon dönemlerinde,
- Derin kansızlık durumlarında (Anemi, Hgb<10).

Termal otelin sağlık ekibi ise; 5 doktor, 20 fizyoterapist, 12 masör ve masöz, hemşireler, hidroterapi teknikerleri, fizik tedavi teknikeri, laborant, diyetisyen ve röntgen teknisyeninden oluşmaktadır (www.balcovatermal.com). Bunun yanı sıra hastalıklar dışında gelen misafirlere kondisyon arttırma, zayıflama gibi hizmetler, dinlenme amaçlı gelen misafirlere ise tesis bünyesine yeni eklenen bitki ve çamur banyoları ile de hizmet vermektedir (Türkiye İzmir Kültür ve Turizm Dergisi, 2009, 144).

3.3.3.2. Kaya İzmir Thermal & Convention Hotel

Tarihi Agamemnon kaplıcaları olarak bilinen bölgede geçmişten günümüze kadar şifalı termal suyu ile ün salmış 5 yıldızlı Kaya İzmir Thermal & Convention Hotel 2010 yılının Eylül ayında hizmete girmiştir. Kaya İzmir, bünyesinde ülkemizin en modern kaplıca ve kür merkezlerinden birini barındırmaktadır. Tıbbın en modern

imkanlarını fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezinde hastalarına sunmaktadır. Tesisin yerleşim alanını içeren teknik detayları aşağıdaki gibidir:

Kaya İzmir Thermal & Convention;

Açılış yılı	: 2010
Lokasyon- Konsept	: İzmir-5 yıldız
Açık tesis alanı	: 70.000 m ²
Kapalı tesis alanı	: 30.000 m ²
Yatak kapasitesi	: 654
Oda sayısı	: 316

Kaya İzmir Thermal & Convention bünyesinde hizmet veren Kaya Kongre Merkezi, 3.537 m²'lik şehrin en geniş sütunsuz salonu ve toplamda 5,787 m²'lik alanıyla, 4'e bölünebilen yapısı ile İzmir'in en büyük kongre merkezidir. Kaya İzmir, kongre katılımcılarının işlerini kolaylaştırmak amacıyla sekreteryaya ve tercüme hizmetleri de sunmaktadır. Tesisin içinde bulunduğu eşsiz doğası katılımcılarına güçlü kararlar aldırarak, yeni fikir ve düşünceler geliştirebilmek için uygun ortamı fazlasıyla sunmaktadır.

Kaya Kongre Merkezi;

Açılış yılı	: 2010
Lokasyon - Konsept	: İzmir Kongre Merkezi
Kapalı tesis alanı	: 5.500 m ²
Toplantı salonu sayısı	: 14

Spa & Fitness;

Türkiye'nin en modern kaplıca ve termal kür merkezlerinden olan Electra Thermal & Spa Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon merkezi, tıbbın sağlamış olduğu imkânları gelen misafirlerine doğal güzellikler ve bol oksijen ile birlikte sunarak "iyi hissetme"nin mutluluğunu yaşamaktadır. Tesis içindeki mevcut olanaklara bakıldığında ise;

- 2 adet Hamam
- 2 adet Sauna
- Şok Duşları
- Buhar Banyosu
- Kar Çeşmesi
- Son model aletlerle donatılmış 750 m² Fitness Salonu
- Vücut Bakım Üniteleri
- Güzellik Merkezi
- Thermal Jakuziler
- Masaj Odaları
- Dinlenme Odası
- Açık Termal Havuz
- Kapalı Termal Havuz
- Yaz ayları boyunca hizmet veren yarı olimpik yüzme havuzu (Yaz Ayları Boyunca)
- Kapalı Termal Havuz

Her birinde hamam, sauna, jakuzi, buhar banyosu, 2 adet masaj yatağı ve dinlenme yataklarından oluşan 3 adet VIP banyo bulunmaktadır (www.kayahotels.com).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TERMAL TURİZMİN BÖLGESEL KALKINMADAKİ ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Turizm, farklı sosyo ekonomik koşullara sahip insanların katıldığı, dünya çapında gerçekleşen küresel bir olaydır. Alternatif turizm kapsamında yer alan termal turizmi de son yıllarda önemi giderek artmış çeşitli coğrafyalarda yer alan termal kaynaklarının etrafında turistik faaliyetler şekillenmiştir. İlk başlarda sıcak su kaynaklarının etrafında küçük tesisler kurulmuş olup daha sonraları artan talep ve ülkelerin gelişmişlik durumlarına bağlı olarak almış oldukları altyapı ve üstyapı destekleriyle günden güne büyüyüp gelişmişler ülkelerinin tanıtım elçileri olmuşlardır.

Termal turizmin bölgesel kalkınmaya etkilerinin incelendiği bu çalışmada, İzmir/Balçova'da ikamet etmekte olan yerel halkın termal turizmine karşı bakış açıları incelenmiş, bölgesel kalkınmaya olan etkilerin belirlenmesine yönelik yerel halkın görüşlerine başvurulmuştur. Termal turizmin uzun yıllardır yapılmış olduğu Balçova ilçesinde turizm etkinliklerinin yerel halk tarafından nasıl algılandığını ve gözlemlendiğini, ilçenin kalkınmasındaki rolünü ortaya koymak bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ilgili akademik yazınlarda termal turizminin gelişmiş olduğu bu ilçede konu ile alakalı kapsamlı bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

4.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Turizmin ekonomik etkilerinin yerel halkın bakış açısıyla nasıl algılandığının belirlenmesi amacıyla, termal turizminin gelişmiş olduğu Balçova ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Bunun yanı sıra zaman ve maliyet açısından ele alındığında bir diğer kısıtı oluşturmaktadır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde çalışmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmanın evren ve örnekleme ve elde edilen verilerin nasıl çözümlendiğine dair bilgilere yer verilmiştir.

4.3.1. Veri Toplama Araçları

Termal turizm kapsamında Balçova ilçesinde gerçekleşen turizm hareketlerinin yerel halkın bakış açısından bölgesel kalkınmadaki etkilerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket tekniğinin tercih edilmesinde sebep olarak uygun maliyetlere gerçekleştirilebilir olması, verilere ulaşmada daha güvenilir olması ve farklı özelliklere sahip bireylere ait bilgi ve düşüncelerinin toplu bir şekilde ulaşılmasını sağlaması gibi sebeplerden dolayı tercih edilmiştir. Araştırma için literatür taraması yapılmış, anket olarak *Tourism Impact Scale-Economic, social, cultural, environmental constructs* (Kim, Uysal, & Sirgy, 2013) adlı geçerliliği ve güvenilirliği yüksek bir ölçek kullanılmıştır. Anket uygulanmaya başlamadan önce mevcut dili İngilizceden Türkçeye çevrilmiş, gerekli düzenlemeleri için akademisyen görüşleri alınmıştır.

Araştırma için kullanılan anket üç bölüm üzerine kurulmuştur. Birinci bölümde turizm yapıları üzerine ekonomik etki başlığı altında; istihdam imkanı, turistlerden yerel işletmeler ve yerel yönetim için gelir elde etme, yaşam standardı ve yaşam maliyeti alt başlıkları altında verilmiş olan toplam on üç kapalı uçlu önermeden oluşmaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise turizm yapılarının kültürel etkisi başlığı altında; yerel hizmetlerin korunması, yerel hizmetlerin bozulması, kültürel değişim alt başlıkları altında ise toplam dokuz kapalı uçlu önerme verilmiştir. Anketin üçüncü bölümünde ise; katılımcıların demografik özelliklerini belirleyebilmek için; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, mesleki durumu, gelir düzeyi ile ilgili kapalı uçlu

altı tane soru yer almıştır. Kullanılacak anket formunu belirlemeden önceki yapılan araştırmalarda doğal boyut etkilerini ölçmeyi amaçlayan ölçek formu bulunamamıştır. Bu nedenle ekonomik, kültürel ve demografik olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Ankette belirtilmiş olan ifadeler 5’li Likert tipi ölçekle derecelendirilmiştir. Burada turizmin ekonomik ve kültürel etkilerinin belirlenmesinde ‘‘Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Fikrim Yok, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum’’ ifadeleri aracılığıyla yerel halkın, konuyla ilgili tutumlarını katılım derecelerine göre işaretlemeleri istenmiştir.

4.3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan bu uygulama, İzmir ilinin Balçova ilçesinde yaşayan yerel halka yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma yapılırken büyük kitlelere ulaşmanın zorluğu, zaman ve maliyeti açısından ele alındığında araştırmada evrenin tamamına ulaşmak yerine bu alandan örneklem alma yoluna başvurulmuştur. Evren içerisinde örneklemi seçebilmek için basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmış olup, bu yöntem kapsamında 300 kişiye ulaşarak anket uygulaması yapılmıştır. Uygulanan anket sayısı araştırma evrenini temsil eder niteliktedir.

4.3.3. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verileri IBM SPSS Statistics 25.0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bütün testlerde sosyal bilimler için genel kullanıma sahip $p=0,05$ anlam düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Anketin güvenilirliğini test etmek amacıyla Cronbach Alpha katsayısından, geçerliliğini sınamak için faktör analizinden yararlanılmıştır. Örneklem yeterli olup olmadığını değerlendirmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) istatistiğinden yararlanılmıştır. Hipotezleri test etmek için T-Testi ve Varyans Analizi kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizinden faydalanılmış ve bu doğrultuda uygulanmıştır.

4.4. Bulgular ve Değerlendirme

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların demografik özelliklerinin frekans dağılımlarına, demografik özelliklerin turizm yapıları üzerindeki ekonomik etkisine, turizm yapılarının kültürel etkisinin yaratmış olduğu algıların arasında farklılık olup olmadığına ve turizm yapıları üzerine ekonomik etki ve turizm yapılarının kültürel etkisi arasındaki ilişkiye yer verilmiştir.

4.4.1. Frekans Analizleri

Araştırma anketine katılan kişilerin demografik verileri Tablo 2’de gösterilmiştir. Araştırmaya 300 kişi katılım göstermiştir. Ankete katılanların 155’ini (%51,7) kadınlar, 145’ini (%48,3) ise erkekler oluşturmaktadır. Yaş aralığı olarak 135 (%45) kişi 25 yaş altında, 57 (%19) kişi 26-35 yaş aralığında, 28 (9,3) kişi ise 36-45 yaş aralığında, 34 kişi (%11,3) 45-55 yaş aralığında ve 46 kişi (%15,3) 56 yaş ve üzerinde yer almaktadır. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında, 99 (%33) kişi evli, 201 kişi (%67) bekar olduğu görülmektedir. Eğitim durumları ise 11 kişi (%3,7) ilköğretim mezunu, 43 kişi (%14,3) lise mezunu, 18 kişi (%6) ön lisans mezunu, 197 kişi (%65,7) lisans mezunu, 31 kişinin (%10,3) ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmüştür. Mesleki duruma bakıldığında da 7 kişi (%2,3) memur, 138 kişi (%46) öğrenci, 47 kişi (%15,7) emekli, 69 kişi (%23) özel sektör çalışanı, 16 kişinin (%5,3) çalışmadığı, 23 kişinin (%7,7) ise diğer meslek gruplarından olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Demografik Değişkenler

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	145	48,3
	Kadın	155	51,7
Yaş	25 altı	135	45,0
	26-35	57	19,0
	36-45	28	9,3
	46-55	34	11,3
	56 ve üzeri	46	15,3
Medeni Durum	Evli	99	33,0
	Bekar	201	67,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	11	3,7
	Lise	43	14,3
	Ön lisans	18	6,0
	Lisans	197	65,7
	Lisansüstü	31	10,3
Mesleki Durum	Memur	7	2,3
	Öğrenci	138	46,0
	Emekli	47	15,7
	Özel sektör çalışanı	69	23,0
	Çalışmıyorum	16	5,3
	Diğer	23	7,7

N:300

4.4.2. Geçerlilik Analizi

Yapmış olduğumuz araştırmalarda kullandığımız ölçeğin sonunda elde edilen verilerin ortaya koyduğu gerçeklikler geçerlilik kavramı olarak ifade edilir. Geçerlilik iki grupta ele alınır. Dış geçerlilik, grupların benzerliği doğrultusunda kullanılıp benzer sonuçları ortaya koymasındır. İç geçerlilik ise; mevcut ölçek, değerlendirmeyi amaçladığı veriyi ölçebiliyorsa gerçekleşir. Faktör analizi ise bir araştırmada kullanılan ölçeğin meydana getirdiği şeklin dağılımının benzer olup olmadığını ortaya koyar. Bu sayede atıf verilen çalışmalarda kullanılan ölçeklerin geçerlilikleri denenmiş ve ıspatlanmış olur. Örneklemin yeterliliğini ölçmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi kullanılır. Bu test, korelasyon katsayılarının büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüklerini kıyaslayıp, kullanılan ölçek üzerinde tespit edilmiştir. Bu kıyaslama sonucunda elde edilen indeksin, 0.5'in üzerinde olması beklenmektedir. Kaiser-Meyer-Olkin istatistiği 0 ile 1 arasında değişmekte olup, 1'e yaklaştıkça veri grubunun faktör analizi yapmaya daha uygun olduğunu göstermektedir (Avcı, 2008: 137). Tablo 3 te gerekli koşullar bu verileri değerlendirebilmek için verilmiştir (Hair ve diğerleri, 2006: 11).

Tablo 3: KMO Değerlerini Değerlendirme Kriterleri

Ölçüt	Açıklama
$1,00 \leq KMO \leq 0,90$	Mükemmel
$0,90 < KMO \leq 0,80$	İyi
$0,80 < KMO \leq 0,70$	Orta düzey
$0,70 < KMO \leq 0,60$	Zayıf
$0,6 < KMO$	Kötü

Kaynak: Hair ve diğerleri, 2006: 11

Bartlett testinin amacı ise değişkenler arasında var olan korelasyonun faktör analizine uygun olup olmadığını test eder. Bartlett Küresellik Testi (Bartlett's Test of Sphericity), değişkenler arasındaki ilişkinin yeterli oranda olup olmadığını ortaya koyar. Bu ilişki bağlamında ‘’ Bartlett testi sonucunda elde edilen p (Sig.) değeri 0,05 anlamlılık seviyesinden düşük ise, değişkenler arasında faktör analizi

yapmaya yeterli düzeyde bir ilişki olduğunu gösterir. Test sonucunun 0,05’den büyük çıktığı durumlarda ise değişkenlerin faktör analizine uygun olmadığı sonucuna ulaşılır’’ (Akgül, 2003: 384).

Tablo 4: KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

KMO ve Bartlett Testi		
Ölçekler	Kaiser-MeyerOlkin İstatistiği	Bartlett's Test Sphericity Sig. Değeri
Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki	,853	,000
Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi	,738	,000

Yukarıda yer alan Tablo 4 incelendiğinde, daha önceden yapılmış olan açıklamalar dahilinde her iki ölçek için p değeri 0,000 olduğu görülmektedir, $p \leq 0,05$ olduğu için yapılan test anlamlıdır ve mevcut değişkenler faktör analizine uygundur (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008: 79).

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testinin sonuçlarına bakıldığında; EFQM ölçeği için 0,874; iş doyum ölçeği içinse 0,820 çıkması ele alınan örneklemin EFQM ölçeği ve İş Doyumu ölçeği için yeterli seviyede olduğunu ortaya koymaktadır.

4.4.3. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik (Reliability) kavramı; ele aldığımız oluşumun ölçümünde türdeşliğini ve yeterliliğini ortaya koyan, ölçme aracında yer alan bütün soruların birbirleriyle arasındaki tutarlılığı ele alan bir yapıdır (Özdamar, 2004: 622). “Cronbach Alfa Katsayısı” yöntemi; ölçeğin iç uyumunun test edilmesinde sıklıkla kullanılır. Ölçekte yer alan unsurların homojen bir yapıda ve aralarında uyum olup olmadığını tespit etmek amacıyla yararlanılır. Ağırlıklı standart değişim ortalaması olarak kısa bir

şekilde ifade edilebilir (Çakır, 2007: 158). Bu yöntem, ölçekte yer alan her bir sorunun varyansının, toplam genel varyansa oranlanması ile hesaplanmaktadır. Cronbach Alfa katsayısı 0 ile 1 arasında değişkenlik göstermektedir. 1'e yaklaştıkça güvenilirlik artış göstermektedir (Özdamar, 2004: 633). Aşağıdaki tabloda verilmiş olan kriterler doğrultusunda Güvenilirlik Katsayısı yorumlanmaktadır;

Tablo 5: Güvenilirlik Katsayısı Kriterleri

Güvenilirlik Katsayısı Kriterleri	
0,40 - 0,60	Ölçek düşük güvenilirliktedir.
0,60 - 0,80	Ölçek oldukça güvenilirdir.
0,00 - 0,40	Ölçek güvenilir değildir.
0,80 - 1,00	Ölçek yüksek derecede güvenilir

Kaynak: Özdamar, 2004: 633

Tablo 6: Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Güvenilirlik Analizi Sonucu			ANOVA	
Ölçekler	Cronbach Alpha Değeri	N	F	Sig
Tüm Ölçekler	,855	22	115,372	,000
Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki	,853	13	22,960	,000
İstihdam İmkânı	,732	3	67,567	,000
Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme	,730	4	31,320	,000
Yaşam Standardı	,768	3	16,349	,000
Yaşam Maliyeti	,710	3	35,677	,000
Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi	,713	9	140,272	,000
Yerel Hizmetlerin Korunması	,744	3	17,766	,000
Yerel Hizmetlerin Bozulması	,734	3	22,206	,000
Kültürel Değişim	,487	3	362,230	,000

Güvenilirlik analizi anket sorularının tamamına uygulandığında; Cronbach Alpha değeri 0,855 olduğu Tablo 6’da görülmektedir. Araştırmada kullanılan ölçekler yukarıda verilen kriterlere göre değerlendirildiğinde yüksek derecede güvenilir

oldukları kabul edilir. Tablo 6’da verilen değerler incelendiğinde, “Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki” yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Cronbach α : 0,884). Ölçek, boyut bazında incelendiğinde; İstihdam İmkkanı (Cronbach α : 0,732), Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme (Cronbach α : 0,730), Yaşam Standardı (Cronbach α : 0,768), Yaşam Maliyeti (Cronbach α : 0,710) oldukça güvenilir oldukları görülmektedir. Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi ölçeğinin (Cronbach α :0,713) güvenilirliği incelendiğinde ise oldukça güvenilir olduğu görülmektedir. Boyut bazında incelendiğinde; Yerel Hizmetlerin Korunması (Cronbach α :0,744), Yerel Hizmetlerin Bozulması (Cronbach α :0,734) boyutları oldukça güvenilir, Kültürel Değişim (Cronbach α :0,487) boyutu ise düşük güvenilirlikte olduğu görülmektedir.

4.4.4. Faktör Analizleri

Ankette yer alan ölçeklerde hangi soruların hangi boyutları temsil ettiği bilinmektedir. Bu yararlanılan ölçeklerdeki soruların alt boyutlara indirilip daha az sayıda temsil ettiklerini bulmak amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Faktör analiziyle amaçlanan seçtiğimiz örnekleme uyguladığımız ölçeklerin aynı düzeyde anlaşılıp anlaşılmadığının kontrolünün sağlanması, aynı soruların aynı boyutları temsil etmeleriyle anlaşılmaktadır.

Arasında ilişki bulunan çok sayıdaki değişkeni anlamlı, birbirinden bağımsız ve daha az sayıda faktörler haline getirmek amacıyla kullanılan çok değişkenli istatistiksel yöntemlerden biri olan faktör analizinde, aralarında yüksek korelasyon bulunan değişkenlerin bir araya getirilmesiyle faktör adı verilen yeni bir genel değişken oluşturulmaktadır. Analizin yapılmasındaki amaç, değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yeni bir yapının oluşturulması ve değişken sayısının azaltılmasıdır (Kartal, 1998: 152).

Faktör analizi yapılırken faktörün yükleri göz önünde bulundurulur (Kartal, 1998: 152). Faktör yükü ise, mevcut faktörü var olan değişkenlerle birlikte diğer değişkenlerin ne kadar ölçtüğünü gösteren istatistiki bir veri çeşididir.

Aşağıda yer alan faktör yükleri, faktör analizi sonucunda hesaplanıp ortaya konmuş değerlendirmelerdir (Hair ve diğerleri; 2006, 114-115).

- “0,30 < faktör yükü” : kabul edilebilir en alt düzey,
- “0,40 < faktör yükü” : tercih edilebilir bir değer,
- “0,50 < faktör yükü” : en önemli göstergedir.

Aşağıdaki tabloda çalışmada kullanılmış olan iki ölçeğe, faktör analizi uygulanıp faktör yükü dağılımları boyutlar bazında gösterilmiştir.

Tablo 7: Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği Faktör Analizi Tablosu

Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki				
	Yaşam Standardı	Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme	Yaşam Maliyeti	İstihdam İmkani
10. Turizm yolları, otoyolları ve kamu hizmetlerini geliştirir.	0,771			
8. Turizm yaşam standardını artırır.	0,715			
9. Turizm ekonomik durumu geliştirir.	0,700			
5. Yerel yönetim döviz kazanır.		0,825		
6. Yerel yönetimler için vergi geliri sağlar.		0,689		
4. Turizm daha fazla yatırım ve harcama çeker.		0,581		
7. Yerel işletmeler turistlerden fayda sağlar.		0,572		
12. Turizm, mal ve hizmetlerin fiyatlarına etki eder.			0,854	
11. Halk arasında yaşam maliyetlidir.			0,734	
13. Emlak fiyatlarına etki eder.			0,696	
1. Turizm arzu edilen işleri temin eder.				0,771
2. Turizm iş çeşitliliği yaratır.				0,624
3. Turizm istihdam fırsatı yaratır.				0,341

Tablo 7’de görüldüğü üzere, toplam varyans çıktısındaki ilk sütunda yer alan bileşen ölçeğimizdeki faktör analizine girmiş olan boyutların her birini göstermektedir. Tablodaki ikinci sütunda ise, başlangıç özdeğerleri yer almaktadır. Başlangıç özdeğerleri altında yer alan Toplam sütununda “1” den büyük olan özdeğerlerin sayısı ölçeğimizin kaç alt boyuttan oluştuğunu gösterir. Dönüştürülmüş kareli ağırlıklar toplamı altında yer alan ikinci sütunda bulunan “Açıklanan Varyans” ilgili faktörün, varyansın yüzde kaçını açıkladığını göstermektedir. Son sütunda yer alan “birikimli” ise açıklanan varyans yüzdelерinin birikimli değerini verir. Bu sütunun en son satırında yer alan değer araştırmacının elde ettiği alt boyutlarla incelediği konunun varyansının yüzde kaçını açıkladığını gösterir. (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008: 82).

Tablo 8: Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Dönüştürülmüş Kareli Ağırlıklar Toplamı		
	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli %	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli %
1	4,92	37,88	37,88	2,57	19,74	19,74
2	1,48	11,38	49,26	2,22	17,11	36,86
3	1,15	8,84	58,09	1,92	14,79	51,65
4	0,87	6,73	64,82	1,71	13,18	64,82

Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği dört boyuttan oluştuğu ve toplam varyansın % 64,82' sinin bu alt boyutlar tarafından açıklandığı Tablo 8’de görülmektedir. Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi ölçeğindeki boyutlar ve boyutlara karşılık gelen ifadeler Tablo 9’daki faktör analizi tablosunda yer almaktadır.

Tablo 9: Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğindeki Faktör Analizi Tablosu

Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi			
	Yerel Hizmetlerin Bozulması	Yerel Hizmetlerin Korunması	Kültürel Değişim
17. Turizm yerel halkın, turistlerin davranışlarını taklit etmeye cesaret verir ve kültürel geleneklerden feragat ettirir.	0,823		
19. Turizm yerel halk üzerinde geleneksel, kültürel davranış dokusunun bozulmasına sebep olur.	0,820		
18. Turistlerin ticari talebi mevcut geleneksel el sanatları formunun ve şeklinin değişmesine sebep olur.	0,715		
14. Yerel sakinler için turizm, kültürel aktivite çeşitliliğine teşvik eder.		0,826	
15. Turizm, yerel kültürel yaşamın canlılığının korunmasına yardım eder ve kültürel kimliğin devamını sağlar.		0,796	
16. Turizm, halk arasındaki mevcut kültürde yerel sakinlerin gururunu arttırır.		0,772	
21. Onların kültürlerini öğrenmek amacıyla mümkün olduğu kadar çok ülkeden turistle tanışmak isterim.			0,835
22. Yerel halk ve turistler arasındaki kültürel değişim yerel halk için zevkli ve değerlidir.			0,732
20. Tüm dünyadan ziyarete gelen turistler kesin olarak zengin yaşam tecrübesine sahiptir			0,406

Tablo 10: Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğindeki Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

Bileşen	Başlangıç Özdeğerleri			Dönüştürülmüş Kareli Ağırlıklar		
	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli %	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli %
1	2,82	31,30	31,30	2,17	24,08	24,08
2	1,83	20,36	51,66	2,07	23,03	47,10
3	1,09	12,11	63,77	1,50	16,67	63,77

Tablo 10’da görüldüğü gibi; Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğinin 3 boyuttan oluştuğu ve bu boyutların toplam varyansın %63,77 'sini açıkladığı görülmektedir.

4.4.5. Demografik Değişkenlere İlişkin Hipotezler

Çalışmada toplam 10 hipotez bulunmaktadır. Demografik değişkenlere ilişkin hazırlanan hipotezlere aşağıda yer verilmiştir. Hipotezlerde bağımlı değişkenler demografik faktörler olarak belirlenmiştir. Çalışanların Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları ve Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeği ile ilgili algıları bağımsız değişkenler olarak kabul edilmiştir.

Hipotez 1: H₀: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Hipotez 2 H₀: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

- Hipotez 3:* H₀: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
H₁: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- Hipotez 4* H₀: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
H₁: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- Hipotez 5* H₀: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
H₁: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- Hipotez 6* H₀:Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
H₁: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.
- Hipotez 7* H₀: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları mesleki duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
H₁: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları mesleki duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Hipotez 8 H₀: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları mesleki duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları mesleki duruma göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Hipotez 9 H₀: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Hipotez 10 H₀: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Birinci hipotezde Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları algısının “cinsiyete” göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek üzere T testi kullanılmıştır.

Tablo 11: Cinsiyetin Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği Boyutları Etkisi T-Testi Sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	t	P
İstihdam İmkânı	Erkek	145	4,27	0,63	0,706	0,481
	Kadın	155	4,22	0,64		
Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme	Erkek	145	4,19	0,56	-0,827	0,409
	Kadın	155	4,25	0,59		
Yaşam Standardı	Erkek	145	4,20	0,71	-0,681	0,496
	Kadın	155	4,25	0,60		
Yaşam Maliyeti	Erkek	145	4,00	0,77	-3,135	0,002
	Kadın	155	4,26	0,67		

Tablo 11 incelendiğinde p değeri Yaşam maliyeti boyutunda 0,05'ten küçüktür. Bu nedenle, bu boyut için H_0 hipotezi reddedilmektedir. Yani, yaşam maliyeti algısı erkek ve kadınlar arasında farklılık göstermektedir. Kadınların ortalama değerlerine bakıldığında erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmekte ve kadınlar yaşam maliyetinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu düşünmektedirler.

İkinci hipotezde Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları algısının “cinsiyete” göre farklılık gösterip göstermediği test etmek üzere T testi kullanılmıştır.

Tablo 12: Cinsiyetin Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğindeki Boyutları Etkisi T-Testi Sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	t	P
Yerel Hizmetlerin Korunması	Erkek	145	3,85	0,78	-4,384	0,000
	Kadın	155	4,22	0,65		
Yerel Hizmetlerin Bozulması	Erkek	145	3,14	0,96	0,065	0,948
	Kadın	155	3,14	0,95		
Kültürel Değişim	Erkek	145	3,61	0,66	-2,682	0,008
	Kadın	155	3,81	0,65		

Tablo 12 incelendiğinde p değeri Yerel Hizmetlerin Korunması ve Kültürel Değişim boyutlarında 0,05'ten küçüktür. Bu nedenle, bu iki boyut için H_0 hipotezi reddedilmektedir. Yani, Yerel Hizmetlerin Korunması ve Kültürel Değişim algısı erkek ve kadınlar arasında farklılık göstermektedir. Kadınların ortalama değerlerine bakıldığında erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmekte ve kadınlar Yerel Hizmetlerin Korunmasının ve Kültürel Değişimin erkeklere göre daha fazla olduğunu düşünmektedirler.

Üçüncü hipotezde Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları algısının "medeni duruma" göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek üzere T testi kullanılmıştır.

Tablo 13: Ekonomik etki ölçeği boyutları algısının ‘‘medeni duruma’’ etkisi T- Testi sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	t	P
İstihdam İmkânı	Evli	99	4,44	0,51	4,209	0,000
	Bekar	201	4,15	0,67		
Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme	Evli	99	4,32	0,50	2,149	0,032
	Bekar	201	4,17	0,61		
Yaşam Standardı	Evli	99	4,41	0,56	3,512	0,001
	Bekar	201	4,13	0,68		
Yaşam Maliyeti	Evli	99	4,02	0,74	-	0,059
	Bekar	201	4,19	0,72		

Tablo 13 incelendiğinde p değeri istihdam imkanı, turistlerden yerel işletmeler ve yerel yönetim için gelir elde etme ve yaşam standardı boyutunda 0,05 ten küçüktür. Bu nedenle, bu boyut için H0 hipotezi reddedilmektedir. Yani; istihdam imkanı, turistlerden yerel işletmeler ve yerel yönetim için gelir elde etme ve yaşam standardında evlilerin ortalama değerlerinin bekarlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bekar bireyler yaşam maliyetlerinin evlilere göre daha yüksek olduğunu düşünmektedirler.

Dördüncü hipotezde Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğinin boyutlarının ‘‘medeni duruma’’ göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek üzere T testi kullanılmıştır.

Tablo 14: Kültürel Etkisi Ölçeğinin Boyutlarının “medeni duruma” Etkisi T-Testi Sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	t	P
Yerel Hizmetlerin Korunması	Evli	99	3,98	0,81	-0,938	0,349
	Bekar	201	4,07	0,70		
Yerel Hizmetlerin Bozulması	Evli	99	2,92	0,98	-2,904	0,004
	Bekar	201	3,25	0,93		
Kültürel Değişim	Evli	99	3,50	0,67	-4,057	0,000

Tablo 14 incelendiğinde p değeri yerel hizmetlerin bozulması ve kültürel değişim boyutunda 0,05 ten küçüktür. Bu nedenle bu boyut için H0 hipotezi reddedilmektedir. Yani; yerel hizmetlerin bozulması ve kültürel değişim medeni duruma göre farklılık göstermektedir. Yerel hizmetlerin bozulması ve kültürel değişimde bekarların ortalama değerlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir ve bekar bireyleri evli bireylere göre bu durumun daha fazla etkilediğini düşünmektedirler.

Beşinci hipotezde Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları algısının “eğitim durumuna” göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek üzere varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 15: Eğitim Durumunun Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeğindeki Boyutları

Etkisi Varyans Analizi Sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	F	
İstihdam İmkanı	İlköğretim	11	4,00	0,68	0,950	0,436
	Lise	43	4,29	0,57		
	Ön lisans	18	4,06	0,75		
	Lisans	197	4,25	0,64		
	Lisansüstü	31	4,31	0,60		
Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme	İlköğretim	11	3,98	0,69	0,803	0,524
	Lise	43	4,31	0,50		
	Ön lisans	18	4,19	0,55		
	Lisans	197	4,21	0,60		
	Lisansüstü	31	4,25	0,54		
Yaşam Standartı	İlköğretim	11	4,00	0,76	0,907	0,460
	Lise	43	4,36	0,51		
	Ön lisans	18	4,20	0,58		
	Lisans	197	4,20	0,67		
	Lisansüstü	31	4,29	0,75		
Yaşam Maliyeti	İlköğretim	11	4,09	0,94	1,469	0,212
	Lise	43	4,06	0,80		
	Ön lisans	18	3,87	0,72		
	Lisans	197	4,20	0,69		
	Lisansüstü	31	3,97	0,79		

Tablo 15'in sonuçlarına göre Eğitim durumunun Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeğinin tüm boyutlarının test sonuçlarında p değerinin 0,05'den büyük olması sebebiyle H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani, farklı eğitim seviyelerindeki kişilerin bakışları arasında bir farklılık bulunmamaktadır.

Altıncı hipotezde Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeği boyutları algısının "eğitim durumuna" göre farklılık gösterip göstermediği test etmek üzere varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 16: Eğitim Durumunun Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi Ölçeğindeki Boyutları Etkisi

Varyans Analizi Sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	F	P
Yerel Hizmetlerin Korunması	İlköğretim	11	4,03	0,91	0,863	0,487
	Lise	43	4,01	0,84		
	Ön lisans	18	3,80	0,89		
	Lisans	197	4,09	0,67		
	Lisansüstü	31	3,94	0,86		
Yerel Hizmetlerin Bozulması	İlköğretim	11	3,21	1,19	2,106	0,080
	Lise	43	2,86	0,96		
	Ön lisans	18	2,81	1,05		
	Lisans	197	3,19	0,89		
	Lisansüstü	31	3,38	1,11		
Kültürel Değişim	İlköğretim	11	3,76	0,56	0,171	0,953
	Lise	43	3,65	0,57		
	Ön lisans	18	3,78	0,75		
	Lisans	197	3,72	0,68		
	Lisansüstü	31	3,69	0,68		

Tablo 16'nın sonuçlarına göre Eğitim durumunun Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğinin tüm boyutlarının test sonuçlarında p değerinin 0,05'den büyük olması sebebiyle H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani, farklı eğitim seviyelerindeki kişilerin bakışları arasında bir farklılık bulunmamaktadır.

Yedinci hipotezde Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları algısının “meslek durumuna” göre farklılık gösterip göstermediği test etmek üzere varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 17: Meslek Durumunun Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki Ölçeği Boyutları

Üzerine Etkisi Varyans Analizi Sonuçları

Mesleki Durumu Varyans						
		N	Ort.	Std. Sapma	F	P
İstihdam İmkani	Memur	7	4,05	0,80	2,997	0,012
	Öğrenci	138	4,14	0,71		
	Emekli	47	4,37	0,53		
	Özel sektör çalışanı	69	4,41	0,53		
	Çalışmıyorum	16	3,96	0,38		
	Diğer	23	4,33	0,56		
Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme	Memur	7	3,96	0,62	1,198	0,310
	Öğrenci	138	4,17	0,64		
	Emekli	47	4,34	0,50		
	Özel sektör çalışanı	69	4,29	0,49		
	Çalışmıyorum	16	4,13	0,71		
	Diğer	23	4,24	0,46		
Yaşam Standardı	Memur	7	3,81	1,23	5,490	0,000
	Öğrenci	138	4,16	0,66		
	Emekli	47	4,53	0,46		
	Özel sektör çalışanı	69	4,34	0,54		
	Çalışmıyorum	16	3,77	0,79		
	Diğer	23	4,07	0,67		
Yaşam Maliyeti	Memur	7	4,24	0,81	2,995	0,012
	Öğrenci	138	4,24	0,69		
	Emekli	47	3,87	0,83		
	Özel sektör çalışanı	69	4,21	0,58		
	Çalışmıyorum	16	3,96	0,84		
	Diğer	23	3,86	0,87		

Tablo 17'nin sonuçlarına göre meslek durumunun Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeğinin İstihdam İmkani, Yaşam Standardı, Yaşam Maliyeti boyutlarına ait test sonuçlarında p değerinin 0,05'den küçük olması sebebiyle H_0

hipotezi reddedilmiştir. Yani, farklı meslekteki kişilerin bakışları arasında farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıkların nereden kaynaklandığının tespiti için yapılan ikili karşılaştırma testi sonuçlarına göre;

İstihdam imkanı boyutunda farkın özel sektör çalışanları ile öğrencilerin algılarından (p:0,044) kaynaklandığı görülmektedir. Özel sektör çalışanları, Turizm yapılarının istihdama katkısının daha yüksek olduğunu düşünmektedirler.

Yaşam standardı boyutunda farkın emekliler ile çalışmayanların algılarından (p:0,001) kaynaklandığı görülmektedir. Emekliler çalışmayanlara göre yaşam standardına katkısının daha yüksek olduğunu düşünmektedirler.

Yaşam maliyeti boyutunda ise farkın emekliler ve öğrencilerin algılarından (p:0,025) kaynaklandığı görülmektedir. Öğrencilerin; turizm yapılarının yaşam maliyetine katkısının daha yüksek olduğunu düşünmektedirler.

Sekizinci hipotezde Turizm yapıları üzerine kültürel etki ölçęęi boyutları algısının “ meslek durumuna” göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek üzere varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 18: Kültürel Etki Ölçeği Boyutları Algısının Meslek Durumuna Etkisi

Varyans Analizi Sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	F	P
Yerel Hizmetlerin Korunması	Memur	7	3,67	0,58	2,367	0,040
	Öğrenci	138	4,15	0,67		
	Emekli	47	4,11	0,76		
	Özel sektör çalışanı	69	3,97	0,76		
	Çalışmıyorum	16	3,85	0,58		
	Diğer	23	3,71	0,97		
Yerel Hizmetlerin Bozulması	Memur	7	2,81	1,15	2,334	0,042
	Öğrenci	138	3,32	0,91		
	Emekli	47	2,82	0,88		
	Özel sektör çalışanı	69	3,06	1,04		
	Çalışmıyorum	16	3,10	0,69		
	Diğer	23	3,09	1,04		
Kültürel Değişim	Memur	7	3,62	0,59	4,333	0,001
	Öğrenci	138	3,90	0,66		
	Emekli	47	3,49	0,61		
	Özel sektör çalışanı	69	3,57	0,63		
	Çalışmıyorum	16	3,71	0,50		
	Diğer	23	3,57	0,77		

Tablo 18 sonuçlarına göre meslek durumunun Turizm yapıları üzerinde kültürel etki ölçeğinin yerel hizmetlerin bozulması, yerel hizmetlerin korunması ve kültürel değişim boyutlarına ait test sonuçlarında p değerinin 0,05 ten küçük olması sebebiyle H0 hipotezi reddedilmiştir. Yani; farklı mesleklerdeki kişilerin turizm yapılarının kültürel etkisinin farklılık göstermediğini düşünmektedirler. Farklılıkların kaynağı tek tek incelendiğinde ise;

Yerel Hizmetlerin Korunması boyutunda farkın öğrencilerin ile diğer meslek gruplarına mensup kişiler arasındaki algılardan kaynaklandığı görülmektedir. Öğrenciler diğer meslek grubu çalışanlarına göre, Yerel Hizmetlerin Korunmasının daha yüksek olduğunu düşünmektedirler.

Yerel Hizmetlerin Bozulması boyutunda farkın emekliler ile öğrencileri arasındaki algılardan kaynaklandığı görülmektedir. Öğrenciler emeklilere göre, Yerel Hizmetlerin Bozulmasının daha az olduğunu düşünmektedirler.

Kültürel Değişim boyutunda farkın emekliler ile öğrencileri arasındaki algılardan kaynaklandığı görülmektedir. Öğrenciler emeklilere göre, Kültürel Değişimin daha fazla olduğunu düşünmektedirler.

Dokuzuncu hipotezde Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçęęi boyutları algısının ‘gelir durumuna’ göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek üzere varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 19: Ekonomik Etki Ölçeği Boyutları Algısının Gelir Durumu Farklılığı Varyans Analizi

Sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	F	P
İstihdam İmkanı	749 ve altı	66	4,15	0,64	5,688	0,000
	750 - 1499	60	4,05	0,73		
	1500 - 2249	41	4,11	0,65		
	2250 - 2999	37	4,27	0,62		
	3000 ve üzeri	96	4,47	0,49		
Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin elir Elde Etme	749 ve altı	66	4,19	0,60	1,225	0,300
	750-1499	60	4,11	0,60		
	1500- 2249	41	4,19	0,64		
	2250- 2999	37	4,28	0,56		
	3000 ve üzeri	96	4,30	0,52		
Yaşam Standardı	749 ve altı	66	4,08	0,69	1,869	0,116
	750-1499	60	4,18	0,56		
	1500 - 2249	41	4,17	0,71		
	2250 - 2999	37	4,34	0,62		
	3000 ve üzeri	96	4,33	0,67		
Yaşam Maliyeti	749 ve altı	66	4,16	0,76	0,328	0,859
	750 - 1499	60	4,19	0,67		
	1500 - 2249	41	4,13	0,82		
	2250 - 2999	37	4,04	0,78		
	3000 ve üzeri	96	4,10	0,70		

Tablo 19 sonuçlarına göre gelir durumunun Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeğinde turistlerden yerel işletmeler ve yerel yönetim için gelir elde etme, yaşam standardı ve yaşam maliyeti boyutlarına ait test sonuçlarında p değerinin 0,05

ten büyük olması sebebiyle H1 hipotezi reddedilmiştir. Yani farklı gelir düzeyine sahip kişilerin turizm yapıları üzerinde ekonomik etki olarak farklılık göstermediğini düşünmektedirler. İstihdam imkanı boyutunda ise p değerinin 0,05 ten küçük olması sebebiyle gelir düzeylerine göre algılarda bir farklılık olduğu görülmektedir. En büyük farklılık 749TL altı ve 3000TL üstü kazançta sahip kişiler arasında görülmüştür. 3000TL ve üzeri kazançta sahip kişiler istihdama katkısının daha fazla olduğunu düşünmektedirler.

Onuncu hipotezde Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğindeki boyutları algısının ‘‘ gelir durumuna’’ göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek üzere varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 20: Kültürel Etki Ölçeği Boyutları Algısının Gelir Durumu Farklılığı Varyans Analizi Sonuçları

		N	Ort.	Std. Sapma	F	P
Yerel Hizmetlerin Korunması	749 ve altı	66	4,08	0,73	2,310	0,058
	750- 1499	60	4,18	0,67		
	1500 - 2249	41	4,15	0,60		
	2250 - 2999	37	3,76	0,90		
	3000 ve üzeri	96	3,99	0,75		
Yerel Hizmetlerin Bozulması	749 ve altı	66	3,14	0,89	0,595	0,667
	750 - 1499	60	3,23	0,95		
	1500 - 2249	41	3,17	0,95		
	2250 - 2999	37	3,26	1,05		
	3000 ve üzeri	96	3,03	0,97		
Kültürel Değişim	749 ve altı	66	3,86	0,58	1,725	0,144
	750 - 1499	60	3,77	0,62		
	1500 - 2249	41	3,72	0,65		
	2250 - 2999	37	3,66	0,81		
	3000 ve üzeri	96	3,60	0,68		

Tablo 20 sonuçlarına göre gelir durumunun Turizm yapıları üzerine kültürel etkisi ölçeğinde yerel hizmetlerin bozulması ve kültürel değişim boyutlarına ait test sonuçlarında p değerinin 0,05 ten büyük olması sebebiyle H1 hipotezi reddedilmiştir. Yani; farklı gelir düzeyine sahip kişilerin turizm yapıları üzerine kültürel etki algıları arasında farklılık bulunmadığı görülmektedir.

4.4.6. Ölçek Alt Boyutlarının Birbiriyle Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Korelasyon; mevcut değişkenlerin aralarındaki ilişki derecesi ve yönünü belirleme amacıyla kullanılan istatistiki yöntemlere denmektedir. Değişkenlerin bağımlı veya bağımsız olmalarına bakılmadan korelasyon analizi yapılmaktadır. “r” harfi ile korelasyon katsayısı gösterilmektedir. (Sipahi, Yurtkoru, Çinko, 2008: 143).

“Korelasyon katsayısı -1 ile 1 arasında değer almaktadır. Korelasyon katsayısının “-1” olması negatif yönlü mükemmel ilişkiyi, “1” olması pozitif yönlü mükemmel ilişkiyi, “0” olması ise herhangi bir ilişkinin olmadığını göstermektedir.” Korelasyon katsayılarının yorumu için aşağıdaki aralık tablosundan yararlanılmaktadır (Akgül, 2003:384).

Tablo 21: Korelasyon Katsayıları Aralık Tablosu

	“1,00- 0,90 arasında” ise çok yüksek,
	“0,89-0,70 arasında” ise yüksek,
	“0,69-0,50 arasında” ise orta,
	“0,49-0,26 arasında” ise zayıf,
	“0,00-0,25 arasında” ise çok zayıf

şeklinde değerlendirilmektedir. Yorumun başına negatif yönlü yorumu eklenmesi için, negatif değerli korelasyon katsayıları için mutlak değer şeklinde düşünölmelidir (Akgül, 2003:384).

Tablo 22: Korelasyon Analizi Tablosu

Pearson Korelasyonu			Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeği		
			Yerel Hizmetlerin Korunması	Yerel Hizmetlerin Bozulması	Kültürel Değişim
Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği	İstihdam İmkânı	Kor. Katsayısı	0,413	0,084	0,231
		P	0,000	0,147	0,000
	Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme	Kor. Katsayısı	0,433	0,160	0,283
		P	0,000	0,005	0,000
	Yaşam Standardı	Kor. Katsayısı	0,452	0,183	0,269
		P	0,000	0,001	0,000
	Yaşam Maliyeti	Kor. Katsayısı	0,310	0,244	0,257
		P	0,000	0,000	0,000

Tablo 22 incelendiğinde, Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeğinin istihdam imkanı boyutu, Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğinin yerel hizmetlerin korunması boyutları arasında ($p=0,000$ ve $r=0,413$) zayıf pozitif yönlü bir ilişki, kültürel değişim ($p=0,000$ ve $r=0,231$) ile çok zayıf bir ilişki vardır. Yerel hizmetlerin bozulması ile ilgili korelasyon ($0,05 < p(0,147)$) ise anlamlı çıkmamıştır.

Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeğinin Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme boyutu, Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğinin yerel hizmetlerin korunması ($p=0,000$ ve $r=0,433$) arasında zayıf pozitif yönlü bir ilişki, kültürel değişim ($p=0,000$ ve $r=0,283$) ile çok zayıf bir ilişki vardır. Yerel hizmetlerin bozulması ile ilgili korelasyon ($0,05 < p(0,160)$) ise anlamlı çıkmamıştır.

Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeğinin Yaşam Standardı boyutu, Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğinin yerel hizmetlerin korunması boyutları arasında ($p=0,000$ ve $r=0,452$) zayıf pozitif yönlü bir ilişki, kültürel değişim ($p=0,000$ ve $r=0,269$) ile çok zayıf bir ilişki vardır. Yerel hizmetlerin bozulması ile ilgili korelasyon ($0,05 < p(0,183)$) ise anlamlı çıkmamıştır.

Turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeğinin Yaşam maliyeti boyutu, Turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeğinin yerel hizmetlerin korunması boyutları arasında ($p=0,000$ ve $r=0,310$) zayıf pozitif yönlü bir ilişki, kültürel değişim ($p=0,000$ ve $r=0,257$) ile çok zayıf bir ilişki vardır. Yerel hizmetlerin bozulması ile ilgili korelasyon ($0,05 < p(0,244)$) ise anlamlı çıkmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Asırlar boyu insanlığa şifa dağıtmış ve şu anda da dağıtmaya devam eden Balçova Agamemnon Kaplıcaları sahip olduğu sıcak su kaynakları ve suyunun içeriğiyle Türkiye’de mevcut diğer kaplıcalardan ayrılmaktadır. Cumhuriyetin ilanından sonra Agamemnon Kaplıcaları’nın olduğu bölgede ilk olarak 1982 yılında o döneme göre ilkel sayılabilecek bir şekilde kurulan termal tesisleri 1992 yılına kadar sadece yurtiçi faaliyetlerde bulunmuş, yurtiçi ziyaretçilere yönelik olarak hizmet vermiştir. Kuzey ülkelerinde yaşayan birçok vatandaşın yaşamış oldukları eklem rahatsızlıkları ülkelerinin sağlık bakanlıkları vasıtasıyla dünya üzerinde birçok yer taramış olup, ilk olarak Norveç Krallığı ülkelerinden sağlık turizmi kapsamında Balçova Agamemnon Kaplıcaları’na vatandaşlarını göndermiştir. 1992 yılından bu yana iki devletin yapmış olduğu anlaşmalar neticesinde senede binlerce turist tedavi maksatlı İzmir’e gelmektedirler. Gelen turistlerin sağlıklarına kavuşmaları ve ülkelerinde memnuniyetlerini dile getirmeleri diğer Kuzey Avrupa ülkelerinin de ilgilerini Türkiye’ye yöneltmelerine sebep olmuştur.

Bu çalışmada amaç; termal turizminin uzun yıllardır etkin bir şekilde gerçekleştirildiği, ülkemizin termal turizmi alanında öncü tesislerinden olan bu bölgede yerel halkın bakış açısıyla termal turizminin kalkınmaya ve gelişmeye dair etkisinin olup olmadığı hakkında bilgi edinmek amaçlı basit tesadüfi örneklem yoluyla 300 kişiye anket çalışması yapılmıştır. Seçilen örneklemin yeterli olup olmadığını test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin istatistiğinden yararlanılmıştır. Demografik değişkenlere ilişkin hazırlanmış 10 hipotez bulunmaktadır. Hipotezlerde bağımlı değişkenler demografik faktörler, çalışanların turizm yapıları üzerine ekonomik etki ölçeği boyutları ve turizm yapılarının kültürel etkisi ölçeği ile ilgili alguları bağımsız değişkenler olarak kabul edilmiştir. Oluşturulan hipotezlerin testi içinse T-testi ve Varyans Analizi kullanılmıştır.

Hipotezlerin her birinin testi ve elde edilen bulgular ışığında Balçova ilçesinde ‘‘cinsiyet’’ bazında turizm yapıları üzerine ekonomik etkisini incelediğimizde kadınlar yaşam maliyetinin gerçekleştirilen turizm faaliyetleri kaynaklı olarak erkeklerden yüksek ve turizmin yerel halkın sahip olduğu kültürel yaşamın korunmasına destek olacağını, turistlerle etkileşimin yerel halk için zevkli ve kazanımsal olarak değerli olacağı düşünülmektedir. Ekonomik etki ölçeği boyutları algısının ‘‘medeni durum’’a göre ele alındığında bekar bireylerin yaşam maliyetlerinin ilçe sınırları içerisinde evlilere göre daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Bekar bireyler evli bireylere göre yerel hizmetlerin bozulması başlığında ve kültürel değişimde daha fazla etkilenmektedirler. İlçedeki yerellerin ‘‘eğitim’’ durumları baz alınıp incelendiğinde turizm yapıları üzerine ekonomik ve kültürel anlamda etkilerinde bir farklılık bulunmamaktadır. Yani eğitim seviyesine göre bir değişiklik göstermemektedir. Farklı meslek dallarında faaliyet gösterip burada yaşayan yerel halk ele alındığında özel sektör çalışanları; turizmin istihdama etkisinin daha yüksek olduğunu düşünmekte, öğrenciler bölge turizminin yaşam maliyetini artırdığını, emekliler ise turizmin yaşam standardını ve ekonomik durumu geliştireceğini düşünmektedir.

Bölgede okuyan öğrenciler yerel hizmetlerin korunması başlığı altında; turizmin kültürel kimliğin devamını sağlayacağını ve yerel-kültürel yaşamın canlılığını devam ettireceğini ifade etmişler, öğrenciler diğer meslek gruplarındaki insanlardan bu algının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Buna bağlı olarak emeklilere göre yerel hizmetlerin bozulması başlığı altında; kültürel geleneklerden feragat etme, turistlerin davranışlarını taklit etme ve geleneksel davranış dokusunun bozulması ihtimallerini daha az, kültürel değişimin ise daha fazla olduğunu düşünmektedirler. Gelir durumu baz alınıp incelendiğinde turizm yapıları üzerinde ekonomik etki olarak farklılık göstermediğini düşünmektedirler. Sadece istihdam imkanı boyutunda algılarda gelir düzeyine göre farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık dikkat çekici olarak 749 lira altı ve 3000 lira üstü kazanca sahip bireyler arasında gözlemlenmiştir. 3000 lira ve üzeri kişiler turizmin istihdama katkısının daha yüksek olduğunu düşünmektedirler. Turizm yapıları üzerine kültürel etki algıları başlığında farklı gelir düzeyine sahip kişiler arasında bir farklılık bulunmamıştır.

Ankette yer alan mevcut değişkenlerin arasındaki ilişkileri tespit etmek amaçlı yapılan korelasyon analizlerinde; ‘‘istihdam imkanı’’ boyutu ile ‘‘yerel hizmetlerin korunması’’ boyutları arasında zayıf pozitif yönlü bir ilişki, kültürel değişim ile çok zayıf bir ilişki vardır. Yani turizmin gerçekleştiği bölgede iş çeşitliliğini ve istihdamı artırırken, kültürel canlılığın korunmasına da yardım etmekte, yerel halkın sahip olduğu gelenek ve kültürün dışında, kültürel aktivitelerin çeşitlenmesine neden olduğu düşünülmektedir. Yapılan turizm istihdamının; yerel halkın farklı ülkelerden gelen turistlerle tanışma isteği, turist-yerel halk etkileşiminin zevkli ve değerli oluşu arasında çok zayıf ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer bir başlık olan ‘‘turistlerden yerel işletmeler ve yerel yönetim için gelir elde etme’’ ile ‘‘yerel hizmetlerin korunması’’ arasında zayıf pozitif yönlü bir ilişki, kültürel değişim ile çok zayıf bir ilişkisi vardır. Bu da gösteriyor ki yapılan turizm etkinlikleri çerçevesinde yerel yönetimlerin döviz girdisi elde etmesi, vergi geliri artışı sağlanması, bölgede faaliyet gösteren esnaf ve işletmelerin turistlerden fayda sağlanması gerçekleşir ve yıllar içerisinde daha fazla yatırım ve harcama çeker. ‘‘yerel hizmetlerin korunması’’ olgusunda ise turizmin yerel halkın yaşamına renk katacağı ve zenginleştireceğini göstermektedir. Fakat gelen turistle etkileşimin az olacağı düşünülmektedir.

Ekonomik etki ölçęindeki ‘‘yaşam standardı boyutu’’ ile ‘‘yerel hizmetlerin korunması’’ boyutları arasında zayıf pozitif yönlü bir ilişki ve kültürel değişim ile çok zayıf bir ilişki vardır. Bu ilişkilerde turizmle birlikte artan yaşam standardı, bireylerin gelişen ekonomik durumları ve bunun sonucunda üstyapı, kamu hizmetlerinin gelişmesini beraberinde getirip; yerel halkın turizmle beraber yükselen kültürel hayata adapte olduğunu ortaya koymaktadır.

Son korelasyon ilişkisi ekonomik etki ölçęinde ele alındığında ‘‘yaşam maliyeti’’ ile ‘‘yerel hizmetlerin korunması’’ arasında zayıf pozitif yönlü bir ilişki, kültürel değişim ile çok zayıf bir ilişki vardır. Bu ifadeler ışığında dezavantaj gibi gözükse de turizmle birlikte artan refah düzeyi; haliyle bölgede başta gayrimenkul olmak üzere, yaşam maliyetini, satılan mal ve hizmetlerin fiyatlarını yukarı çekmektedir. Fakat yerel halk için turizmin yaratmış olduğu marka değeri, insanlarda bölgeye aidiyet hissini en üst düzeye çıkarmıştır.

Yapılmış olan bu çalışmada yerel halk bölgedeki turizm faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan ekonomik ve kültürel etkilerin tümüyle farkındadır. Genel anlamda belirtmiş oldukları görüşler olumlu yöndedir. Belirli bir kısım turizm faaliyetlerinin yaşam maliyetini ve bölgedeki gayrimenkul fiyatlarına etki ettiğini de belirtip olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Verilen cevaplar neticesinde kadınların turistlerle etkileşime geçmenin yerel halk için kazanımı olacağını düşündüklerinden hareketle var olan kadın üretici pazarı ile bölgeye gelen turistler buluşturulabilir. Böylece hem yerel hem de milli kültürümüz tanıtılmış olacaktır. Öğrenciler turizm aktivitelerinin kültürel kimliğin devamlılığını sağlayıp, yerel yaşamın canlılığını koruyacağını belirttiklerini temel alarak, yerel yönetim ve ilçede yer alan İzmir Ekonomi Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nin de desteğiyle beraber düzenlenecek olan festivaller, konserler, etkinlikler sayesinde bölge halkı ve turistler arasındaki bağı kuvvetlendirecek, kültürler arası etkileşimi sağlayacaktır. Konaklama tesislerinden çıkan turistler yerel esnaf ve işletmelerden alışveriş yaparak, bölge ekonomisine katkı vermesi sağlanmış olacaktır. Bölgesel kalkınmaya etki alanında önermelerde bulunacak olursak;

- Yerel halk ve bölgede bulunan sermaye sahipleri arasında ilişkiler geliştirilip, yerel yönetimin de desteğiyle turistlere verilen hizmetlerin kalitesi ve çeşitliliği artırılabilir.
- Yerel yönetimin termal turizmin bölgede gelişmesi için sistematik bir plan ve program dahilinde pazarlama stratejilerinden yararlanarak reklam afişleri, internet üzerinden online tanıtımlar, ilçenin belirli yerlerinde bölge tarihini anlatan yazılar, resimler yerleştirilebilir. İzmir genelinde yılın çeşitli dönemlerinde düzenlenecek olan ulusal ve uluslararası sempozyumlar, panel ve toplantılar vasıtasıyla katkıda bulunabilir.
- Termal turizm kapsamında yabancı ülkelerden gelen turist profili çoğunluğu oluşturmaktadır. Yerel halkın da termal kaynaklardan günübirlik olarak yararlandırmaya teşvik edilmeli, faydaları anlatılmalıdır.
- İlçeye yurtiçi ve yurtdışından gelip termal turizm hizmetlerinden yararlanmak isteyen turist sayısının fazla olmasından dolayı konaklama tesisi ve yatak sayısı yetersiz kalmaktadır. İç ve dış pazara hitap eden, çağın şartlarına uygun kaliteli konaklama tesislerinin sayısının artırılması zorunluluk haline gelmiştir.

- Dönemin İl Özel İdaresi tarafından yapılmış olan Balçova Termal Otel'in 1980 yılından bugüne üzerine yeni birimler eklenerek modernize edilmiştir. Fakat mevcut yapının eski oluşu ve eksiklikleri bünyesinde barındırıyor olması, gelen turist sayısının yüksek oluşu, buna bağlı olarak çalışan sayısının fazla olması, tesisin tekrardan projelendirilerek inşa edilmesini gerektirmektedir.
- İzmir'de turizm merkezi olarak Balçova Termal Turizm Merkezi, Çeşme Paşalimanı KTKGB, Seferihisar-Doğanbey Termal Turizm Merkezi bulunmaktadır. Balçova Termal Turizm Merkezi kapsamında termal turizminin bölgesel kalkınmaya etkisini devam ettirmek, ürün çeşitlendirmesini sağlamak amaçlı kür merkezleri, kür parkı gibi projeler geliştirilerek en kısa zamanda bu yapıların inşasının tamamlanıp termal bölgesine kazandırılması gerekmektedir. Bu sayede hem uluslararası standartlar sağlanıp hizmet çeşitliliği artacak, hem de termal turizmine katılan turist sayısı artırılması noktasında hedefler gerçekleşmiş olacaktır.
- Mevcut altyapı ve üstyapı hizmetlerinin gelişen termal turizmi ve artan nüfus sebebiyle yetersiz kalmaktadır. Özellikle konutlara jeotermal ve internet bağlantısı sağlamak amaçlı yapılan yol kazı çalışmaları sonrası özensiz bir şekilde asfalt yapılması ve ülkemizi termal turizm alanında global çapta temsil eden Termal Otel'in girişinin düzenleme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Çalışmanın en önemli sınırlılığı belirli bir örneklem kapsamında yerel halkın kalkınma üzerine algısı ölçülmüştür. Daha sonraki çalışmalarda yerel yönetimler ve bölgede yatırımları olan esnaflar, dükkan sahipleri ve bölgede yer alan konaklama tesislerinde çalışan kişiler üzerinde gerçekleştirilebilir. Onların da termal termal turizminin bölge kalkınmasında ne gibi etkilerinin olduğu verdikleri cevaplar dahilinde ölçülebilir ve sonuçlar baz alınarak neler gerçekleştirilebileceğine dair fikirleri alınabilir. Eksiklikler varsa nasıl tamamlanabileceğine dair çalışmalar yapılabilir ve buna bağlı yol haritası çizilebilir.

KAYNAKÇA

- Avcıkurt, C.(2003). *Turizm Sosyolojisi*. (1. Baskı), Detay Yayıncılık, Ankara. Altay, N.O.(1992). “Bölgesel Planlama ve Organize Sanayi Bölgeleri: Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2,s.199.
- Akad, Ö.(2000). *Pazarlama Ağırlıklı Turizm İşletmeciliği*, 3. Baskı, Motif Matbaa, Bursa, s.18.
- Akça, H.(2004). Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Turizm. *Standart Dergisi*, Eylül: 61-70, s, 63.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Detay Yayıncılık. Ankara. Aymankuy, Y. (2003). *Kongre turizmi ve fuar organizasyonları*. Detay Yayıncılık. Ankara:
- Aksu, C. ve Aktuğ, E. (2011). “Güney Ege Bölgesi Termal Turizm Araştırması”, *Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)*, 1-43.
- Aslıhak, A. (1998). “Türkiye’de Termal Turizm ve Ankara Haymana Kaplıcası İncelemesi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış) - Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Atademir, S.R. (1946). *Konya Ilgın Kaplıcası Şifalı Su Tedavisinin Esasları ve Türkiye’nin Meşhur Kaplıcaları*, Aksiyon Basım Yayın, Ilgın.
- Aksu, R.(2009). “Ayaş (Ankara) Kaplıcalarının Termal Turizm Açısından Değerlendirilmesi”.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Akbulut, G.(2010). Türkiye’de Kaplıca Turizmi ve Sorunları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9(1), 35-54.
- Aslan, Z. (1996). “Termal Turizmi”, *Türsab Dergisi*, Sayı:153.

- Açıkbaş, Y. vd. (2009). “*Bölgesel Turizm Kalkınmasına Belediyelerin Katkısı: Taşucu Örneği*”, 10.Ulusal Turizm Kongresi 21-24. Mersin.
- Aksoy, N. Serpen, Ü. ve Filiz, Ş.(2008). *Management of the Balçova-Narlıdere geothermal reservoir, Turkey*. Geothermics, 37, 444-466.
- Avcı, N. (2008). *Konaklama İşletmelerinde Örgütsel Öğrenme, İş Tutumları ve Örgütsel Sapma Arasındaki İlişkinin Analizi*.(Yayımlanmış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akgül, A.(2003). *Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri, SPSS Uygulamaları*. Ankara: Emek Ofset.
- Bell, S., Tyrväinen, L., Sievänen, T., Pröbstl, U. ve Simpson, M. (2007). Outdoor recreation and nature tourism: a european perspective. *Living Reviews in Landscape Research*, 1(2), 1-46.
- Bauer, J., ve Herr, A. “Hunting and fishing tourism”. K.Higginbottom (ed.) (2004). *Wildlife Tourism, Impacts, Management, Planning* Australia: Common Ground Publishing Ltd.
- Braden, P. V. and Louse. W. (1980). “Bringing Travel, Tourism and Cultural Resource Activities in Harmony With Regional Economic Development” *Tourism Marketing and Management Issues*, George Washington University, Washington.
- Connell, J. (2006). “Medical tourism: sea, sun, sand and surgery”. *Tourism Management*, 27, 1093. 1100.
- Clark, J. (1996). “*Kalkınmanın Demokratikleşmesi*”, (Çev: Serpil URAL) TÇV, Yayınları, Ankara.
- Cihangir. İ.S.(2016). *Termal Turizm Potansiyelinin Bölgesel Kalkınmada Ekonomik Rolü: Ilgın Termal Tesislerinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çakır, A.(2007). *Hasta Güvenliği Kültürü İle Kalite Yönetim Sistemi Arasındaki İlişkinin Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi).İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çevirgen, A. (1996). *Termal Kür Merkezlerinin Rekreatif Amaçlı Gelişimi ve Örnek Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Çağlayan A. (1992). *Deniz Turizmi*. 3. İzmir İktisad Turizm Kongresi: 21. Yüzyıla doğru Türkiye. Marina Yatırım İşletmecileri Derneği Çalışma Grupları Bildirileri, s. 256
- Çetin, G.(2008). *Dünya’da Golf Turizminin Önemi ve Türkiye’de Bu Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 11.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul. Donald, G. and Wicks, B. (1993). Editorial, International Journal of Festival Management and Event Tourism,1(1), 2-16, s. 16.
- Doğanay, H. ve Zaman, S. (2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Du Rand, G.E. and Heath, E. (2006), “Towards a Framework for Food Tourism as an Element of Destination Marketing”, Current Issues in Tourism, 9 (3), 206-234.
- Dahlan, N. (2011). *Service Innovation in the Business Models of the SPA Industry in Malaysia*. s.1-8.
- Demirbey, Ş. (1992). *Turizmde Termalizm ve Bursa Termal Turizmi*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Dinler, Z. (1978). *Bölgesel İktisat*, Bursa.
- DPT (2003b). “Ön Ulusal Kalkınma Planı (2004-2006)”, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Durgun, A. (2006). *Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi, Isparta

- D.P.T. (2000) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânu, Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. DPT Yay.no: 2502 – ÖİK: 523, Ankara.
- Erdoğan, N.(2003). *Çevre ve (Eko)turizm*. Erk Yayınları, Ankara, s. 2-3. Evliyaoğlu, S.(1989). *Genel Turizm Bilgileri*. Ofset Repramat, Ankara, s. 93.
- Erkurt, O. Paker, S. (2014). *Sualtı Arkeoparkları ve Deniz Turizmi*, 2. Ulusal Deniz Turizmi Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, 49-61.
- Erdoğan, E. ve F. Aklanoğlu (2008). *Termal Turizm ve Afyon - Gazlıgöl Örneği*. e-Journal of New World Sciences Academy Natural and Applied Sciences, Volume: 3, Number: 1, Article Number: A0053, 83-92.
- Erkal, M.E. (1978) . *Bölgelerarası Dengesizlik ve Doğu Kalkınması*. İstanbul.
- Erkal, M. E. (1990). *Bölge Açısından Az Gelişmişlik*. 2. bs., Der Yay., İstanbul.
- Erdoğan, B. Toksoy, M. Özerdem, B.ve Aksoy, N. (2006). *Economic assessment of geothermal district heating systems: A case study of BalçovaNarlıdere, Turkey*. Energy and Building, 38, 1053-1059.
- Ertay, M.Y. - Eğnim, K. (2011) “Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Hastalıklar”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 83-108
- Fettahoğlu, B. Şenkaya. (2010). *Ayder (Rize) Termal ve Yayla Turizm Bölgesi'nin Termal Koruma ve Turizm Gelişimi Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Gibson, H. (1998). *Active Sport Tourism: Who Participates?*, *Leisure Studies*, 17,(2-3), 46-170.
- Gündüz, A. Y. (1994). *Bölgesel Dengesizlik ve GAP Projesi*. Malatya. s:9.
- Donald, G. and Graham, B. (2006). *Critical Success Factors For Wine Tourism Regipns: A Demand Analysis*. *Tourism Management*, 27: 146-158, s. 147

- Gül, M. (2015). *Müşteri Temelli Marka Değerinin Yaratılması ve Termal Turizm Amaçlı Seyahat Eden Turistlerin Marka Algılarının Ölçülmesi: Balçova Örneği*. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, - Doktora Tezi, Balıkesir
- Gençay, İ. C. (2010). *Kurumsal Performans Değerleme ve Termal Turizm İşletmelerinde Kurumsal Performans Karnesi Oluşturulmasına Yönelik Model Önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Giritlioğlu, İ. (2012). *Yiyecek İçecek Bölümlerinde İşgörenlerin ve Müşterilerin Hizmet Kalitesi Beklenti ve Algıları: Termal Otellerde Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Güzel, A. Çiftçi, C. ve Atay, Y. (2013). Kaplıca Turizmi Potansiyeli Açısından Şanlıurfa Karaali Kaplıcası. *International Journal of Social Science*, 6(7), 513535.
- Gulyas, A. ve Matzarakis, A. (2009). Seasonal and spatial distribution of physiologically equivalent temperature (PET) index in Hungary. *Quarterly Journal of the Hungarian Meteorological Service*, 113 (3), 221–231.
- Günlü, E. ve Ceren, M. (2008). Sonuç: Türkiye ve Turizm. Aktaş, G. (Editör). *Turizm Coğrafyası*. (ss. 583-605). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gülen, K. G. ve Demirci, S. (2012). *Türkiye'de Sağlık Turizmi Sektörü. Sektörel Etütler ve Araştırmalar*. İstanbul Ticaret Odası Yayınları. Yayın No: 2011-39, 1-214.
- Güney Ege Kalkınma Ajansı.(2018). *Güney Ege Bölgesi Termal Turizm Araştırması*.
- Gezici, F. (1998). *Sürdürülebilir bölgesel kalkınma amacıyla turizm eylemlerinin etkisi: Türkiye üzerine karşılaştırmalı bir araştırma*. Doktora tezi. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Holloway J. Cris ve Taylor, N.(2006). *The Business of Tourism*. Seventh Edition, Prentice Hall, England.

- Hacıoğlu, N. Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2003). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi (Örnek animasyon Uygulamaları)*. Detay Yayıncılık
- Hegarty, J.A. (2005). “*Developing “Subject Fields” in Culinary Arts, Science and Gastronomy*”, *Journal of Culinary Science and Technology*, 4 (1), 5-13.
- Hemidov, G. Yeşim (2012). *Avrupa'nın Termal Turizme Olan Talep Analizi ve Türkiye'nin Pazardaki Payı: Haymana ve Balçova Örneği*. Uzmanlık Tezi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Hatice, K. Lütfi, E.(2004). *Yeni Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları ve Destekleme Politikaları: Türkiye'de Bölgesel Panel Veri Setiyle Ampirik Bir Analiz*. Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:6, Sayı:3, s.79.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2006). *Multivariate Data Analysis*. New Jersey: Prentice Hall.
- Ingham, B. (1995). *Economics and Development*. McGraw-Hill, London.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism planning: an integrated and sustainable development approach*. VNR Tourism and Commercial Recreation Series. New York.
- İlban, O. M. ve Kaşlı, M. (2008). *Kış Turizmi, Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- İncekara, A.(2001). *Anadolu'da Yeni Turizm Olanakları ve Bölgesel Kalkınmadaki Yeri*. İTO Yay. No.2001-28, İstanbul, s.14.
- İlhan, İ. (2009). *Şarap turizmi. Fermani Maviş Anı Kitabı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- İçöz O., Kozak M. (1998) . *Turizm Ekonomisi*. Turhan Kitapevi. İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2009). Balçova: Agamemnon Kaplıcaları 2.500 yıldır şifa dağıtıyor. *Türkiye İzmir Kültür ve Turizm Dergisi*, 1(1), 142-144.
- İldırar, M.(2004). *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*. Nobel Yay., Ankara, s.19.
- Jenkins, C. L., (1995). *Tourism Policies in Developing Countries*. in Medlik, S. (ed.) *Managing Tourism*, Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd., s: 269-277.

- John B. Parr.(1973). *Growth Poles, Regional Development and Central Place Theory*. Papers of The Regional Science Association, Twelfth European Congress of The Regional Science Association, Vol.31.
- Kim, K., Uysal, M., & Sirgy, J. (2013). *How does tourism in a community impact the quality of life of community residents?* *Tourism Management*. 36. 527-540.
- Kahraman, N. ve Türkay O., (2011). *Turizm ve Çevre*. Detay Yayıncılık, 4. Baskı, 222 s., Ankara.
- Kartal, M. (1998). *Bilimsel Araştırmalarda Hipotez Testleri: Parametrik ve Nonparametrik Teknikler*. Erzurum: Şafak Yayınevi.
- Kim H. J, Chen M. ve Jang S. “Shawn” (2006). *Tourism Expansion and Economic Development: The case of Taiwan*. *Tourism Management*, 27 (5): 925–933.
- Kaynak M. (2003), “Kalkınma İktisadının Kilometre Taşları ve Teknoloji”, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt 14, Sayı 49: 12–43.
- Kültür Turizm Tanıtma Birliği.(2009). *Bursa Termalleri Kitapçığı*, Bursa.
- Kaptan, Ş.T. (1997). *Şifa Kaynaklarımız; Denizli’de Kaplıca-Ilıca ve Şifalı Sular*. Sistem Ofset Matbaacılık, Denizli.
- Kaçar, M. (2014). *Termal Turizm İşletmelerinde Müşterilerin Rekreasyon Talebi “Balıkesir İli Örneği*. Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, - Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Kamber, S.S. (2014). *Bir Turistik Ürün Çeşidi Olarak Medikal Turizm ve Hizmet Yeterliliği Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Turizm Bakanlığı. (1993). *Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı*. Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma ve Derlendirme Dairesi Başkanlığı Yayını, Yayın No: 1993-8, Ankara.
- Kivela, J. and Crotts, J.C. (2006). *Tourism and Gastronomy: Gastronomy’s Influence on How Tourists Experience a Destination*. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 30 (3), 354-377.

- Kivela, J. and Crofts, J.C. (2005). *Gastronomy Tourism: A Meaningful Travel Market Segment*. Journal of Culinary Science and Technology, 4 (2/3), 39-55.
- Kozak, M.A.-Kozak, N.-Kozak, M. (2010). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar*. Detay Yayınları.Ankara.
- Koşan, A. (1996). *Kış Turizmi*. Tourism and Hotel Trends. Ankara: Bilkent University.
- Karaküçük S. (2008). *Rekreasyon*. Gazi Kitapevi. s. 93. Ankara.
- Kozak, N., Kozak, M. A., ve Kozak, M. (2009). *Genel turizm: İlkeler ve kavramlar*. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Magri, F., Akar, T., Gemici, U., Pekdeğer, A.(2010). *Deep geothermal groundwater flow in the Seferihisar-Balçova area: Turkey: result simulations of coupled fluid flow and heat transport process*. Geofluids 10(3), 388-405.
- McKinnon T. (1964). *Foreign Exchange Constraint in Economic Development and Efficient Aid Allocation*. Economic Journal. 74: 388-409.
- Kahraman, N. (1978). *Türkiye’de Sağlık Turizmi*. s. 5. Ankara.
- Özer, N.(1991). *Kaplıca Hekimliğinin Çağdaş Gelişimi*. Anatolia Dergisi, S. 3, Ankara. s.38.
- Nel, E. (2001). *Local Economic Development: A Review and Assessment of its Current Status in South Africa*. Urban Studies, 38 (7): 1004.
- Nijkamp, P. ve Van den Bergh, J. (1990). *Sustainable economic development in regional systems*. 30th RSA Congress.
- OECD (1994). *Tourism policy and international tourism in OECD Countries 1991-92*. Special feature: tourism strategies and rural development.
- Oakley, P. ve Garforth, C. (1985). *Guide to extension training*. FAO Training Series, No: 11, FAO, Rome, Italy.
- Nazmiye, Ö. (1998). *Turizm Coğrafyası Özellikler Bölgeler*. Çantay Kitabevi. s. 199-200. İstanbul
- Özer, E.Z. ve Çavuşoğlu, F. (2014). *Rekreasyonel bir faaliyet olarak yerel etkinliklerin kırsal turizme etkisi*. International Journal of Science Culture and Sport, Özel Sayı: 2, 191-202.

- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). “*Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma*”. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, 183-195.
- Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, A., Ekizoğlu, A.(1996). *Ormancılık Politikası*. İ.Ü. Yayın No: 3968, Orman Fakültesi Yayın No:435, ISBN:975404-429-5, İstanbul.
- Özbek, D.- Özbek, T.(1999). *Jeotermal Kaynakların Sağlık ve Termal Turizme Entegrasyonu*. Haber Bülteni Dergisi. Ankara.
- Özbek, D., Özbek, T. (2008). *Jeotermal Kaynakların Sağlık ve Termal Turizme Entegrasyonu*. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayını Haber Bülteni, 99113.
- Özmen, A. C. (2007). *Yerel Ekonomik Kalkınma Girişimi ve Etkileri: Beypazarı Örneği*. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı – Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özşahin, E. ve Kaymaz, Ç. K. (2013). *Türkiye'nin Termal Su Kaynaklarının Coğrafi Açından Değerlendirilmesi*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 50, 25-38.
- Özdamar, K. (2004). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Pearce G. D. (2000). *Tourism Plan Reviews: Methodological Considerations and Issues from Samoa*. Tourism Management, 21: 191- 203.
- Pedersen, A. (2002). *World heritage manuals*. Paris: UNESCO World Heritage Centre.
- Puljiz, J. (2003). *The Role of Economic Development Agencies in Promoting the Development of Lagging Areas of Croatia – The Case of LEDAS*.
- Polatkan, T. (1968). *Bölgesel Gelişme Politikası*. DPT, Ankara.
- Pırnar, İ. (2007). *Sağlık Turizmi, Özellikleri ve İzmir İçin Potansiyeli*. V. Turizm Sempozyumu: Sağlık Turizmi, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Pedersen, A. (2002). *World heritage manuals*. Paris: UNESCO World Heritage Centre.

- Sipahi, B., Yurtkoru, S. ve Çinko, M. (2008). *Sosyal Bilimlerde SPSS İle Veri Analizi*. Beta Basım. İstanbul.
- Serpen, U. (2004). *Hydrogeological investigations on Balçova geothermal system in Turkey*. *Geothermics*, 33, 309-335.
- Senses F. (2004). *Neoliberal Küresellesme Kalkınma İçin Bir Fırsat Mı?, Engel Mi?*. Kalkınma ve Küresellesme, Saniye DEDEOĞLU ve Turan SUBASAT (Ed.). Bağlam Yayıncılık. İstanbul.
- Segemar, A. P. (2002). *Thermal Spas: An Economical Development Alternative Along Both Sides of The Uruguay River*. *GHC Bulletin*. 22-28.
- Sandıkçı, Mustafa. (2008). *Termal Turizm İşletmelerinde Sağlık Beklentileri ve Müşteri Memnuniyeti*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Selvi, M. S. (2008). Sağlık Turizmi. Hacıoğlu, N., Avcıkurt, C. (Editörler). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. (ss. 275-294). Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Sargın S. (2006). *Yalvaç'ta İnanç Turizmi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 16(2): 1-18. S. 3.
- Stolk M. (2009). *Sun, Sea, Sand, Safari, and.... Surgery Medical Tourism to South Africa*. Student at NHTV Breda, University of Applied Sciences ITMC International Tourism Management and Consultancy Degree Program, Netherlands. (Supervisor: Tomas Mainil).
- Strange, C. and Kempa, M. (2003). *Shades of Dark Tourism*. *Annals of Tourism Research*. 386-405.
- Scheyvens, R. (2007). *Poor Cousins No More. Valvind the Development Potential of Domestic and Diaspora Tourism*. *Progress in Development Studies*. 7(4), 307-325.
- Fazıl, Ş. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi: Kamp ve Karavan Turizmi*. (Ed: Necdet Hacıoğlu ve Cevdet Avcıkurt). Nobel Yayın Dağıtım. s.481-489. s. 484. Ankara.
- Şenol, F. (2016). *Türkiye Turizm Coğrafyası ve Dünya Kültürel Mirası*. Detay Yayıncılık. Ankara.

- Toivonen T. (2002). *Regional Development of Finnish Tourism at the End of the 1990s: Some Considerations*. Tourism and Hospitality Research, 3 (4): 331–342.
- Topay, M. ve Küçük, V. (2010). *Termal ve Maden Suları Tesislerinde Peyzaj Tasarımının Önemi*. Bartın Orman Fakültesi Dergisi. 12 (17), 83-91.
- Türksoy, A. ve Türksoy, S. S. (2010). *Termal Turizmin Geliştirilmesi Kapsamında Çeşme İlçesi Termal Kaynaklarının Değerlendirilmesi*. Ege Akademik Bakış.10 (1), 699-725.
- Timur, B. (2015). *Termal Turizmde Hizmet Kalitesi, Algılanan Destinasyon İmajı ve Tekrar Ziyaret Niyeti Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı, - Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Ülker, İ. (1988). *Sağlık Turizmi ve Kaplıca Sularımızın Değerlendirilmesi*. Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı. Ankara.
- Üçpunar, Gülnur. (2013). *Sağlık Hizmetleri Pazarlaması Sağlık ve Termal Turizmi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Wild, P. and Dearing, J.(2000). *Development of and prospects for cruising in Europe*. Maritime Policy and Management. 27(4). 319.
- Xie, Y., Ward, R., Fabd C. and Qiao B.(2007). *The Urban System in West China: A Case Study Along the Midsection of Ancient Silk Road- He-Xi Corridor,Cities*. 24(1). 60-73. s, 62.
- Yaşar, O. (2011). *Saroz Körfezi Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi*. Zeitschrift für die Welt der Tüken. Journal of Word of Turks, 3(1), 33-55.
- Zaman, M., Birinci, S. (2011). *Doğu Karadeniz’de Termal Turizminin Geliştirilebileceği Merkezlere Yeni Bir Örnek: İkizdere Kaplıcası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 15 (2), ss. 405-429.

WEB KAYNAKLARI

<https://www.turkcebilgi.com/bal%C3%A7ova> (19.05.2018)

<http://www.cografya.gen.tr/tr/izmir/iklim.html> (07.03.2018)

<http://www.balcova.gov.tr/ekonomi>(05.08.2018) <http://gezilecekyerler.com/balcova>
(15.05.2018)

http://izmirfx.mekan360.com/iys_tarihce,sehirID=35,ilceID=433,icerik=2788.http://izmirfx.mekan360.com/iys_tarihce,sehirID=35,ilceID=433,icerik=2788.-tarihce-balcova-tarihi.html - detaytarihce-balcova-tarihi.html#detay (13.04.2019)

<http://sorucevapliyalim.com/izmir/26485-balcovanin-cografik-konumu-izmir>
<http://sorucevapliyalim.com/izmir/26485-balcovanin-cografik-konumu-izmir-balcova.html>
<http://sorucevapliyalim.com/izmir/26485-balcovanin-cografik-konumu-izmir-balcova.html> (29.02.2018)

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/xqFLU+Balcova_Belediyesi_SP_2015-2019.pdf (28.12.2018)

<http://www.kayahotels.com/oteller/sehir-otelleri/kaya-izmir-thermal>
<http://www.kayahotels.com/oteller/sehir-otelleri/kaya-izmir-thermal-convention/spa-fitness>
<http://www.kayahotels.com/oteller/sehir-otelleri/kaya-izmir-thermal-convention/spa-fitness> (27.08.2018)

<http://www.wyndhamgrandizmir.com/spa/sayfalar/151/izmir/otel/termal>
<http://www.wyndhamgrandizmir.com/spa/sayfalar/151/izmir/otel/termal-su?kat=29>
<http://www.wyndhamgrandizmir.com/spa/sayfalar/151/izmir/otel/termal-su?kat=29>
(22.07.2018)

<https://www.turkcebilgi.com/homojen> (16.03.2019)

http://www.sivriogluinsaat.com/izmir_balcova_tarihcesi.html (26.05.2018)

Wikipedia. —Balçoval.<http://tr.wikipedia.org/wiki/Bal%C3%A7ova>
(21.06.2018)

<http://www.izto.org.tr/izmirin-tarihcesi> (10.06.2018)

<http://www.visitizmir.org/sayfa/ne-yapmali/saglik/termal-turizm> (27.07.2018)

<http://www.izmirdergisi.com/tr/dergi-arsivi/46-22nci-sayi/1803-izmir-saglik>
<http://www.izmirdergisi.com/tr/dergi-arsivi/46-22nci-sayi/1803-izmir-saglik-turizminde-citayi-yukseltituzurizminde-citayi-yukselti> (09.03.2019)

<https://www.anadolusaglik.org/fiziksel-tip-rehabilitasyon-bolumu> (03.01.2019)

<http://www.kaplicalar.com.tr/kaplicalar/ege/izmir-kaplicalari> (07.08.2018)

<http://ipu.gov.tr> (18.05.2018)

<http://www.sandaspa.com/spa-nedir> (19.02.2019)

<https://fizyomer.com.tr/bulletin/861-hidroterapi-akuatik-rehabilitasyon> (11.01.2019)

<http://www.nasilyapilmali.com/nasil-yapilir-2/aromaterapi-nedir-aromaterapi>
<http://www.nasilyapilmali.com/nasil-yapilir-2/aromaterapi-nedir-aromaterapi-nasil-nasil-> (07.02.2019)

www.healism.com/medical_tourism/overview/what_is_medical_tourism?
(02.05.2009)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-9872/turizmde-urun-cesitliligi.html>
(17.02.2019)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10335/magara-turizmi.html> (20.03.2019)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11475/genel-tanimlar.html> (22.01.2018)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9873/akarsu-turizmi.html> (09.02.2019)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10173/inanc-turizmi.html> (12.03.2019)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11479/turkiyede-saglik-ve-termal-turizm.html> (04.05.2018)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-11481/termal-turizm-master-planı-2007-2023.html> (26.02.2019)

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11518/bazi-dalis-bolgeleri.html> (05.03.2019)

<http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR,77439/balcova.html> (20.04.2018)

<http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR-161182/termal-turizm.html> (24.03.2019)

T.C: Sağlık Bakanlığı (b), *Termal Bölgeler* (Çevrimiçi),

<http://www.saglikturizmi.gov.tr/tr/termal-turizm-bolgeleri.php> (09.06.2014)

<http://www.balcovatermal.com> (19.04.2018)

<http://www.yoncalikaplicalari.org/pgKaplica.aspx> (13.04.2019)

www.balcova.bel.tr/Sayfa/49/tarihce (23.04.2019)

<http://lojistikkulubu.ist/surdurulebilir-kalkinma-nedir> (10.05.2019)

EK

Ek 1: Anket Formu

Bu anket çalışması, İzmir ilinin Balçova Agamemnon termal turizm potansiyelini değerlendirmek ve yapılabilecek çalışmalarla İzmir termal turizmine katkı sağlayabilmek amacıyla hazırlanmıştır. Anket sonuçları sadece bilimsel bir çalışmada kullanılacak olup, kesinlikle üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Bu çalışmaya ayırdığınız zaman ile sorulara vereceğiniz gerçekçi ve içten cevaplar için teşekkür ederim.

Danışman

Turizm İşletmeciliği Yüksek Lisans Öğrencisi

Doç. Dr. Serkan ÇELİK

Aygen DENİZ

Turizm Yapıları Üzerine Ekonomik Etki	KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	FİKRİM YOK	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Etken 1 : İstihdam İmkani					
1) Turizm arzu edilen işleri temin eder.					
2) Turizm iş çeşitliliği yaratır.					
3) Turizm istihdam fırsatı yaratır.					
Etken 2 : Turistlerden Yerel İşletmeler ve Yerel Yönetim İçin Gelir Elde Etme					
4) Turizm daha fazla yatırım ve harcama çeker.					
5) Yerel yönetim döviz kazanır.					
6) Yerel yönetimler için vergi geliri sağlar.					
7) Yerel işletmeler turistlerden fayda sağlar.					
Etken 3 : Yaşam Standardı					
8) Turizm yaşam standardını artırır.					
9) Turizm ekonomik durumu geliştirir.					
10) Turizm yolları, otoyolları ve kamu hizmetlerini geliştirir.					
Etken 4 : Yaşam Maliyeti					
11) Halk arasında yaşam maliyetlidir.					
12) Turizm, mal ve hizmetlerin fiyatlarına etki eder.					
13) Emlak fiyatlarına etki eder.					

Turizm Yapılarının Kültürel Etkisi	KESİNLİKLE KATILYORUM	KATILYORUM	FİKRİM YOK	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Etken 1 : Yerel Hizmetlerin Korunması					
14) Yerel sakinler için turizm, kültürel aktivite çeşitliliğine teşvik eder.					
15) Turizm, yerel kültürel yaşamın canlılığının korunmasına yardım eder ve kültürel kimliğin devamını sağlar.					
16) Turizm, halk arasındaki mevcut kültürde yerel sakinlerin gururunu artırır.					
Etken 2 : Yerel Hizmetlerin Bozulması					
17) Turizm yerel halkın, turistlerin davranışlarını taklit etmeye cesaret verir ve kültürel geleneklerden feragat ettirir.					
18) Turistlerin ticari talebi mevcut geleneksel el sanatları formunun ve şeklinin değişmesine sebep olur.					
19) Turizm yerel halk üzerinde geleneksel, kültürel davranış dokusunun bozulmasına sebep olur.					
Etken 3 : Kültürel Değişim					
20) Tüm dünyadan ziyarete gelen turistler kesin olarak zengin yaşam tecrübesine sahiptir					
21) Onların kültürlerini öğrenmek amacıyla mümkün olduğu kadar çok ülkeden turistle tanışmak isterim.					
22) Yerel halk ve turistler arasındaki kültürel değişim yerel halk için zevkli ve değerlidir.					

23) Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

24) Yaşınız:

25 yaş altı 26-35 36-45 46-55 56 yaş ve üzeri

25) Medeni Durumunuz: Evli Bekar Boşanmış/Dul

26) Eğitim Durumunuz:

İlkokul Lise Ön Lisans Lisans Lisansüstü

27) Mesleki Durumunuz:

Memur Öğrenci Emekli Özel sektör çalışanı

Çalışmıyorum Diğer

28) Aylık Gelir Durumunuz:

749,00 ve altı 750,00-1,499,00 1,500-2,249,00

2,250,00-2,999,00 3,000,00 ve üzeri